HIERONIMI BRASAVOLAE MVSAE FILII MEDICI DVCALIS, AC PHILOSOPHI FERRARIENSIS;

De Officijs Medicis Libellus.

AD SERENISSIMVM PRINCIPEM
ALPHONSVM II. FERRARIAE
DVCEM, &c.

FERRARIAE,

Apud Benedictum Mammarellum. 1590.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

MO

SEREN. PRINCIPI
ALPHONSO II.
FERRARIAE DVCI, &c.

HIERONIMVS BRASAVOLA
MVSÆ FILIVS
fœlicitatem.

N*VLLVS Auctor eſt*, SERENISSIME *DVX, cui ego maiorem operam dem, quàm Hippocrates. Hic enim ſolus, inter Medicos, diuinus eſt; hic omnium bonorum eſt inuentor : quem ſi rectè intelligeremus, Dij boni, quot fructus, quot rerum omnium cognitiones nanciſceremur. Proinde fit, vt in ipſo continuò verſer, vt eum ſemper manibus geſtem, vt eius ſententias, ac ſingula verba tanquam oracula, non ſolùm memoriæ mandem; ſed omni cum diligentia perpendam, omni cum nixu ruminari, ac digerere tentem. Ex*

quibus profiteor, me maximè recondita Medicinæ arcana, quandoq; detexiſſe, quæ forſan, à nullo alio, hactenus fuere excogitata. Inter quæ, vnum ſpecimen ac prægustamentum, eſt illud, quod in præſenti paruo Libello ſum complexus, in quo & Medicinæ eſſentia, atque neceſſitas ſecundariò, & Medicorum officia, necnon etiam munerum horum, inter ſe habitudo, ac numerus, præcipuè demonſtrantur. Cuius tractatus, quanta ſit vtilitas, quanta neceſſitas, non ſolùm ad res Medicas cognoſcendas, ſed etiam faciendas, ſpero rem ipſam, per ſe, locuturam eſſe. Illud tantum à Serenitate Tua, humilimè peto, vt Libellum ipſum, quem Celſitudini Tuæ dedico, læta fronte ſuſcipiat. Quod ſi fecerit, ad maiora etiam me excitabit. Vale.

LECTORI BENEVOLO.

LIBRVM hunc, Candide Lector, iuxta Ariſtotelis placita, volo, editum eſſe, & non editum. Editum quidem, ſi aliquam vtilitatem mortalibus ſit allaturus, in locis quibuſdam Hippocratis, & Galeni explicandis in artis Medicæ inuentione dilucidanda in dandis officijs Medicis pro Medicina quomodocunq; facienda: in conſtituendis terminis, ad quos, ſi tua conſilia in curãdo dirigas, certus eris, an omnia præſtanda præſtes, nec nè. & ſi tibi eum placuiſſe, ſenſero. Non editum verò, ſi aliquibus in rebus (quæ humani ingenij eſt conditio) veritatem non ſim conſecutus. Tali enim animo, compoſitus ſum, vt libenter, melius intelligenti, herbam porrecturus ſim. Tu interim, vtrumque, boni conſulens. Vale.

AVCTORES QVORVM FIT MENTIO.

Accurſius.
Adagia.
Alciatus.
Altimarus.
Amatus.
Areoſtus.
Argenterius.
Ariſtoteles.
Aſclepiades.
Auicenna.
Celſus.
Cicero.
Columella.
Cornelius Tacitus.
Democritus.
Diogenes.
Empedocles.
Fernelius.
Galenus.
Herophilus.
Hippocrates.
Iaſon.
Mercurialis.
Meſue.
Nolanus.
Nonius Marcellus.
Ouidius.
Parolinus.
Plato.
Plinius.
Simplicius.
Stoici.
Valeriola.
Varro.

INDEX CAPITVM
quæ in toto Opere continentur.

Cap. 1. Medicum debere conſiderare mutationes ventrium, & quæ ſint, quomodoque diffinienda Medicina ſecundum Hippocratem. pag. 1. a
Cap. 2. De Medicinæ inuentione ac neceſſitate. 3. a
Cap. 3. Vtrùm duo tantùm ſint Medicorum officia, & an detur conſeruatio. 8. a
Cap. 4. Nùm plura dentur Officia quàm tria. 10. a
Cap. 5. Qua ratione noſcat Medicus, quomodo vel vnum, vel plura officia exercenda ſibi ſint. 12. a
Cap. 6. Sani conſeruandi. Neutri præſeruandi. Ægri curandi, quomodo cognoſcantur per interrogationes,& per artificialem coniecturam. 13. b
Cap. 7. De artificiali coniectura. 14. b
Cap. 8. An conſulendum nùm Medicus debeat officium præſtare conſeruandi,præſeruandi,curandi. 16. a
Cap. 9. Quæ agenda à Medico, cum nouit quod officium exequendum. 16. b
Cap. 10. Cur in diffinitione Medicinæ addatur particula illa. *Cum Natura.* 17. a
Cap. 11. Epilogus totius diffinitionis Medicinę Hippocraticę. 19. a
Cap. 12. Prohęmium ad exercitationem. 20. a
Cap. 13. Exemplum primum Conſulti, de conſeruatione & pręſeruatione. 20. b
Cap. 14. Exemplum ſecundum Collegij Hippocratici, de conſeruatione, præſeruatione,curatione. 25. b
Cap. 15. Exemplum tertium Deliberationis, pro indicationibus. 35. a
Cap. 16. Exemplum quartum Conſultationis, pro artificiali coniectura. 38. b
Cap. 17. De optima ratione curandi. 46. a

HIERONIMI BRASAVOLAE MVSAE FILII MEDICI AC PHILOSOPHI FERRARIENSIS

De officiis Medicis Libellus.

Medicum debere conſiderare mutationes ventrium, & quæ ſint, quomodoq; diffinienda Medicina ſecundum Hippocratem. Cap. I.

DIVINVS Hippocrates in Prohęmio libri de aere, aquis, & locis, literarum monumentis conſignauit: ***Medicum debere conſiderare, & verſari, circa*** μεταβολλάς τῶν κοιλίων, tranſmutationes illas, quę fiunt in ventribus hominum. Quæ quidem mutationes (me exponente) nihil aliud ſunt, quàm tranſitus, & motus (κινήσεις enim appellat 2. Aphoriſm. 48.)

A' ſanitate ad neutrum decidentiæ.

A' ſanitate ad morbum.

A A' neutro

A' neutro conualeſcentiæ ad ſanitatem.
A' neutro decidentiæ ad morbum.
A' morbo ad neutrum conualeſcentię.
A' morbo ad ſanitatem.
Siquidem, cum Medicis, medicè eſt loquendum.

Ex quo loco tria colligo.

Primum, quòd diffinitio illa Medicinæ, quę proponitur in principio Artis Medicinalis Galeni, quòd *Medicina eſt ſcientia ſalubrium, inſalubrium, & neutrorum*: Non eſt verè Herophili (ſicut tenet Introductio, ſeu Medicus Galeno adſcriptus cap. 6) aut ſaltem non eſt ex inuentione Herophili, ſed Hippocratis, ellicitur enim ex hoc textu.

Secundum, quòd licet, ſola & vna ſanitas, ſit finis Medicinę, tamen quod officia Medici, circa ſanitatem, ſunt tria, ſcilicet conſeruare, pręſeruare, curare.

Tertium, quod Medicina ſecundum Hippocratem ſic diffiniri poteſt:

Medicina eſt ars, verſans, circa hominem, ſalubrem neutrum, inſalubrem, conſeruando, præſeruando, curando, per Diætam, Pharmaciam, Chirurgiam. Cum Natura.

Ars. quia eſt habitus cum ratione factiuus. Fruſtrà enim eſt ipſam addiſcere, niſi vtamur.

Circa hominem verſans. Sic dico.

Tùm quia veterinaria, non eſt Medicina: non enim poſſumus cum ratione brutis Medicari, quoniam non reſpondent interrogationibus.

Tùm etiam, propterea quòd, quamuis applicetur Medicina brutis, primum tamen analogatum eſt homo.

Dico etiam potius hominem, quàm corpus; ex eo quòd Medicina verſatur, non ſolùm circa corpus; verùmetiam circa animam: non enim immediatè verſatur circa cadauera, ſed circa uiuentia corpora.

Et ſi Hippocrates dicit, *mutationes ventrium tractari debere à Medico:* per ventres intelligit, tam rem continentem, quam id quod continetur.

Quemadmodum etiam, ſub ventrium voce, comprehendit, annexa ventribus; ita enim morbus eſt inflammatio in crure, & in brachio, vt inflammatio hepatis, aut matricis.

Salubrem

Salubrem, neutrum, inſalubrem: ita ordino, non autem ſalubrem, inſalubrem, neutrum, vt fecit Galenus in Arte Medicinali, volo enim diſponere.

Ordine naturę: quo ſcilicet ſe conſequuntur iſta ſecundum naturam.

Ordine quo iſta: vnum pręſupponit aliud.

Et ordine etiam intentionis Medici: qui prius vult conſeruare poſteà pręſeruare, vltimò curare.

Non autem enumero hęc ordine doctrinę, quod fieret ſi vellemus.

Aut vt iuxta ponerentur contraria, nempe ſalubre & inſalubre.

Aut vt ſimul locarentur quę faciliora ſunt, quorumq; vnum, dat intelligere alterum.

Nec eo ordine, quo vſi ſunt Stoici, quando diffinierunt Prudentiam, eſſe ſcientiam, bonorum, malorum & neutrorum.

Conſeruando, præſeruando, curando. Salubre ſiquidem conſeruatur, neutrum pręſeruatur, inſalubre curatur.

Pro cuius rei intellectione, opus hic eſſet, agere de ſalubri, inſalubri, neutro, docendo eorum ſignificata; ſed quoniam abundè à Galeno, in Arte parua, ſunt expoſita, propterea hęc bona fronte, omitto.

Et dico tantùm quòd.

Conſeruatio, eſt habere hominem perfectè ſanum, qui in eodem ſtatu ſanitatis detineatur.

Non quia, nulla penitus, fiat mutatio in ipſo (continuò enim ab eo, defluit aliquid & reponitur) ſed quoniam ſtat in latitudine ſanitatis, & non tranſit in ſtatum, nec neutralitatis, nec ęgritudinis.

Pręſeruatio eſt, ſupponere hominem imperfectè ſanum, id eſt, paratum tranſire in ęgritudinem, hoc eſt, habentem in ſe, leues cauſas neutras: vt intemperaturam leuem: Cacochimiam mediocrem: plenitudinem aliqualem: & pręſeruare, ideſt, prohibere, ne in illam cadat.

Curatio eſt, habere hominem ęgrum, id eſt, qui omninò, ad pręternaturalem ſtatum, adeò peruenerit, vt actio iam lęſa ſit: & illi priſtinam ſanitatem reſtituere.

Ex quibus colligo tria.

Primum, quòd Medicus, ita habet pro ſcopo ſanitatem, vt illi incumbat tanquam optimæ rei, quæ ſit in ſua arte: quando enim curat, & quando præſeruat; hæc munia exequitur ut reddat corpus ita ſanum, ut circa ipſum, nulla alia re egeat, quam illud conſeruare.

Iure igitur ſcriptum eſt, in Introductione ſeu Medico Galeno ad ſcripto cap.8. *Porrò ſalubris pars, quam Græci ὑγιεινὸν dicunt, non ſolùm vt pars Medicinæ, ſed tanquam potior ea, quæ medetur ei præponitur. Multò enim præſtat morbum prorſus non admittere, quàm morbo liberare: quemadmodum & gubernatori longè præſtabilius eſt antequàm in tempeſtatem incidat, iter abſoluere quàm fluctuatum periclitatumq; euadere.*

Secundum, quod non eſt aliquod corpus humanum, quod effugiat conſiderationem Medicorum, & artis Medicæ beneficium, quoniam, ſi ſanum, eſt conſeruandum; ſi neutrum eſt præſeruandum, ſi inſalubre eſt curandum. Omnes ergo homines ſunt ſubiecti Medicinæ cuiuſcunque ſexus, ordinis, conditionis, vitæ inſtitutionis, ac ætatis.

Immò non tantùm qui hac lucis vſura fruuntur; ſed etiam qui ſunt in vtero matris: poſſunt enim conſeruari, præſeruari, curari: ſi circa genitricem negocietur Medicus.

Sed quòd maius eſt, credo ego, quòd antequàm concipiantur quoque, poſſint iſta officia, circa ipſos exerceri: parentes conſeruando, præſeruando, curando, vt generent bonos humores, perfectum ſanguinem, & ſemen benè diſpoſitum, ex quibus, futuri filij, ſunt generandi: prout enim ſunt in cauſis proprijs: ita etiam Medicinæ ſunt ſubiecti, & à morbis (hæreditarijs præſertim) queunt præcaueri.

Sanos autem, Medicæ manui eſſe ſubiectos teſtatus eſt Galenus, cum ſcripſit in libro περὶ ὑγιεινῶν; *eum eſſe fœlicem, qui à principio ſuæ generationis, traditur cuſtodiendus ei, qui præeſt ſanitati tuendæ.*

Tertium neceſſitatem artis Medicæ, circa quam neceſſitatem parumper immorandum mihi eſt.

De

De Medicinæ Inuentione ac neceſſitate. Cap. II.

DEus omnium conditor, dedit homini eſſe, nec ſolùm eſſe, ſed etiam conſequētia ad eſſe quę ſunt quatuor, Vita, Sanitas, Robur, Pulchritudo.

Et his, non contentus, omnia etiam illi parauit, per quę, poſſet ſeipſum ſeruare, in indiuiduo, & in ſpecie.

In Indiuiduo quidem ſecundum periodum vitæ determinatam. Cùm enim iuxta Hippocratem, Galenum, & Ariſtotelem, nihil aliud ſit homo, quatenus animal eſt, quàm calor quidam naturalis, ſe conſeruans in humido radicali, & propterea egeat hic calor aere ad flammam ſuam, per ventilationem conſeruandam & materia, quæ reparet id, quod continuò deperditur de humido primordiali à ſemetipſo.

Iccirco, & aerem, illi circumfudit, Rerum omnium Opifex.

Et diuerſa alimentorum genera produxit per quæ, poſſet, hoc reſtituere, illud recreare: & talia membra illi indidit, per quæ tùm reſpirare poſſet, tùm alimenta iſta, in ſuam ſubſtantiam conuertere.

Ex quibus ſequitur, quòd repleatur, & euacuetur, moueatur & quieſcat, vigilet ac dormiat, & paſſionibus animi diuerſis, ſit ſubiectus.

Atque ſic, in indiuiduo ad tempus ſeruari poteſt.

In ſpecie verò, quoniam Deus & membra generationis, in illo architectatus eſt & materiam, in eo ſegregauit per quæ ſimilem ſibi, in ſpecie producere aptus eſt.

Vnde ſcribit Galenus 14. de V. P. 2. *Omnibus animalibus Natura concipiendi inſtrumenta tribuit, ipſiſq; inſtrumentis, eximiam quandam vim voluptatis effectricem, animæ verò ipſis vſuræ incredibilem quandam, atque ineffabilem vtendi cupiditatem coniunxit, à qua animalia incitata, ac ſtimulata: etiamſi mentis, ac rationis expertia ætateq; tenera ſint, prouident tamen non ſecus, ac ſi eſſent prudentiſſima, vt genus ſuum ſit ſuperſtes.*

Cùm

Cùm enim (vt ego arbitror) non ignoraret ſubſtantiam, ex qua animalia eſt molita, perfectam ſapientiam non admittere, pro ea (quod ſolum recipere ipſa poterant) id eis, eſt largita: eſcam ſcilicet, atque illecebras ad ſalutem generis ac conſeruationem, incredibilem voluptatem vſui partium coniungens.

His ergo medijs, in ſpecie etiam, poteſt ſe homo ſeruare.

Dices ſi homo, habet inſtrumenta, per quę poteſt, ſeipſum conſeruare, in Indiuiduo, & in ſpecie, cur aliquando amittit ſanitatem, & aliquando talis euadit, vt filios procreare non poſſit?

Reſpondeo hominem quidem, ſe non conſeruare in ſanitate.

Vel quia non ſcit.

Vel quoniam non poteſt.

Vel propterea quod non vult.

Quia non ſcit, quid enim ſciunt infantes, quomodo in vita regere ſe debeant? quid Idiotę, qui ſeipſos vix viuere intelligunt? quid denique cœteri homines non Medici, ſi vix Philoſophi ac Medici ipſi, per ſuam artem cognoſcunt, quomodo ſanitas ipſa ſit conſeruanda?

Quoniam non poteſt: quomodo enim poſſunt ſe regere in victu bona tantum ſumendo Agricolę? quomodo Milites, qui coguntur edere quęcunque pro tempore ſibiipſis offeruntur? quomodo aliorum ſeruitio dediti, qui ſecundum Dominorum guſtum edunt, & qui ſuum ſtomachum alieno palato accommodare tenentur? quomodo qui ſedentarias vitas exercent, poſſunt ſe gubernare in motu & quiete? Demum quomodo Medici etiā ipſi, poſſunt regulare ſe, in locis illis, vbi eſt, vel malus aer, vel aqua praua? & vbi cibi deterrimi naſcuntur?

Quibus addas, quòd cùm ſemper neceſſe ſit, reparare id humidum radicale, quod continuò à calore deperditur: & cùm nihil ſit omninò ſimile ei, quod debet reſtaurari: hinc efficitur, vt tandem, tale humidum ſubſtantificum, in totum euaneſcat.

Propterea quòd non velit: qui enim voluptatibus ſunt dediti, ſanitatem parum curant, omnia genera ciborum edunt, varia ingurgitant, potentiora vina bibunt, quibuſcunque horis ſe explent, vigilias nocturnas amant, coitum nimium exercēt, & vitam ipſam poſtponunt, vt voluptatum blanditijs fruantur.

Conſequitur ergo, vt vita ipſa debilitetur, ſanitas infirmetur, robur diſſoluatur, pulchritudo euaneſcat: quibus tamen rebus,

nihil

nihil charius, nihil exoptatius, nihil magis deſiderandum, ab homine eſt.

Hominem verò contingit, ineptum fieri, ad ſeipſum, in ſpecie con ſeruandum.

Vel per ſe, quia euadat, aut ętate prouectus, ac ſenex, aut inſalubris ob cauſas iam dictas.

Vel per accidens, propterea quòd non iungatur ſeu mas, ſeu fęmina ſit, cũ ſibi proportionato, aut proportionata, cum quo vel qua, ſit aptus, aut apta, ſimilem in ſpecie producere. Quapropter, ob deperditionẽ tot rerum, neceſſum fuit, artem quãdam inuenire, quę tantas ruinas reparare, vitam defendere, ſanitatem præſentem tueri, labentem ſuſtinere, amiſſam recuperare poſſet, & quę hominem docere ualeret, cuius temperaturę debeant eſſe, quę inuicem coniungi poſſint, pro debita ſobole gignenda. Hanc autem artem ἰητρικὴν, id eſt, Medicinam nuncuparunt, vtar enim verbis Hippocratis in lib. de veteri medicina. *Porrò inuento huic, quodnam iuſtius, aut magis cõueniens nomen quis impoſuerit, quàm Medicinam? quandoquidem ad hominis ſanitatem alimentumq́, ac ſalutem inuenta eſt: in permutatione illius victus, ex quo dolores, & morbi, fiunt.* Addite vos & per quam docentur homines cum quibus Coniugibus, iungi debeant, ſi prolem amatam ſunt generaturi.

Nec miremini, ſi diuerſam inuentionem Medicinę ego ſtatuam, ab Hippocratica: quoniam ille voluit docere inuentionem partis Medicinę diętetic ę, mihi intentio eſt, totius Medicinę exordium, ac neceſſitatem adumbrare. Immò addo ex dictis, nondum etiam ad amuſſim apparere, immediatam Medicinę neceſſitatem, quam nouo principio facto, ſic eſſe ſtatuendam exiſtimo.

Homini Deus Optimus Maximus, non arma, non veſtimenta, non Medicinam, non alia denique neceſſaria multa parata & architectata: ſed ad horum inueniendorum, conſtruendorumq; gratiam, dedit ingenium ac manus, quibus nixus, nõ vnum armorum genus, non vnam veſtimentorum ſpeciem, non vnam ſolam medicamentorum rationem habere poſſet; ſed arma omnia, veſtes cunctas, ac Medicinas vniuerſas poſſideret. Quapropter cæteris quidem animantibus, data eſt natura interior, quę non ſolùm curare ſcit eorum ægritudines; ſed etiam

particu-

particularia ſimplicia extrinſeca, facientia ad tales, vel tales morbos, diſcernere nouit. Vnde canes, determinatis herbis, ducentibus per vomitum, ac per ſeceſſum, ſe, curare ſciunt: Ibis auis, roſtro, ſibi clyſteria ſalutaria imponit: diuerſa animalia varias aquas thermales inuenerunt: cerui ſauciati medicamentoſum Dictamnum inquirunt, & in inedia, atque in cibis bruta ipſa naturaliter, ſe ſe, gubernant.

Solus homo, habet quidem naturam internam, quę ipſum regit: at hæc hominis Natura, ex ſe, nullorum auxiliorum externorũ eſt gnara, quibus ſe, conſeruare, præſeruare, ac curare queat. (licet enim Galenus 10. Methodi. 10. habear hæc verba: *Ita verò & ruri faciunt, vbi, quòd balneæ non ſunt in ſtagna, vel flumina, ſeipſos conijciunt, nullo Medici ſuaſu, ſed ipſa gubernante corpus natura, ad id, quod conducat impulſi:* tamen ego ſum huius ſententiæ, quod Galenus in hac re decipiatur, & quod natura particularis hominis, non cognoſcat aliqua remedia, niſi aut diſcurſu mediante, aut a brutis educta) Inde ergo factum eſt, vt artem quandam inuenire neceſſe fuerit, quæ Miniſtra ſit Naturę hominis internæ; & quæ illi, ab extrinſeco remedia auxiliaria porrigere apta ſit: tam ſpectantia ad Diæteticam atq; Pharmaceuticam, quàm ad chirurgicam medicicinæ partem. Ex quo loco colligo.

Primò quid intelligat Hippocrates cum ſcribit. *Natura morborum* Medicatrices: *Medicus verò Miniſter*. Nihil enim aliud ſibi vult, quàm hanc Medicinæ neceſſitatem propallare.

Secundò Medicos non debere ſine ratione, quàmplurima remedia inculcare, & magnis compoſitionibus Medicamentorum vti, in hominum diſpoſitionibus abigendis; propterea quòd Natura (vt in brutis patet) pauciſſimis auxilijs eſt contenta.

Cæterùm, non etiam adhuc mihi ſatisfacio in Medicinæ inuentione ac neceſſitate proponenda, niſi, paulò adhuc altius rem ipſam deduxero.

Multa ſunt, quæ hominibus imponunt quæ eos decipiunt, in quibus, ſolùm ſenſum ſequentes falluntur. Credunt enim Lunam eſſe eius magnitudinis quæ cernitur; cum tamen valdè maior ſit, quàm terra hæc quam incolimus. Putant in cœlo adeſſe colores iridis arcumq; cœleſtem: attamen ſunt refractiones radiorum ſolarium in guttis aquæ.

Exiſtimant

Exiſtimant in collo palumbis, eſſe varios colores, luteum, cœruleum, rubrum, viridem, vno tamen ſolo colore eſt præditum.

Arbitrantur remum in aqua, eſſe fractum, & aſpectus in his errat. Dum naui vehimur, nobis videtur & littora & arbores abire; cum tamen nos ſimus qui in naui vagamur. Dicor ego habere oculos nigros, alter albos, quòd in re non eſt, vt in Anathome diſcernitur. Iudicant clauſis oculis quòd trahea in qua ducimur poſterius regrediatur: attamen ipſa vlterius pergit. Turris eadem procul rotunda, propè quadrata conſpicitur. Et Galenus dixit 1. de elementis cap. 2. *Nempe ſubijcitur ab his omnibus: primum elementum vſque adeò eſſe omni penitus qualitate vacuum: vt nullum vel albedinem, innatam habeat, vel nigredinem, vel alium quemuiam colorem, non dulcedinem, non amaritudinem, ſed neque calorem, neque frigus, & tandem vt cuiuſuis alterius qualitatis ſit omninò exoers. Lege enim dicebat Democritus, color eſt lege amarum, lege dulce, atomus verò & vacuum verè eſt, ipſe ἐτεὴς dixit.*

Credidit enim ille ſenſibiles qualitates ex indiuiduorum illorum corpuſculorum conuentu per ſolam ad nos, qui ſentimus collationem gigni: ipſa verò natura nihil eſſe album aut nigrum, flauum aut rubrum, amarum aut dulce. Quippe hoc illi lege ſignificabat ex noſtra nimirum exiſtimatione, non ex ipſa rerum natura, ita etiam illi ἐτεὴς nomen ab ἐτεὸν deductum eſt, quod verum ſignificat, vt vniuerſi ſermonis illius ſit ſenſus. Arbitramur quidem nos homines quippiam eſſe album, vel nigrum, vel dulce, vel amarum, & quæcunque huiuſce generis ſunt, ſed reuera omnia vnum ſunt & nihil, nam & ille hoc loquitur modo, qui Atomos unum appellat, uacuum autem nihil. Itaq; Atomi omnes quæ exigua quædam corpuſcula ſunt omni prorſus qualitate vacant. Hæc Galenus circa quem locum Notandum Democritum non ſolum eſſe vſum voce ἐτεὴς, ſed & νόμῳ, ſcribitur enim alibi νόμῳ γὰρ γλυκὺ, καὶ νόμῳ πικρὸν, νόμῳ θερμὸν, νόμῳ ψυχρόν.

Similiter dicunt aliqui de Medicina, quod eſt impoſtura, quòd decipit homines, quòd eſt Ars inanis, quod eſt quoddam figmentum, in hominum tantùm opinione conſiſtens, non eſt autem reale quoddam, & ſolidum, quod neceſſarium ſit.

Nam plerumque videmus vnum ignarum, melius curare, quàm Medicum.

Et vulgo dicitur, Medicos plus incumbere Raſi quàm alijs auctoribus, intelligendo quod Medici faciunt Raſas, id eſt, impoſturas technas & deceptiones ęgris, eſt enim (inquiunt) illud de Medicina, quod de virtute dixit Cicero.

A multis ipſa Medicina contemnitur, & venditatio quædam, atque oſtentatio eſſe dicitur.

Immò affirmāt Accurſius, *quod Medici ſunt Parabolani ob hoc dicti, nomenq́, ab eo ſumpſiſſe, quod multas haberēt parabolas, qđ videlicet ut quiſq; loquacior eſt ita doctior Medicus, vulgi opinione exiſtimetur.*

Ego vero aſſero totum contrarium, quod Ars Medica datur, quod eſt Ars maximè realis, firmiſſima, ſtabiliſſima, & quod ſine ipſa Natura nō poteſt præſtare circa homines, id quod præſtat.

Ex quo apparebunt duo. Primum quid ſit, id quod dicitur in Aphoriſmo 1. primi libri.

Oportere Medicum præſtare ægrum opportuna facientem, ęgrum, inquam, id eſt naturam interiorem ægri. Secundum quid ſit id quod dicitur 5. in 6. Epid. 1. *Naturę morborum medicatrices, Medicus vero miniſter.*

Cœterùm inde exordiendum eſt. Scribit Galenus 11. Meth. 1. quod *natura per ſe agit*, id eſt quod conſeruat, przeſeruat, curat, ſine ope Medici. Adiungit Galenus quòd *natura habet motus innatos*, & facultates agendi.

Natura enim eſt principium motus & quietis eius in quo eſt primò & per ſe & non ſecundum accidens, vt teſtatur Ariſtoteles in Phiſicis. Poteſt igitur Natura generare, augere, conſeruare; pręſeruare, curare per primas qualitates, per ſecundas, per tertias, per quartas, per quintas ſi dentur.

Quæ quidem duo agere per ſe, & habere motus innatos an bona ſint audiatis.

Fuit ſententia Hippocratis in libro de alimento. *Naturā eſſe indocilem*, eſſe ἀδηδακτην, agere ſine ratione, neſcire quid faciat, non poſſe reddere cauſam eius quod agit, eſſe ignaram ſui ipſius, eſſentię morborum, cauſarum, ſignorum, non cognoſcere pręteritum, futurum; quod illam latent impedimenta, quòd fugiunt eam media, Diętetica, Pharmaceutica, Chirurgica, quibus præſtari poteſt id quod agit, quod non intelligit, quomodo per illa ſit agendum.

Ex quo ſequitur, vt, vel tardè curet, vt non vacuando humorem

cauſan-

cauſantem febrem curet in duobus menſibus id quòd faceret Medicus vacuando in ſeptem diebus. Vel malè: curabit enim vlcus, ſed relinquet cicatricem magnam, carnem, ſupercreſcentem, aut cauitatem, aut callum. Vel cauſando mortem. Certum enim eſt quod Medicus in ſputo ſanguinis vitabit inflammationem pulmonis, quam natura non ſolum aliquando vitare non poteſt, ſed etiam cauſat accurrendo cum ſanguine & ſpiritu ad affecta loca, at facta inflammatione pulmonis morbus euaſit incurabilis. Vel quando Natura eſt debilis primò quomodo poterit agere, ſecundò quomodo proſpicetur quid prius agendum?

Obijcies, quomodo dicis nunc, naturam errare in ſuis operationibus, ſi infrà ſcribes naturam eſſe agens perfectiſſimum? & & quod non errat in ſuis munijs præſtandis?

Soluitur me concedere ibi Naturam eſſe agens perfectiſſimum in ſuo genere ſcilicet inter illa agentia quę operantur ſine cognitione, hic negare, quod ſit perfectiſſimum agens eo modo quo ſunt agentia cum cognitione.

Ex quo loco colligendum quod cum dicitur Naturam ex poſſibilibus facere id quod melius eſt, intelligendum eſſe quod melius eſt, ex poſſibilibus ſibi: non autem ex poſcibilibus omnibus, niſi Medico iungatur.

Nec valet dicere. Ipſa habet motus innatos, & facultates agendi, quoniam plerumque ob ignorãtiam, malè vtitur his motibus, puta quando (vt ſupra diximus) accurrit cum ſanguine & ſpiritu ad locum dolentem, & auget inflammationem quàm credit ſe ſedaturam, quando pellit materiam malã à parte minus principali, ad principaliores, quando vult expellere materiam, antequàm ſit concocta.

Proinde coacti ſunt homines, artem quandam inuenire, in qua eſſet ratio cognoſcendę ipſiuſmet naturę, virium naturę, eſſentię morborum, cauſarum, impedimentorum, auxiliorum, qua arte inſtructus Medicus fieret vnum agens cum ipſa Natura, & faceret ipſam cum ratione operari, impedimenta remouendo, miniſtrando auxilia ipſi Naturę, & informando auxilia pręceptis artis, vt Natura illa habeat, & ipſis vti poſſit.

Subdit ergo Galenus ibidem, quod *Ars Medica & Medicus per media agunt*, id eſt habent materias, per quas poſſunt

facere quod Natura exerceat motus illos innatos, Vnde Medici & artis Medicæ munus eſt, opitulari Naturæ, id eſt porrigere Naturæ illas materias, per quas poſſit remouere impedimenta, & exercere faculates illas quas habet generandi, augendi, conſeruandi, præſeruandi, curandi.

Quo etiam modo Agricola iunctus Naturæ agri facit, quod illa Natura producat frumentum, quod per ſe non produceret, & facit inſitione pirum arborem, producere poma, quod nunquam Natura agri per ſe effeciſſet, qua de cauſa ſcripſit Cicero libro de Senectute. *Habent enim rationem Agricolæ cum terra, quæ nunquam recuſat imperium, nec unquam ſine uſura reddit quod accepit; ſed alias minore, plerunque maiore cum fœnore.*

Et ſubdit Plinius lib. 17. cap. 10. Nec non Columella lib. 3. cap. 1. *Quædam Naturæ benignitate naſcuntur, quædam cura hominum, abſq; arte proueniunt.*

Et quemadmodum mas iunctus cum fœmina cauſa eſt quod ipſa generet: ita Medicus Medicina mediante, iunctus cum Natura, facit quòd ipſa benè exerceat ſuos motus innatos.

Et vt equorum Domitor facit equum aptum ad bèlligerandum in currendo pro aggreſſione hoſtis, pro fuga, pro vertendo ſe ad tempus vt infligatur vulnus inimico, vt enſis hoſtis vitetur, propterea miles ſimul cum equo iſta exercet.

Quo etiam modo contingit, in arte auium rapacium, qui prius inſtruuntur ad aucupium, & homo deinde ſimul cum aue aucupatur.

Fit ergo Medicus, per artem, iunctus Naturæ (vt in propoſito de Amico dicit Ariſtoteles) μία ψυχὴ δύο σώμασιν ἐνοικοῦσα, id eſt, vna anima (ſeu vnum agens) in duobus corporibus habitans.

Et Ouidius loquens de Palade & Oreſte cecinit.

Qui duo corporibus, manibus vnus erat.

Sed audiamus duas Ciceronis ſententias, maximè ad hoc propoſitum facientes:

Prima eſt libro de officijs. *Homo & ſeipſe diligit, & alterum acquirit, cuius animum ita cum ſuo commiſceat ut efficiat penè unum ex duobus.*

Secunda libro de Amicitia. *Amicitiæ uis eſt in eo, ut unus quaſi animus fiat, ex pluribus.*

Propterea

Propterea non debemus relinquere naturam, Marte ſuo (vt aiunt) committere bellum, ſed adiuuanda eſt à Medico.

Dices, quis plus facit in actionibus ipſis? An Natura? an Medicus?

Reſpondeo, quòd id quod agitur certè agitur à Natura, ſed ratio agendi ſumitur à Medico arte inſtructo, vnde eſt illud quod affirmant tàm Hippocrates quàm Cicero & Plato.

Hippocrates quidem, 1. de diætá cum ſcribit, *qui plus facit, ille minus facit, qui minus facit, ille magis facit.*

Cicero autem 1. de Senectute: ita enim loquitur de Senectute (quod ego deſidero vt applicetur Medico) *Nihil ergo afferunt, qui in re gerenda verſari ſenectutem negant: ſimilesq; ſunt, ut ſi quis gubernatorem in nauigando agere nihil dicat, cum alij malos ſcandāt, alij per foros curſitent, alij ſentinam exhauriant; ille autem clauum tenens, ſedeat in puppi quietus, non faciat ea quæ iuuenes. At uerò multò maiora & meliora facit. Non enim uiribus, aut uelocitatibus, aut celeritate corporum, res maximæ geruntur; ſed conſilio & auctoritate & ſententia.*

Plato etiam vult, quod Medici vt conſultant meliores Natura ſint in Ciuili ſeu de Regno quando ſcribit.

HOSPES quid inſuper de hac potentia cogitandum SOC. qua HOS. qua pugnamus aduerſus eos quibus bellum indiximus, Num artificioſam hanc?an artis expertē eſſe dicemus? SOC. quis nàm artis expertes profecturæ, neque militaris omnis, actiones dixerit? HOS. facultatem uerò illàm, quę conſultando prudenter deliberare poteſt: quibus cum bellum gerendum ſit, uel pax ineunda, nunquid ab ea diuerſam? an eandem cum illa putabimus? SOC. diuerſàm, ſi in ſuperioribus ſtamus. HOS. nonnè ſi ſuperiorum rationem ſequimur, hanc quæ de bello conſultat illi quæ bellum gerit, dominari dicimus. SOC. & idipſum &c. quemadmodum ergo Imperatoria *Ars*, quæ conſultat, eſt melior militia, quæ agit: ita Medicus, qui conſultat eſt melior quàm Natura quę agit.

Rurſus paulò inferius, ſubiungit diuinus Plato, *quiſquis artes quas memorauimus cunctas conſiderauerit; cogitare debet, earum nullam eſſe Ciuilem, quam quærimus diſciplinam; quippe cum regiæ Maieſtatis officium ſit, non ut ipſa quidem agat, ſed ut agere poteſtatibus imperet: cognoſcatq; principium atque progreſſum eorum, quæ in ciuitate ſunt maxima; quiduè decorum & opportunum ſit, quid contrà: alias*

uerò

vero facultates, iuſta capeſſere, & mandata tranſigere &c. quemadmodum ergo Imperator non agit, ſed imperat alijs vt agant, & ipſi deinde agunt: ita Medicus imperat Naturę quid agere debet, & ipſa ſeccundum mandata Medici operatur.

Sed quid dicendum ad obiecta ab aduerſarijs.

Ad primum, quod plerumque videmus, vnum ignarum melius curare quàm Medicum.

Reſpondetur id eſſe falſum. Immò aſſerimus Medicinam ita eſſe difficilem, vt etiam Medici pręſtantiſſimi aliquando decipiantur; quod patet per Hippocratem, qui interdum ſuum errorem confeſſus eſt.

Ad ſecundum, quòd Medici magis vtuntur Raſi, quam reliquis Auctoribus.

Reſpondetur quod iam oſtenſa eſt ſoliditas ipſius Artis, propterea obiectio nulla eſt.

Ad tertium quòd Medici dicantur Parabolani.

Reſpondet Alciatus. *Hæc expoſitio, meo quidem iudicio planè ridicula eſt, quare aliter ipſe cenſuerim. Fuiſſe enim Plebeios quoſdam Parabolanos, qui famulitio, vel Eccleſiarum, vel Hoſpitalium Xenonumuè deputati erant, & quaſi adſcriptitij glebæ: vt ſicut illis omni vita ab agrorum cultu recedere non liceat; ita his à ſeruitio ægrorum, qui noſocomijs reſidebant. Parabolanos glebæ adſcriptitios eſſe, in iuris ciuilis gręco interprete legi, dicti à græca præpoſitione* παρα *&* βῶλος *quæ vox pro gleba accipitur.*

Illud reſtat vt videamus quomodo coniungatur Medicus cum Natura?

Reſpondetur coniungitur Medicus Naturę ſumēdo Caſum ęgri ab Idiotis dictum (cauſam à Cicerone, Exemplum ab alijs. Iuriſperiti conſtitutum ſeu ſtatum dicerent. A Galeno διαθεσις τοῦ κάμνοντος nuncupatur, in initio 1. Pręſagiorum. Ab Hippocrate nominatur πράγμα τῶν νοσεόντων quod explicat Galenus τουτεσιν ὁποία ποτὲ τούτους ἡ κατασκευὴ τοῦ νοσήματος ὑπάρχει (vbi credo quod id τούτους debeat legi τούτου ſine σ.) Hoc enim eſt quod alibi dixit Hippocrates ὁκωστε καὶ τὰ τοῦ σωματος ἔχωσι, id eſt eo modo quo ſe habent quę ſpectant ad corpus, & quę ad affectionem) ſumendo itaque caſum, ſeu rem, ſeu negotium, ſeu diſpoſitionem, ſeu conſtitutum ęgri, & ad regulas artis, illud examinando & videndo quid debeat fieri

ſecundum artem in tali caſu. Deinde faciendo quod Natura procedat per ſuos motus innatos ſecundum regulas & pręcepta ipſius artis.

Utrùm duo tantùm ſint Medicorum officia & an detur Conſeruatio. Cap. III.

PETES videntur eſſe tantum duo officia Medici pręſeruare ac curare, & non dari conſeruare.

Primò enim Galenus libro ad Thraſibulum Cap.19. & 20. dat exemplum de duobus reſtituentibus pauca & plura fila vni telę, & de duobus aſſiſtentibus binis dolijs, & reponentibus id parum & id multum quod effluit: vbi non facit mentionem niſi duorum, ſcilicet pręſeruantis, & curantis.

Secundò Medicus vix vocatur ad curandum, vt patet ex Hippocrate lib. de Arte *Medicus uerò, ſiquidem ſuffecerit ad cognoſcendum ſufficiet etiam ad ſanandum. Si uerò is, in quo morbus cognoſcitur ſuperetur, ob id ſanè quod ſerius Medicum accerſit: aut ob morbi celeritatem peribit. Si enim ex æquo proceſſerit morbus, cum Medicina uelocior non eſt. Si uerò præoccupauerit uelocior omnino exiſtit. Præoccupat autem tùm propter corporum anguſtiam, in qua non in conſpicuo inhabitant morbi: tum propter ægrorum negligentiam. Differunt enim & cunctantur, atque ubi iam à morbis ipſis apprehenſi ſunt, tùm demum curari uolunt ac expetunt.*

Tertio conſeruatio debetur perfectè ſanis: at non datur iſta perfecta ſanitas, & ſi datur, momentum tantùm temporis durat.

Quartò Galenus libro, An ars tuendę ſanitatis ad Medicum pertineat: & libro de conſtitutione Artis, inquit, *Medicinam in hoc uno ſemper, & perpetuo uerſari, ut uitia corporis corrigat:* ſed conſeruare non eſt corrigere, cum conſeruare fiat circa ſanos. Ergo conſeruare non pertinet ad Medicum.

Reſponde-

Reſpondetur ad Primum Galenum ibi per ſanitatis cuſtodem intelligere tàm conſeruantem,quam præſeruantem, & pro repoſitione non ferè intendere aliud, quàm repoſitionem cibi, aut aliarum rerum non naturalium, quæ ſunt communes, tàm ſanis,quàm neutris: non ergo agit de præſeruante & de curante tantùm, ſed de præſeruante, conſeruante, curante, & ſub præſeruante comprehendit tàm conſeruantem, quàm præſeruantem.

Ad ſecundum dico,quod Ars,paruifacit illud, quòd laudant, vel non laudant. Idiotæ.

Nam ſufficit ſibi, quod ſecundum rem detur conſeruatio.

Si autem homo ſua auaritia,aut negligentia, aut ignorantia hac non vtatur; nil mirum poſteà ſi & neuter & morboſus etiam fiat.

Ad tertium,aio, conſeruationem deberi non tantùm perfectè ſanis, ſed & alijs non ita exactè ſanis, modò ſint aliquo modo in latitudine ſanitatis.

Ad quartum paulò poſt patebit ſolutio, cum adducemus verba Galeni græca,in Arte Medicinali cap.85.

Dari autem debere talem conſeruationem,manifeſtum eſt,ex Galeno in arte parua cap.84. cum, inquit. *Si impatiblle atque inalterabile eſſet corpus: ſemper optima conſtitutio perduraret, neque artis præſidio indigeret. Quoniam uerò alteratur, corrumpitur, & uertitur,neque eundem ſeruat prioris ſtatus tenorem, ea ratione auxilium deſiderat.*

Quod etiam confirmatur in Introductione ſeu Medico cap. 8. *Atque differunt rurſus in ſalubri parte ſanitatem tueri, & morbos ineſſentes longius arcere. Etenim primum conſueta uictus ratione adminiſtratur: alterum curatorijs auxilijs ut morbum qui conſlari debet, ſupprimat,ac diſſoluere anticipet: Siquidem, quæ iam ortis affectibus medicantur,eadem quoque prius quàm oriantur,prohibent illos conſiſtere.*

Et lib.de conſtitutione artis 19. *Verùm quoniam operepræcium inſuper eſt, eos procurare qui à morbis euaſere,ut uires recuperent: & præterea ut hi qui in morbos procliues ſunt cuſtodiantur, ut ij,qui proſpera & inculpata fruuntur ualetudine conſeruentur &c.*

Et ex Hippocrate 5.in 6. Epid.5. *Fœminis anima* (id eſt calor naturalis)

turalis) *ſemper fit vſque ad mortem*: ſi enim ſemper fit. ergo tam ſanus quàm neuter & quàm æger.

Sed vt habeatur locus Galeni, in quo de hac conſeruatione pertractat diſtincta à præſeruatione, en quod ſtatim in cap. 85. ſequenti ſubdit. Καθ' ὅσους οὖν τρόπους ἀλλοιοῦται, τοσαῦτα γένη καὶ τῶν ἐπικουριῶν ἕξει. τουτέστι τῶν φυλακτικῶν αἰτίων ἃ πρόδηλον ἤδη, κἀκ αὐτῶν τῶν εἰρημένων, ἐπανορθωτικὰ τῷ γένει τετύχηκεν ὄντα. τῷ δὲ κατὰ βραχὺ ποιεῖσθαι, τὰς ἐπανορθώσεις, πρὶν ἀθρόον ἀπαντῆσαι τὸ βλάβος, οὐ προφυλακτικὰ τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι κακοῦ πρὸς τῶν ἰατρῶν, κέκληται· ἀλλὰ φυλακτικὰ τῆς παρούσης κατασκευῆς hoc eſt. *Secundum quot igitur alteratur modos tot auxiliorum, hoc eſt cauſarum conſeruatricum genera habebit: quas, ex his quæ dicta ſunt, liquet, eſſe ex correctiuarum genere. Sed quia, paulatim correctionem faciunt, antequàm confertim ingruat noxa; non præſeruantes à futuro, malo; ſed, præſentis ſtatus, conſeruatrices Medici appellant.*

Quem locum, tanto lubentius adduxi, & cum græco textu, vt appareat, quomodo Græcè conſeruatiua dicatur, nempè φυλακτική, & præſeruatiua προφυλακτική, de curatiua autem manifeſtum eſt, quod appellatur θεραπευτική. At ἐπανορθωτική correctiua: videtur eſſe commune genus ad conſeruatiuam, præſeruatiuam, & curatiuam, per quæ verba, volo etiam reſponſum eſſe, ad argumentum, ſuprà quarto loco adductum.

Inter alia Adagia legitur iſtud, nos admonens, quod ſani, ſint cõſeruandi; Ἐξώστην εὐτυχῶν ἄθρει. id eſt. Turbinem proſpecta, fœlix exiſtens. Citatur, ex Varronis Menippeis, à Nonio Marcello. Cùm res ſunt maximè ſecundę, tùm de aduerſa fortuna præcipuè timendum eſt: quemadmodum Nautæ, licet proſpero ferè vento, oram ſoluant, ad manum tamen, aut ſaltem præparata, aduerſus tempeſtatem, ſi forte ingruat, inſtrumenta adminicularia habere debent, ne malo cedere cogantur. Sapientis eſt infortunijs ſe antè parare, quàm opprimant. Non abludit hinc, Vectij Valentis reſponſum, apud Cornelium Tacitum, cum metueret, à Claudio Oſtię agente. Aſpicere ſe tempeſtatem ab Oſtia atrocem, cum de Meſſalinæ adulterijs, quem acrem futuram innuere vellet cunctis in aurem dormientibus: ἐξώστης autem, ventus eſt procelloſus, quaſi dicas quaſſatorem, παρὰ τὸ ὦσαι. id eſt ab impellendo. Adfine eſt illud.

Χρὴ δ' ἐκτὸς ὄντα πημάτων τὰ δειν' ὁρᾶν. id eſt. Extra malum, exiſtens, pericla proſpice.

Nec non illud Diuini Poetę Areoſti conciuis noſtri.

Che pur la, doue è più tranquilla e queta
Più perigliosa è l'acqua, e più profonda.

Quod Latinè ita ſonat.

Namq; vbi lympha magis ſtabilis maneatq; quieta
Eſt magis apta malis, magis eſt ſubiecta periclis.

Sed quid alienos Auctores memoro cum Hippocratis ſententiam habeamus ita ſcribentis? *Habitus exercitatorum, qui ad ſummum bonitatis attingunt periculoſi, ſi in extremo cōſtiuerint: neque enim poſſunt in eodem permanere, neque quieſcere. Cum uerò non quieſcant neque poſſint proficere: reliquum eſt ut decidant in deterius. His de cauſis, bonum habitum ſtatim ſoluere expedit &c.*

Videtur falſum, quod quando curamus, debeamus ſemper ſimul prǽſeruare, & conſeruare. Galenus enim 11. Methodi 2. loquit.

Diariarum quidem enim febrium, quemadmodum & hecticarum uera & propria curatio eſt.

Earum uerò, quæ ex putreſcentibus excitantur humoribus uocata curatio prophilacticem quoque ſibi adiunxit, cuius officium eſt: cauſam, quæ morbum creat adimere.

Ergo putrida febris ſola adiungit ſibi præſeruationem, ſed diaria & hectica curant tantummodò non prǽſeruant, nec conſeruant.

Reſpondetur falſum eſſe, quod etiam Ephemera & hectica curando non prǽſeruent atque conſeruent.

Si enim, qui talibus febribus laborant, habent partes neutras, & partes ſanas. Ergo eorum partes neutræ prǽſeruandæ, ſanę conſeruandę.

Quid igitur intelligit Galenus, cum ait, *quod ſola febris putrida prophilacticem ſibi adiungit?*

Soluitur de prǽſeruatione quidem, eum intelligere quòd ſola putrida ſibi prophilacticem annectit, quoniam putrida tantùm habet cauſam manentem; at aliæ, cum non habeant cauſam manentem, quo ad illam cauſam, quæ in ipſis non manet, ſed recedit prophilacticem ſibi non adſciſcunt: Prophilacticam tamen accerſunt, quoad illud quod hectica à prima ſpecie poteſt

teſt tranſire ad ſecundam,& ad tertiam,ephemera poteſt tranſmutari ad putridam, & ad hecticam.

De conſeruatione autem, manifeſtum eſt, quod ſemper, quod ſanum eſt, in viuentibus debet conſeruari.

Num plura dentur officia Medica quàm tria. *Cap. IIII.*

DVBITABIS adhuc. Videntur plura officia Medici,quàm tria iſta, conſeruare,præſeruare,curare, quoniam.

Primò Argenterius in lib. de Officijs Medicis, ponit nouem officia, nempè,corrigere, conſeruare, mutare, partim mutare, partim conſeruare,curare, præſeruare,mitigare,reficere, & ſenum corpora tractare.

Secundò qui agunt de Indicationibus, dicunt Indicationum eſſe quinque genera: & quod prima eſt ſalubris, ſecunda vitalis, tertia præſeruatiua, quarta curatiua, quinta analeptica. Tot enim numerant,& ita eas diſponunt.

Reſpondetur ad Primum, quòd omnia officia Argenterij, reducuntur, ad illa tria iam propoſita vel tanquam genus, vel tanquam ſpecies,vel tanquam res eis affines.

Ad ſecundum mea ſententia eſt, quòd Indicationum, quædam ſunt principales,quædam minus principales.

Principales ſunt, quę indicant in tribus officijs Medicorum; & Medicos dirigunt,in Medicis munijs exequendis.

Salubris, ſeu *Conſeruatiua*, qua vtimur in ſciendo,quomodo conſeruandum.

Inſalubris, ſeu *Curatiua*, quam exercemus, in noſcendo quomodo curandum.

Neutra, cur enim hac voce vti non poſſumus quæ indicet ſubiectum,circa quod ipſa verſatur? ſeu *Præſeruatiua*,quam conſideramus in pręcipiendo,quomodo pręſeruandum.

Minus principales ſunt,quę principaliter non conſtituunt officia Medicorum.

Vitalis, qua vtimur in vnaquaq; principaliũ Indicationum: ſemper enim ob vitã conſideratur, cõſeruatio,præſeruatio,curatio.

Analeptica, Anatreptica, Refectiua, Recorporatiua, Renutritiua. quam exequimur.

Vel inter curandum, vt cum vtimur Epiceraſtica, id eſt, contemperatiua.

Vel in neutro conualeſcentiæ.

Vel in his, qui graciles ſunt effecti.

Non quidem ex morbo,

Sed, Aut, ex laboribus, & exercitijs maximis, vigilijſque; & non mutat nomen Analepticæ.

Aut, ex ætate,

& mutat nomen, diciturque, Geronomica.

Ex quibus mihi noto.

Primò quòd poſt principalia Officia, vitalis, eſt magis principalis, quam ſint reliquę, cum ſemper ea vtamur, reliquis autem non, niſi raró.

Secundò quod vitalis, non differt quodammodo à conſeruatiua, & quòd ſub illa continetur. Si autem ſit aliquod diſcrimen inter iſta, tale eſt; quod Indicatio Conſeruationis, eſt Vniuerſalior, quàm Indicatio Vitæ; & quòd vitalis, eſt veluti finis ipſius conſeruationis.

Dices ſi vitalis Indicatio debet reduci ad conſeruationem, igitur oportet, vt contineatur in vna re naturali conſeruanda, in qua ergo comprehenditur?

Soluitur in omnibus, principaliter verò in illis quæ proponuntur ab Hippocrate. 8. in 6. Epidimion textu 7. cùm dixit.

Τὰ ἰχοντα, ϗ τὰ ἰνιχόμενα, ϗ τὰ ἐνορμῶντα. id eſt. *Continentia, contenta impetum facientia.*

Tertiò quòd & Analeptica, ad eandem conſeruatiuam eſt reducenda: ſed quòd rarius hac vtimur, quam vitali.

Contrà id quod dictum eſt, indicationē vitalem, eſſe minus principalem, quàm conſeruatoriam, præſeruatoriam, & curatoriam inſtabit aliquis, videtur vitalem eſſe principaliorem alijs.

Primò enim conſeruatoria præſupponit vitalem, præſeruatoria præſupponit vitalem, ſimiliter curatoria. Ergo vitalis principalior.

Secundò vis videre, quod principalior eſt vitalis? & quod ſine vita, operari non poteſt Medicus? ecce Medicus eſt Miniſter

Naturæ

Naturæ tantùm quæ viuit. at ablata Vita, ab vno corpore, non eſt amplius in eo, Natura. Ergo Medicus, non poteſt amplius, eſſe Miniſter Naturæ, & Medicus.

Tertio de hoc eſt apertiſſima ſententia, tùm Ariſtotelis in lib. de ſenſu & ſenſato aſſerentis *ſanitatem & ægritudinem eſſe impoſſibilem in carentibus uita.* tùm Galeni 9. Meth. cap. 13. vbi dicit, *quòd Vita ipſa nihil eſſe prius in animantis corpore poteſt, propterea quod nec ſanos eſſe citra uitam licet.*

Et quòd *ſine uita fruſtra eſt omnis curatio*, quod autem dicitur de curatione intelligendum quoque eſt, de conſeruatione & de præſeruatione.

Ad quam ſententiam pertinet quod dixiſſe ferunt Diogenem. Νεκρὸν ἰατρεύειν, καὶ γέροντα νουθετεῖν, ταυτὸν εἶναι. id eſt, mortuo mederi & ſenem admonere idem eſſe.

Reſpondeo me intelligere illas eſſe principaliores, quæ conſtituunt officium vnum Medicum diſtinctum ab alijs, & tale officium, quod à Medico immediatè fiat, quibus modis, dicuntur eſſe principales tantùm illæ tres conſeruatiua, præſeruatiua, curatiua.

Sed vitalis non conſtituit aliquod officium per ſe diſtinctum ab alijs, quod immediatè præſtetur à Medico: & ſi præſtatur, præſtatur mediatè. Nam conſeruando ſanitatem vitam mediatè cuſtodimus: præſeruando neutrum, vitam mediatè præſeruamus: curando ęgritudinem vitam mediatè curamus.

Medicus autem non habet officium faciendi vitam immediatè: eſt enim artifex refectiuus qui præſupponit vitam iam factam; & quando hæc vita labitur à ſanitate, vel in neutralitatem, vel in morbum, corrigit Medicus hæc vitia. At nec facit à principio vitam de nouo, nec vitam amiſſam vnquam reſtituit.

Sciſcitaberis etiam, An ſit aliquis reſpectus inter iſta tria officia conſeruare, præſeruare, curare.

Reſpondetur quod ſic. Primò enim qui conſeruat per ſe vtitur ſimilibus, quę per accidens ſunt contraria morbo, qui curat per ſe vtitur contrarijs, quę per accidens ſunt ſimilia ſanitati, qui præſeruat, vtitur & his, quę per ſe ſunt ſimilia ſanitati, per accidens contraria ęgritudini, & his quę per ſe ſunt contraria morbo, per accidens ſimilia ſanitati.

Obijcies. Hippocrates non meminit in pręſeruatione, quod Medicus

dicus vtatur ſimilibus,ſed ſolum meminit de contrarijs, de illis inquam,quę debentur curationi: ait enim *quæcunque morbis præſentibus recte peraguntur, aut incipientibus, aut imminentibus præuertenda*.

Soluitur eum mentionem feciſſe tantummodo, de eo,quod principale eſt in pręſeruatione.

Secundò qui conſeruat, non pręſeruat, nec curat, qui pręſeruat, conſeruat,quidem,ſed non curat, qui curat ſimul pręſeruat, atque conſeruat.

Cauſa autem huius rei, ſecundum me, ea eſt, quoniam tales ſunt gradus, diſpoſitionum ſubiecti, circa quod fiunt hę operationes,quod.

Primò eſt naturaliter habens, ergo conſeruandum tantùm.

Secundò eſt naturaliter diſpoſitum,& leuiter pręternaturaliter affectum,ergo conſeruandum & pręſeruandum.

Tertiò eſt naturaliter cōditionatum, leuiter pręternaturaliter diſpoſitum, & grauiter pręter Naturam affectum. Ergo non ſolum eſt conſeruandum,ſed & pręſeruandum, & curandum.

Nec vnquam eſt tale,ſi poteſt ſanari: quin ſit conſeruandum:quoniam quemadmodum aqua calefacta,ſi omninò amittat totam ſuam Naturam, non amplius poteſt redire ad ſuum priſtinum ſtatum: ita homo ſi perdiderit totam naturalitatem ſuam non amplius poteſt reſtitui ad ſanitatem.

Hoc autem,eſt valdè animaduertendum, quoniam in omni curatione,oportet Medicum, non ſolùm attendere curationi; ſed etiam pręſeruationi,ac conſeruationi, quod ad hæc vſque noſtra tempora in Medica Arte,aut à paucis,aut à nemine,eſt obſeruatum.

Obijces,Galenus in libro Methodi,ait, quod *urgentibus morbis,nihil aliud quærendum eſt, quàm ut propriam ualetudinem recuperemus*. Ergo eſt ſolummodò opus curare,nec neceſſe eſt,vel pręſeruare,vel conſeruare.

Soluitur intelligere Galenum,quod nihil aliud opus eſt quęrere, quantum attinet ad morbum præſentem, quantum ſcilicet ad ſtatum præternaturalem multum. At, addo, ego, quòd quoniam adeſt etiam pręternaturalis parum ſtatus, & quia pręterea ineſt naturalis diſpoſitio: ideò hoc eget conſeruatione illud pręſeruatione.

Qua

Qua ratione noſcat Medicus, quando vel vnum, vel plura Officia exercenda ſibi ſint. Et quæ ſint naturalia, præternaturalia, non naturalia. Cap. V.

SED quomodo, noſcet Medicus: quando, vel vnum, vel alterum, ex his officijs, obire debet, vel etiam omnia?

Reſpondetur meo modo, cum dubium quoq; ſit meum, quòd hoc fiet, cùm corpora noſtra (ſecundum Momi deſiderium) taliter feneſtrata non ſint, vt poſſimus ſemper oculis corporeis diſpoſitiones, in ipſis exiſtentes videre; fiet inquã, ſaltẽ oculis mentis, iuxta carmen Empedoclis à Simplicio citatum. Ἄλλα διέρχε νόῳ, μὴ δ' ὄμμασιν ἧσο ἰοραχός. id eſt. Sed mente inſpice, neq; oculis cõſpicere ſperes. Per inſtrumẽtum Medicum, quod στοχασμὸς τεχνικὸς, ſeu τέκμαρσις, id eſt, artificialis coniectura, ſeu coniectatio dicitur, de qua nos infrà.

Tali ergo inſtrumento, eſſe vtendum, cenſeo.

Primò, quoniam turpe eſſet, Artificem inconſtãti fortunę, ſe committere, vbi ſunt inſtrumenta proprię Artis.

Secundò, proptereà quod, niſi certa Methodo vtatur, ſemper erit dubius, an omnia inuenerit, an aliquid omiſerit, ex his, quę cõſeruanda, præſeruanda, aut curanda veniunt: quę res, quanti ſit momenti, & quantam certitudinem Arti noſtrę addat, puto omnibus perſpicuum fore.

Tertiò, quoniam Hippocrates. 2. de Officina Medici. 29. ait τεκμαρτέον, id eſt, (vt mihi videtur exponendum, & vox etiam ipſa indicat) per Artificialem coniecturam, venandum, quid faciat Natura: & in quo Medicus Naturę auxiliari debeat. Cui conſentit Galenus in Arte Medicinali cap. 72. aiens: *Tentare autem oportet quàm maximè fieri poteſt. uirtutem ipſorum, ac uitium; & ſi non certa ſcientia, ſaltem coniectura comprehendere.*

Quęcunque ergo, in libris Medicis conſiderantur ſunt.

Aut naturalia, id eſt, talia ex quibus ab ortu conſtamus: quę à principio generationis nobis inſunt: & ſine quibus, ne momẽto quidẽ temporis eſſe poſſumus, nec mutari valent, niſi longo tempore.

Vt,

Vt,ex Auicenna,elementa,humores,partes,complexiones, facultates,actiones,ętates.

Si autem, mihi liceret, iſta naturalia, meo modo enumerare.

Primò omitterem elementa: quoniam elementa hominem conſtituentia, non conſiderantur à Medico, qui Medicus, incipit ab humoribus teſte Galeno in 1 Hippocratis de Natura humana, tùm textu 13. *Cùm ex calido, frigido, humido, & ſicco, facta ſint omnia: ideoq́, hæc ſint communia omnium elementa: hominis verò propria, ſanguis, pituita flauabilis, & atra. At, ne hæc quidem, verè propria appellabuntur, propterea quòd omnibus animantibus ſanguineis ſint communia:* tùm textu 18. *Abſoluto ſermone, qui erat de communibus elementis inſtitutus; in hac nobis propoſita oratione, ad elementa ſanguineorum animalium, in quibus homo etiã eſt, tranſit: vultq́, primum nobis ortum, duci, à ſanguine, pituita, ac duplici bile, flaua, atque nigra: ac nobis, inde ſuppeditari, ut in uita vniuerſa, permaneamus; atque, ex ijs totam hominis conſtare Naturam.*

Secundò vellem addere totum; vel ſaltem, ipſum ſubintelligere, in partibus: totum enim mutatur quandoque ad pręter naturalitatem in complexione. Pręterea fiunt vniuerſales morbi, in nobis, totum occupantes, vt Atrophia, febris, macies, poliſarcia, polihęmatia, Anaſarca.

Tertiò, non quidem ponerem, loco ętatis ſpiritus: vt fecerunt aliqui, forſan moti ex eo, quòd non vident, quomodo ętas ſit in prima noſtri conſtitutione, in vtero ſcilicet matris, cùm tamen in mea magna Praxi, ex Galeno ego oſtendam, de Hippocratis ſententia, dari ætates hominis, non ſolùm extrà, ſed & in matrice. Vbi ipſe primum dicitur γονὴ, id eſt, gemitura; ſecundò κύημα, id eſt, conceptus; tertiò ἔμβρυον, id eſt, fœtus; quartò παιδίον, id eſt, puer. Immo addo quoque & cadaueris eius poſt mortem: prout ſcilicet primò ſeruat perfectè figuram hominis, ſecundò parum mutatur, ita tamen, vt adhuc, poſſit cognoſci, quòd fuerit homo, tertiò vt iam ab omni humana figura eſt alienus.

Adderem ergo ſpiritus vbi erant elementa, quę abſtuli: dimitterem autem ętates ſuo loco.

Et in hoc diſticho, iſta Naturalia includerem, vt facilius, memorię mandarentur, à quolibet.

Spiritus,

Spiritus,& ſuccus, pars totum temperatura,
Et vis,poſt praxis, tandem numerabitur Ætas.

Aut præternaturalia, id eſt, naturalia illa, iam prædicta, quæ receſſerunt à ſtatu naturali.

Vel parùm: & ſunt Neutra. Cauſæ, diſpoſitiones, ſymptomata, ſeu ſigna.

Vel multum: & ſunt ægra. Cauſæ, morbi, ſymptomata, ſeu ſigna.

Oportet autem, ſic ſubdiuidere, præternaturalia in parum, & multum quoniam, niſi ſic facias tunc, Neutra, omitterentur, quæ neceſſariò, hic poni debent, in diuiſione: & ſunt præſeruanda.

Aut non naturalia, id eſt, talia ex quibus ab ortu non conſtamus, quæ à principio generationis nobis non inſunt; ſine quibus ſaltem, per aliquod temporis ſpacium viuere quimus,quęque, mutari valent.

Quæ non naturalia, habent vim, quando quidem quis rectè ipſis vtatur, conſeruandi naturalia,præſeruandi neutra, curandi ægra: quando verò quis, non debitè, in illis, ſe regat, deducere naturalia ad Neutri ſtatum,& ad ægrum ſtatum. Vndè quamuis iſta Galenus, cauſas ſalubres appellet; tamen Recentiores, non naturalia nuncupant, & ob prædictam cauſam; & quòd quamuis nos ipſis,neceſſariò vtamur; tamen non ſunt talia,quę eſſentiam noſtram compleant.

Vt aer ambiens, cibus potus, euacuatio repletio, motus quies, ſomnus vigilia, animi paſſiones.

An verò, ſub euacuatione & repletione, debeamus intelligere, excreta, & retenta præter naturam; hoc parùm curo modò, coitus etiam, ſub his comprehendatur; aut vt vacuatio & repletio; aut vt retentum & excretum pręter Naturam: vt retentum, quando coitum valere ſinimus: vt excretum,quando nimis eo vtimur.

Quæ non naturalia,magna cum facilitate, per hoc vnum carmen, poſſunt, memoriæ inſigi. Ærh, Cib,Por, Repl Vac,Mot Quiet, Somn & Vigil, An paſ.

Licet modò,prædictis tribus membris, Fernelius,addiderit etiam contranaturalia; tamen Argenterius in Artem Medicinalem & Valeriola in locis communibus, opinionem hanc Ferne-

lij, ſatis rectè confutarunt.

Dices, vnde motus es, vt credas Medicum, per iſta naturalia, & nonnaturalia, debere procedere, quando Artem ſuam exercere vult?

Reſpondetur tùm ex rei Natura, video enim Medicum, neceſſariò debere iſta conſiderare, circa quę verſaturus eſt; tùm ex verbis Galeni 1. ád Glauconem 1. *Qui verò & omnia quæ ſunt ſecundum Naturam, & quæ præter Naturam ad eiuſmodi Methodum reducit; atque ab omnibus his, per diuiſionem inuentis, ſufficientes ſumit Indicationes; hic ſolus, quantum humanis permittitur viribus, medendo non errabit: atque illos quidem, quorum habet notitiam, melius curabit, quàm alios; ignotos vero proximè illis, quo ad fieri poterit ad ſanitatem perducet.*

Sani conſeruandi, Neutri præſeruandi, Ægri curandi, quomodo cognoſcantur per interrogationes, & per Artificialem Coniecturam. Cap. VI.

QVOMODO noſcuntur ſani?

Reſpondetur Primò, quia omnes actiones optimè exercere poſſunt.

Secundò, quoniam ſunt robuſti, non tantum in actionibus peragendis; ſed etiam in reſiſtendo cauſis morbificis.

Tertiò pulchritudinem naturalem habent, ſpectantem ad κοσμοτικὴν, id eſt, exornatoriam Medicinę partem; non autem ad κομωτικήν, id eſt, comptoriam, quę pulchrirudo, metienda eſt, non ſolùm bono colore, linearum concinnitate, carnis moderantia, partium congruentia, & conſtitutione optima corporis: verùm etiam ἐυφυΐα, id eſt, conſenſu, & bona formatione partium omnium, inter ſe, & ad totum, in conſpira-

conſpiratione actionum edendarum, quam Hippocrates οὐλο-μελίην nuncupat; hoc eſt vt ego ad verbum, verto, omnipartiam, ſeu totipartiam.

Qua via deprehenduntur Neutri?

Reſpondetur Primò operationes debiliter exercent.
Secundò ab omnibus offenduntur.
Tertiò incipiunt perdere, natiuam pulchritudinem.

Quo pacto dignoſcam ægros?

Reſpondetur Primò actiones ſanorum, obire, nequeunt.
Secundò debiles admodum ſunt.
Tertiò à minimis læduntur.
Quartò facti iam ſunt turpes.

Stantibus modò prædictis omnibus deuenio ad id, quod mihi principaliter eſt propoſitum, & quod proximè tangit actiones Medicorum.

Dico ergo, quod debet diligens Medicus, eos omnes examinare, circa quorum corpora verſaturus eſt; & inuenire, in ipſis.

Quæ ſint naturaliter diſpoſita, nempe, ſpiritus, humores, partes, totum, complexiones, facultates, actiones, ætates.

Quæ ſint variata leuiter, ad ſtatum præter naturam, & facta neutra.

Quæ ſint mutata grauiter, ad ſtatum præter naturam, & facta inſalubria.

Quod faciet per multas interrogationes ab iſtis, petitas, & per artificialem coniecturam.

Sed quæ ſunt hæ Interrogationes?

Reſpondeo me de his longum ſermonem habuiſſe, in mea Iatropœia, propterea ad illum locum me remitto.

De Artificiali coniectura. *Cap. VII.*

QVID eſt Artificialis coniectura? Reſpondeo Galenum, cōpoſuiſſe librum quendam, de demonſtratione, in quo egit, de hac artificiali coniectura: quo libro, cùm nos careamus, non habemus, huius coniecturæ, abſolutam tractationem.

Tamen, poſſumus venire in cognitionē, quidnam ipſa ſit, ſi perlegamus, loca illa, in quibus, ipſe Galenus, de artificiali coniectura, mentionem fecit, & illa addamus Hippocrati.

Primus equidem locus, habetur 2. de Ratione Victus 37. vbi inquit; *Eum, qui rectè vſus eſt artificiali coniectura; debere legiſſe omnes libros Medicos, memoria habere quæcunque legit, & exercitatiſſimus eſſe, in operibus ipſius artis.*

Ex quo loco colligo, quod Artificialis Coniectura procedit, per omnia, quæ commemoramus nos legiſſe, in libris Medicis, & quæ per experientiam deprehendimus, dum Artem exercemus.

Secundus verò locus, eſt in Arte Medicinali capite 72. vbi dicit, quod *coniectura artificialis non eſt quidem, ita exacta cognitio, vt ſcientia; tamen proximè accedit ad cognitionem ſcientialem.*

Tertius eſt Hippocratis 2. de Officina Medici 29. in quo dicitur, quod *oportet; coniectura artificiali, venire in cognitionem operis ipſius Naturæ.*

His ſtantibus à me diffinitur, Artificialis coniectura quòd eſt inſtrumentum procedens, per omnia viſa, in libris Medicis, & experta à Medicis, dùm Medicinam faciunt, ducens in cognitionem, non quidem exactam, qualis eſt ſcientia, tamen ſcientiæ proximam actionum naturę, circa corpora humana in quibus actionibus, Medicus opitulari debet ipſi Naturæ.

Non ſum neſcius Artificialem Coniecturam ad alia etiam vſui eſſe, pręterquam ad dicta; vt ad morbos cognoſcendos affectos locos diſtinguendos cauſas inueniendas, vires æſtimandas, vi-

ctum

ctum ordinandum: tamen hucuſque ſolùm placuit progredi, quantum ad præſens negocium attinet, & præſertim, qúoniam ad calcem huius libri, dabo exemplum pro ea, in quo apparebit, quomodo plurima ex propoſitis per ipſam, eluceſcant.

Poſtulabis quomodo Artificialis Coniectura, faciat cognoſcere actiones naturæ, circa corpora noſtra? quę quidem dubitatio, nec ab vllo vnquam propoſita fuit, quod ſciam, nec etiam ſoluta.

Reſpondeo hoc modo. Cum enim per ipſam noſcantur diſpoſitiones occultæ, quæ ſunt in corporibus noſtris, & cum ſubito notis diſpoſitionibus ſit etiam apertum quid facere debeat Natura propter illas diſpoſitiones (natura enim eſt agens ita perfectum, vt non erret in ſuis operationibus, immò ex poſſibilibus facit id quod melius eſt: & ſi aliquando malè operatur, teſtibus Philoſophis defectus eſt potius attribuendus potentiæ paſſiuæ, quàm actiuæ) ergo illis notis affectibus per conſequens eſt etiam clarum, quæ ſit actio, vel quæ ſint actiones Naturæ in caſu.

Quid autem abſurdi eſſet, ſi & Hippocratem noſtrum aſſereremus 5. in 6. Epid. 5. falſum eſſe, quod Natura id, quod melius eſt, agat, cum ſcripſit, *Anima hominis ſemper* φυεται? quod vel Galeno teſte à nonnullis expoſitoribus eſt interpretatum pro βελτίων γίνεται, id eſt, melior fit, quaſi quod ipſa anima hominis continuò in melius aſpiret procurando, dum ſibi licet, vt eius ſubiectum in melius proficiat. Cuius contrarium euenit quando ἐκπυρωθῇ, id eſt ad igneum conuerſa fuerit; quo pacto tamen intelligendus ſit hic locus, aliàs apertè diximus.

Quomodo Artificialis Coniectura eſt proxima ſcientiali cognitioni, ſi in ea non ſunt aliquæ rationes?

Soluitur, vel ſi non ſunt rationes explicitæ, adſunt tamen rationes implicitę: quandoquidem, cum ex hoc inſtrumento elliciam & effectus, & cauſas, poſſum deinceps procedere, à cauſa ad ipſum effectum, & probare effectum per cauſas. Eo modo quo dicunt Logici, quòd qui habet diffinitionem, habet demonſtrationem ſola poſitione differentem. Et eo modo, quo qui habet demonſtrationem quia, quando poſtea inuenit propter quid, poteſt regredi ad ipſum effectum.

Vel dico, quod in artibus, vt plurimum non fiunt rationes, ſed exequun-

exequuntur actiones pro concluſione, quæ ex principijs deberet ellici. Et de hac re habetur auctoritas Ariſtotelis libro de motibus Animalium.

Quoniam intellectus quandoque quidem operatur, quandoque autem non operatur: & mouet quaandoque, aut non mouet: uidetur ſimiliter accidere, & de immobilibus intelligentibus & ſyllogizantibus. Sed ibi quidem theorema finis.

Cum enim duas propoſitiones intellexerit, concluſionem intellexit, & compoſuit, ut puta cum intellexerit, quia omni homini ambulandum, ipſe homo ambulat confeſtim.

Si autem quod nulli nunc ambulandum homini; ipſe autem homo ſtatim quieſcit, &c.

Et forte hoc eſt id, quod vult dicere Galenus, quod *indicatio eſt comprehenſio iuuantis ex cognitione nocentis ſine ratiocinio.*

Intendit enim innuere, non quod non poſſit fieri ratio: ſed quod Medicus abſque hoc quod formet rationem, exequitur concluſionem, quam poſſet ex præmiſſis inferre: mauult enim exequi quàm inferre.

Vel dico quod poſſumus in cognitionem iſtarum rerum venire poſt artificialem Coniecturam habitam per alia, quæ poſteà perficiant ſcientiam illam non ita adhuc exactam, ipſius artificialis Coniecturæ, nempe per συμπαρατύρησιν, id eſt, coobſeruationem & per Anatomiam, ſcilicet per omnia φαινόμενα hoc eſt apparentia ex diſſectione corporum.

Cuius difficultatis ac ſolutionum, me quoque profiteor Auctorem.

Concludo Medicum, per prædicta, venire in cognitionem eius quod ſibi erat ignotum, an conſeruandum, præſeruandum, curandum, vt auxilietur Naturæ.

An

An conſulendum num Medicus debeat conſeruare, præſeruare, curare. Cap. VII.

INQVIES. Fruſtra Medicus, conſulit hoc, quæ ſint illa, in quibus debet opitulari Naturæ; an ſcilicet in conſeruando, an in præſeruando, an in curando; ſcripſit enim Ariſtoteles 3. Moralium: *Nec ſanè de finibus conſultamus, ſed de his, quæ ſunt ad finem*; quaſi quòd non ſit conſulendum, an debeamus conſeruare, præſeruare, curare, ſed potius de eo per quod debeamus iſta præſtare.

Satisfaciendum exiſtimo.

Vel Ariſtotelem intelligere, conſultationem debere, non eſſe de fine; ſed de medijs ad finem ducentibus, loquendo de conſultatione quæ immediatè reſpicit opus, id eſt, qua habita, ſtatim operamur. At, in noſtro caſu conſilium, quod ſit, an conſeruandum, an præſeruandum, an curandum: hoc conſultum non immediatè reſpicit opus; quia hoc habito, ſtatim non operamur: reſpicit ergo potius cognitionem, quid agẽdum ſit, quàm vltimum opus; oportet enim hac cognitione præhabita deinceps inquirere, quomodo operandum.

Vel dico, quòd quando etiam conſulimus, an conſeruandum, prȩſeruandum, curandum, præſupponitur finis, & quæruntur media, & non finis. Præſupponitur enim finis vniuerſalis, quod corpus propoſitum, eſt ita ſanitatis ſuſceptiuum, vt de eius ſanitate, poſſit quæri, & conſultari, an conſeruanda, an præſeruanda, an curanda, quo determinato, ſcrutamur media ad dignoſcendum, quomodo nunc ſit affectum, vt debeat, vel conſeruari, vel præſeruari, vel curari. Quo etiam diſcuſſo, & præſuppoſito, tanquam fine, tunc erunt media inuenienda, per quæ vel conſeruetur, vel prȩſeruetur, vel curetur. Eſt autem id, quod communiter dicitur, quòd Theorica dirigit in Praxim, prius enim oportet vniuerſalem finem cognoſcere, deinde particulares fines, & tandem operari. Immò hoc eſt, quod voluit innuere Galenus. 10. Methodi. 6. quando ſcripſit; quod *dignotio præcedit prænotionem, & curationem*.

Quæ

Quæ agenda à Medico cum nouit quid præſtandum. *Cap. IX.*

DEINDE, inuentis naturalibus, pręternaturalibusq; parum ac multum; aſſero, quod debet Medicus diſcurrere, quę non naturalia, deduxerint naturalia, ad illos ſtatus pręter naturam, & etiam quomodo.

Poſteà, regulare eadem non naturalia, vt perſtent cauſæ ſalubres, & nõ durent cauſę morbificę. Sic enim conſeruabit, quę naturalia ſunt.

Deinceps, pręcauere diſpoſitiones neutras, ne vlterius eant, ſed potius regrediantur; à neutro decidentię, ad neutrum conualeſcentię.

Tandem curare pręſentes morbos.

Sed quomodo conſeruabuntur Naturalia?

Reſpondetur naturalia conſeruabuntur ſimilibus, iuxta regulam Medicorum. Similia ſimilibus conſeruantur.

Quomodo ęgra curanda?

Reſpondetur contrarijs. Regula enim eſt; Contraria contrarijs curantur.

Qua ratione neutra pręſeruabuntur?

Reſpondetur per contraria etiam; leuiora tamen quàm ſint illa, quę curant. Ita enim docet Galenus libro de curatione per ſanguinis miſſionem capite 9. addendo teſtimonium Hippocratis. 3. in 6. Epidimion 40.

Anteuertit enim Hippocratis doctrina, qua nos docet; quæcunque morbis præſentibus rectè peraguntur, aut incipientibus, aut imminentibus pręuertenda.

Ex quo colligite.

Primò quod quando curamus, quamuis etiam pręſeruemus; tamen à curatione obſcuratur quodammodo pręſeruatio: Cùm ſit, quod qui facit plus curando; exequitur etiam minus ſcilicet pręſeruationem.

Secundò quod male dubitatur, an pręſeruatio ſit eadem cum conſeruatione,

ſeruatione, cum aduerſus iter habeat quàm ipſa.

Potius enim eſſet quærendum an ſit eadem cum Curatione, proptereà quod procedit per contraria, vt Curatio.

De his autem omnibus, dabo exemplum, poſtquam totam diffinitionem Medicinæ, iam propoſitam perfectè abſoluero.

Per Dietam, Pharmaciam, Chirurgiam, quæ ſunt inſtrumenta, quibus ſanitas, conſeruatur, præſeruatur, curatur.

Cur in definitione Medicinæ addatur particula illa. Cum Natura. Cap. X.

CVM Natura, neceſſariò hoc ponitur in diffinitione Medicinæ, quoniam (vt ait Auicenna) ***natura, eſt illa, quæ curat morbos; Medicus autem, facit peruenire inſtrumenta ad virtutem, atque ad Naturam***. Immò, vt dicit Hippocrates 5. in 6. Epidimion. 1. ***Naturæ ſunt morborum medicatrices, Medicus verò miniſter.***

Et ſi quis petat. Cur tu non dicis *Miniſtrum Naturæ*, quemadmodum Hippocrates? & quemadmodum conſenſus eſt omnium Medicorum vſque ad hæc noſtra tempora, ſed dicis, ***cum Natura?***

Reſpondeo, vt notem differentiam, quæ eſt in actionibus Medidici, quas exercet cum ipſa Natura. Aliquando enim Medicus eſt Miniſter Naturæ; Aliquando ſocius. Aliquando ſuperior.

Miniſter ſiquidem eſt. Cùm naturæ miniſtrat medicamenta determinata per artem, in quantitate, qualitate, tempore, ordine.

Socius quando ita operatur, vt ipſa.

Hippocrates autem in libro Præceptionum; Medicum ſocium artis, dicit his verbis. ***Bonus Medicus, qui ab artis coniunctione, ſocius artis appellatur.*** Cùm ergo Ars, ſit ſocia Naturæ & Medicus, ſit ſocius Artis, etiam erit ſocius Naturæ.

Quo loco notandum magis Medicum dici ſocium Artis quam Naturam, proptereà quod Medicus quidem ſemper ſecundum

artem operatur (niſi ignarus ſit) natura verò modo per artem modo inartificioſè ſe gerit.

Superior. Cùm corrigit ipſam errantem.

Et præſertim, quando ſymptomaticè agit.

Sicut enim non debemus ſequi motum aut furentis, aut ab alio impulſi, ac irritati; ita Medici, non debent ſequi Naturam, ſymptomaticè agentem.

Cùm facit illa, quæ Natura ſola, non poſſet facere, vt vacuare, purgare.

Quando ea peragit, quæ Natura, nullomodo præſtare poſſet; vt oſſa curuata dirigere, coniungere oſſa luxata, callum vulneris tollere, fiſtulam ſanare, ſextum digitum auferre, acrochordones remouere.

Debet ergo Medicus, cùm ſibi proponitur, corpus aliquod tractandum.

Primò, videre, an debeat auxiliari ipſi Naturæ. Nam ſi minimus morbus, Natura poteſt per ſe ſola opus perficere, & non eget Medici ope: & tanto minus, quanto auxilia à Natura applicita, ſunt familiariora, quàm remedia ab Arte inuenta.

Adde, quòd cauendum eſt, ne diuertamus Naturam ab eo opere, quod rectè facit; propterea quod 4. de Ratione Victus tex. 115. ſcriptum eſt; *Horum neminem medicaberis: nam & periculo ægrum expones, & nihil iuuabis, & liberationes, ac indicationes, quæ ſpontè fiunt impedies.*

Iure ergo Hippocrates 2. de Articulis textu 49. auream hanc ſententiam protulit.

Interdum optima Medicina eſt; Medicinam non facere, & ad aurem, & ad alia multa.

Si maximus & deſperatus; morbis deſperatis non debent à Medico, remedia afferri, ne maxima auxilia infamentur, quæ pluribus alijs fuere ſaluti.

Si mediocris, tunc Naturæ ſuppetias ferre, opportet.

De hac tamen re, longior habetur ſermo, in mea Iatropœia.

Obijcies. Si natura poteſt aliquãdo curare, ſine ope Medici, quod difficilius eſt, quàm conſeruare. Ergo etiam conſeruare poterit ſine ope Medici, quod eſt facilius; nunquam igitur Natura, egebit Medico auxiliatore in conſeruando.

Soluitur, quantum ſit ex parte Naturæ tantùm, vtiq; difficilius eſſe

curare,

curare, quàm conſeruare. Sed quoniam ad conſeruationem, & ad curationem, non ſolùm concurrit Natura, ſed etiam ęger, qui voluntate ſua operando poteſt eſſe, aut adiumento, aut impedimento Naturæ, in curatione, & in conſeruatione; hinc fit, vt aliquando conſeruandum corpus, ſit difficilius ad conſeruandum, quàm ægrum ad curandum. Et præſertim, quia curatio morbi parui, fit in breuiſſimo tempore à Natura, antequàm æger peccet in ratione victus. Sed conſeruatio, cum procedat, per totam hominis vitam; hinc euenit, quòd in tam longo ſpacio temporis, homo delinquat.

Hæc circa dubium hoc noſtrum dicenda, autumo.

Secundò conſiderare. An debeat agere vt miniſter. An vt ſocius. An vt ſuperior. De hac enim re, me exponente, habetur præceptum Hippocratis. 1. Aphoriſmorum. 1. *Nec ſolum ſeipſum*, ſcilicet Medicum, *præſtare oportet, opportuna facientem, ſed & ægrum*, id eſt, non ſolum ęgrum exteriorem, ſed & naturam interiorem ægri; oportet talem præſtare, vt opportuna faciat. Quòd modo per ægrum debeat intelligi, non ſolùm æger, ſed natura quoque ægri, patet per alium locum Hippocratis, nempe. 2. in 1. Epidimion textu 51. cum ſcribit. *Ars tribus conſtat, Aegroto, Morbo, Medico*. Ibi enim dico quòd per ægrum, niſi ſubintelligas Naturam ęgri, omittitur id, quod eſt Medicinæ anima, ac ſpiritus.

Si itaque rectè operetur Natura; & præſtare poſſit omnia, quæ neceſſaria ſunt in illa operatione.

Debet Medicus ipſam imitari, & adiuuare in illa actione, tanquam Miniſter. Si rectè operetur, & præſtare non poſſit omnia, quę ſunt neceſſaria in illa actione.

Tunc tenetur Medicus illam imitari, & præſtare illud, quòd à Natura fieri non poteſt, tanquam ſocius. Et hæc doctrina, eſt Hippocratis. 8. in 6. Epidimion 10. cum ait: *An tentata expulſione ſuperarit*. Galenus enim ſic exponit; *Monet videndum eſſe; an cum Natura excretionem aggreſſa eſt, ſuo conatu morbum ſuperarit, & vitiatos humores penitus excreuerit. Hoc autem cognoſcet Medicus, duobus illis inſtrumentis, quæ nos in Aphoriſmis deſignauimus hoc eſt, ſi contulit, & æger facilè fert; tunc enim ſcimus, morbum eſſe profligatum & nihil reliquiarum ſupereſſe. Alioquin cum tentauit, nec præſtare totam rem Natura, potuit: debet Medicus adiuuare*

ne recidiua ſtatim ſubſequatur; vt ſolet excitari, ſi quid ſit relictum in corpore, quod afferre morbum poſſit.

Et 9. Meth. 5. *Sin ſequitur neceſſario vacuatio quæpiam tantum illi de eo, quod ſuperfluum eſt, relinquendum quantum eſt, per eam vacuandum. Itaque ſi tempore mittendi ſanguinis menſes moueri contigerit, ſiue etiam hæmorrhois ſit recluſa, ſi inſpectus fluentis impetus ſatis fore videbitur, qui ſolus, quod requirit vacuet natura rem omnem permittes, ſin minus, tantum ipſe detrahes, quo ex coniunctis ambobus perficiatur, quod poſtulas.*

Sic etiam dixit Auicenna. *Quando Natura non mouet, moue tu in hora motus eius.*

Si non rectè operetur Natura vt.

Quod tranſmittat materiam à loco ignobili ad nobilem.
Quod purget per partem affectam.
Quod multam materiam tranſmittat ad locum, qui non ſit tantæ capacitatis quanta requiritur ad illam recipiendam.
Vt patet 6. in 6. Epidimion tex. 13.
Quod ſymptomaticè operetur.
Quando prorumpit: tunc enim corrigenda eſt.
Tunc non debet eam imitari: ſed potius tenetur ipſam corrigere, tanquam ſuperior. Galenus enim in 1. de humoribus tex. 2. docet optimam rationem curandi eſſe, ſi Natura vacuat per loca non conferentia cum Medicus, cogit ipſam verti ad loca opportuna.

Immò, primò de humoribus tex. 13. adducit contextum Hippocratis ex ſextò de vulgaribus morbis, vbi ipſe inquit. *Reuellendum eſſe, ſi non qua oportet Materia vergat, & ſi qua oportet his aperire, quemadmodum ſingula uergant.*

Rurſus, in eodem lib. tex. 14. inquit Galenus. *Deinceps uerò poſt deriuationem, de reuulſione agendum putauit, ut humorem non progredientem ducamus. Si enim infectus humor excernatur, ac moderata ſit euacuatio, ſinendum eſt ut fiat, neque ulla cura adhibenda, At ſi immoderata ſit, aliquid à Medico faciendum eſt: ut modo copiam eius nimiam cohibeat, modò eius defectionem irritet.*

Epilogus

Epilogus totius definitionis Medicinæ Hippocratis. Cap. XI.

IAM habetis diffinitionem Medicinæ, quàm innuit Hippocrates in prohęmio libri de aere, aquis, locis.
Cuius ſufficientiam ſubdo. Siquidem explicat Medicinæ materiam, formam: Efficiens, finem, Officia, inſtrumenta.
Materia enim eſt.
Prima homo ſalubris, inſalubris, neuter, materia videlicet in qua, vel de qua, vel circa quam.
Secunda ſanitas materia inquam, ad quam, vel cuius gratia, vel quæ.
Tertia auxilium, materia ſcilicet à qua, vel ex qua, vel per quam, vel cum qua.
Efficiens eſt. Primò Natura. Secundò Medicus. Tertiò inſtrumenta prædicta.
Poſtulabis cur non addis fortunam?
Primò enim videmus interdum aliquos, nec à Natura, nec ab Arte ſanatos, ſed à fortuna vt nonnullos habentes vomicam, per concuſſionem magnam fortuna liberatos, & alios hydropicos, qui ex vulnere in abdomine illato conualuerunt.
Secundò Galenus 11. Meth. 1. inquit. *At uero cum ſanitatis cauſæ ſint omnia, quæ ſanitatem efficiunt, una certè earum eſt, quod auxilium remediumuè uocatur: quod pro uarijs notionibus, & ultima & prima ſanitatis cauſa rectè dicitur, quippe tempore ultima erit, propterea quod tempore.*
Natura & ars, & fortuna priores eo ſanitatis cauſæ ſunt: prima uero eſt, quatenus id laborantis corpus tangit, alteratq; eius affectum, ac propter alterationem, quam id facit, cum ægra corpora ad ſanitatem perducuntur Ars & Artifex ſanitatis cauſæ fiunt: nō quod hæc morbos primum ſubmoueant, ſed alia materia ad id commoda intercedente, quod auxilium appellatur.
Reſpondetur nos de fortuna nō curare, quę enim ſorte eueniunt,

non

non poſſunt in artem redigi, & nos rationales artifices ſumus.

Scripſit autem Plato in Gorgia ſeu de Rhetorica, *Peritiam Ars, imperitiam fortuna ſequitur.*

Et in Menone ſeu de virtute ſubiunxit, *quę enim fortuna cotingunt, imperio hominis nequaquam fiunt.*

Forma eſt ſanitas inducta actu.

Finis eſt ſanitas in mente Artificis.

Officia ſunt; Primum conſeruare. Secundum præſeruare. Tertium curare.

Inſtrumenta cognitionis ſunt.

Primum ratio.

Secundum experientia.

Inſtrumenta operationis ſunt.

Primum dięta.

Secundum Pharmacia.

Tertium Chirurgia.

Dices video, quidem in diffinitione Medicinę, vbi comprehendatur materia, forma, Efficiens finis officia inſtrumenta operationis; ſed nulla adeſt particula indicans inſtrumenta cognitionis; nempè rationem & experientiam.

Soluitur, cum dicitur, quòd Medicina eſt ars: ſub voce hac, Ars, includitur, tàm ratio, quàm experientia: Omnes enim artes, ratione & experientia incedunt.

EXER-

EXERCITATIO AD OFFICIA MEDICA.

Prohœmium ad Exercitationem. *Cap. XII.*

QVONIAM Cicero 1.de Officijs habuit hæc verba, *Sed vt nec Medici, nec Imperatores, nec Oratores, quamuis artis præcepta perceperint, quicquam magna laude dignum ſine vſu, & exercitatione conſequi poßunt. Sic officij conſeruandi præcepta traduntur, illa quidem vt faciamus ipſi, ſed rei magnitudo, vſum quoque exercitationemq́; deſiderat.* Ideò ego, non ſum contentus his, quæ de officijs Medicis, iam à me ſunt propoſita: ſed etiam duxi neceſſarium eſſe, in quibuſdam caſibus particularibus Auditores exercere.

Primum & ſecundum Exemplum principaliter ſunt intenta. Tertium ſubiunxi vt Indicationum materia appareat, poſtremum Artificiali Coniecturæ deſeruiet, nouiſſimè de ratione optima curandi tractatur, vt id appareat quod in primo collegio ſum policitus.

Nec vitio mihi vertatur, ſi paulo longius in Exemplis iſtis me extendam,& quàm ratio conſultandi expoſtulet, quoniam ſine multis verbis magnæ res, explicari non poſſunt.

EXEM-

EXEMPLVM PRIMVM CONSVLTI,

De conſeruatione, & præſeruatione.
Cap. XIII.

IN caſu Nobilis Viri, quæritur. An ſalubris, vel inſalubris, vel neuter, vt ſciamus, an conſeruandus ſit, an præſeruandus, an curandus.

Pro cuius rei intellectione, Notandum eſt, quòd in hoc corpore tria genera rerum reperiuntur, Naturalia, Præternaturalia, Nonnaturalia; quodque ſecundum genus, id eſt, præternaturalia diuiduntur, in præternaturalia parum, & præternaturalia multum.

Ex his autem omnibus, Naturalia ſunt conſeruanda; præternaturalia parum, ſunt pręſeruanda, prętern aturalia multum ſunt curanda. Nonnaturalia ſunt regulanda, vt remaneant cauſæ ſalubres, & non euadant cauſæ morbificæ.

Quaptopter diſcurramus, per omnia iſta rerum genera, vt ſciamus, in quo genere, patiens ſit reponendus, & quid, circa ipſum, agere debeat Medicus.

Naturalia ſunt; ſpiritus, humores, partes, totum, complexiones, facultates, actiones, ætates.

Præternaturalia parum ſunt Neutra, cauſæ diſpoſitiones, ſymptomata & ſigna.

Præternaturalia multum ſunt Ægra, cauſæ morbi, ſymptomata, & ſigna.

Nonnaturalia ſunt Aer ambiens, Cibus potus, Vacuatio repletio, (ſub his comprehendendo coitum) motus quies, ſomnus vigilia, animi paſſiones.

Quæ

Quæ quidem, in caſu noſtro ita ſe habent. Quo ad Naturalia.

Spiritus non ſunt ita boni, elaborati, puri, clari conſiſtẽtes, quemadmodum deberent eſſe; ſunt ergo potius pſeudopneumata quàm ſpiritus; prætereà non ſunt in ea quantitate debita, qua deberent.

Humores quo ad ſubſtantiam non ſunt mutati, habent enim ſubſtantiam, ſanguis ſanguinis, pituita pituitæ &c.

Similiter non ſunt mutati humores, quoad qualitates eorum, quoniam ſanguis eſt calidus humidus, bilis calida ſicca &c.

Quoad qualitatem tamen ſunt mutati; nam bilis eſt facta calidior quam par ſit; ſanguis magis tenuis quàm decet, Melancholia magis aduſta quàm conueniat.

Quoad proportionem quoq; ſunt immutati, & ſunt Cacochimi, quoniam amiſerunt proportionẽ ſuam ἀρχαίαν, & antiquam, quam ab ortu habuerunt, non quidem ſecundum pondus; ſed ſecundum iuſtitiam.

Nam exempli cauſa ante ſanguis erat antiqua proportione, vt 20. pituita, vt 8. bilis, vt 4. atrabilis vt 3.

Sed nunc ſanguis eſt in minori proportione, quàm 20. pituita in maiori proportione, quàm 8. bilis, quàm 4. atrabilis, quàm tria.

Quoad quantitatem etiam humores ſunt mutati, ſiquidem cauſant plenitudinem in corpore, non quidem vniuerſalem, & ſecundum pondus, ac vires: ſed particularem & ſecundum vaſa. In capite enim & ventriculo redundat pituita: in hepate, & partibus circunſtantibus omne genus humorum.

Partes. Iſtæ non ſunt immutatæ, Niſi dicamus eſſe imminutam partem deputatam receptioni excrementorum; id eſt, venas hæmorrhoidales, quæ inciſæ fuerunt per tranſuerſum, & eſt ac ſi non ſint in corpore: inciſæ autem fuerunt; non quia ducerent ſanguinem & debilitarent; ſed quoniam erant tumidæ, vt ouum, & egrediendo, ac ingrediendo anum, erant impedimento.

Totum eſt mutatum ex mutatione partium: prętereà quoad complexionem, vt in temperatura dicetur.

Complexio immutata eſt. Nam vniuerſalis naturalis temperatura totius corporis quæ ab ortu erat calida humida; vt patet ex venarum latitudine, & ex glabricie vniuerſi corporis mutata

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

eſt ad frigidam & ſiccam. Complexiones, Particulares, Capitis eſt calida calore præter naturali ab obſtructionibus. Frigida calore naturali, & per commercium materiæ.
Sicca ſubſtantialiter,humidior excrementis. Ventriculi eſt frigida humida.
Cordis eſt frigida & ſicca. Hepatis eſt calida calore præternaturali ab obſtructionibus, nam primò communicatur maxima caliditas thoraci, capiti, naſo, ori. Secundò calor retentus in ſanguinolentis viſceribus non deſcendit ad extrema, & ita extrema ſunt ſemper frigidiſſima, frigida calore naturali, humida per commercium materiæ.
Sicca ſubſtantialiter:vnde communicatur maxima ſiccitas thoraci,capiti, naſo, ori. Cum qualitate occulta gallica: timuit enim aliquando de caſu pilorum,& adſtringentia capiti admouit, vnde eo tempore ſecutus dolor capitis intolerabilis.
Facultates ſunt immutatę,quoniã debiliores quàm prius exiſtunt.
Actiones iſtæ ſunt diminutæ.
Capitis, vt patet de actionibus naturalibus in catarrho deſcendente ad os. In auditu auris ſiniſtræ qui valdè eſt imminutus,& hęc auris tumet etiam exterius. In viſione oculi dextri,qui parum cernit, &aliquando deprauatè vt muſcas & culices qui ſunt varij coloris pro materia quę repræſentatur. Et ambo oculi continuam grauedinem patiuntur. In lingua quæ eſt impedita in loquendo: & in qua dubium eſt de ranunculo βατράχῳ. In vigilijs multis noctu. In cernendis ſpectris melancholicis nocturnis. In imaginatione deprauata; eſt enim melancholicus. Augentur autem iſta,quia naſus,aut nihil, aut parum ducit,qui naſus ſentitur calidiſsimus, & ſicciſſimus,& quæ caliditas ac ſiccitas, ſentitur etiam in ore.
Cordis; non enim ſuo calore influẽte actuat, nec ad Entelechiam deducit,vt deberet calorem natiuum aliarum partium: & præſertim,vt dixi, extremarum: patitur dolorem continuum, anguſtias,palpitationes, flatus,& rugitus in tota ea regione melãcholia maxima tenetur cum męſtitia & timore.
Naturalium partium. Vnde non benè attrahunt retinẽt coquunt, expellunt, ſtomachi grauedinem patitur, eſt videtur ſibi quod detrahatur.Nephriticis doloribus & calculo & ſubiectus.
Extremorum;vnde ſemper ſunt frigida,& arthritidi eſt obnoxius.

Cum enim aliàs podagra & genuagra laborauerit; in mẽſe Augusti anni 1587. in genu dextro genuagra ſuperuenit cum tumore, dolore, calore. Phlebotomatus autem conſilio Excellentiſſimi Parolini, eodem die hora 24. à brachio eiuſdem lateris, hora ſecunda, noctis erat quidem omninò liber à tumore, dolore, calore ipſius genu: hora verò 7. noctis, in humero ſiniſtro ſuperuenit Arthritis, poſteà in manu ſiniſtra; deinde in vtriſq; pedibus, & tandem in genubus vtriſque.

Aetas: iſta non eſt immutata. Eſt enim in primo ſenio cũ agat annum 53. ætatis ſuæ, licet poſſimus dicere, quod ſit accelerata ſenectus, ſecundum rem, ſi non annis: quia habitus hic, eſt quodãmodo magis ſenilis, quàm par ſit his annis; cum ſit, valde ſiccus ſubſtantialiter, humidus excrementis.

Præter naturalia parùm mutata ſunt naturalia prædicta, vt à naturalitate parum lapſa euaſerunt.

Cauſæ neutræ. Cacochimia iam dicta. Plenitudo. Actionum naturalium debilitas. Euacuationes interceptæ, ſiquidem Naſus ſolitus purgare nihil emittit: Hæmorrhoides non emittunt ſuperflua, quæ anteà admittebãt cauteriorum clauſorum, vacuationes interceptæ ſunt. Articulorum, renumque materierũm receptio prohibita eſt.

Diſpoſitiones neutræ, obſtructio in capite, in hepate, & in partibus omnibus naturalibus. Intemperaturę vniuerſi corporis: Intemperaturæ particulares capitis; Ventriculi, cordis, hepatis, melancholia: Tumor in aure ſiniſtra.

Quæ diſpoſitiones (ex Galeno lib. de inęquali intemperie cap. 5. in his verbis: *Porrò terminus mutationis eſt, cuiuſq; particulę functionis læſio. Ad quem uſq; terminum omnis actionis latitudo uia eſt in id quod præternaturã eſt ueluti mixtum cõmunecą ac medium quoddã, ex cõtrarijs utriſq; compoſitum ipſo naturali prorſus affectu, & eo qđ iam planè eſt præter naturam*) non debent dici morbi, nondum enim ſunt ita auctæ, vt impediant actiones ſolitas ſanorum; potius ergo ſunt diſpoſitiones neutræ, quàm morbi.

Symptomata neutra, Actiones debiles, aut etiã deprauatę iam dictę. Exiẽs mutatũ deſtillationis, Retẽtę excretiones iã dictę. Affect° corporis, calor, frigiditas, ſiccitas, humiditas, dolor, rugitus, grauedo. *Præternaturalia multum;* id eſt ægra, cauſæ morbi, ſymptomata non adſunt, cum actiones ſanorum adhuc exerceat.

Sunt tamen morbi, qui inſtant, & quorum eſt periculum, nam eſt in continuo lapſu à neutralitate ad morbum niſi prouideatur. In capite de catarrho maximo qui accerſat aut diſpnoeam, aut Orrhopnoeam, aut vlcus pulmonis, aut rupturam venarum, aut phtiſim, de epilepſia, de furore, de cœcitate, de ſurditate.

In corde de deliquio animi, de ſyncope.

In partibus naturalibus de cachexia, de hydrope; præſertim tympanitide, de Nephritide. In extremis, de podagra, de Arthritide.

Sed quomodo naturalia illa tranſiuerunt ad præternaturalem ſtatum neutrum, & proximè ad diſpoſitionem ægram?

Reſpondetur occaſione rerum non naturalium, quibus rectè non eſt vſus.

Quoad *Aerem* enim ambientem, nocturno aeri ſæpius ſe expoſuit; tranſijt ſine medio ab aere vaporarij calidiſſimo, ad aerem frigidiſſimum.

In *cibo* deliquit ſubſtantia, qualitate, quantitate, modo vſus: viniſq; potentioribus eſt repletus.

De *Euacuatione & repletione* magis eſt repletus quàm par ſit: non vacuatus quando debebat: vſus coitu plurimo & intempeſtiuo: retenta ſunt tot excrementa præter naturam vt diximus.

Quoad *ſomnum & vigiliam:* noctes plurimas inſomnes duxit: ſomnum meridianum amauit.

In *motu & quiete*, exercitijs immodicis vſus; motus horis indebitis: nunc vitam magis ocioſam degit, quàm ſibi ſolitam.

Animi paſſionibus & moleſtijs varijs eſt affectus, quantum enim aulica vita paſſionibus animi ſubiaceat, nemo eſt, qui ignoret.

Quibus cauſis acceſſerunt, quod vitam liberam non viuit, ſed ſereniſſimi Principis ſeruitio eſt addictus. Morbi tot, quos varijs temporibus paſſus eſt. Et Medicamenta quamplurima aſſumpta, non tantum alterantia, ſed & purgantia vt aquæ thermales guaiacum, ſalſa & huiuſmodi.

Stantibus modò his reſpondeo ad quæſita.

Primò quod corpus hoc non eſt ægrum, cum poſſit adhuc exercere munia ſanorum. Non eſt ſanum perfectè, quia habet tot cauſas morbificas in ſe, & tot principia morborum: ſed eſt neutrum conualeſcentiæ, ſi ſpectemus morbos præteritos: decidentiæ ſi conſideremus ægritudines imminentes.

Secundò,

Secundò quod debet cõſeruari, quo ad Naturalia illa, quæ ſunt in naturali ſtatu: debet prǽſeruari quo ad naturalia illa, quę euaſerunt neutra; tumnè ipſa vlterius progrediantur, tumnè accerſant præternaturalia multum quę proximè inſtant, ſcilicet cauſas, morbos, ſymptomata.

Vt igitur prædicta exequamur, primum quod occurrit faciendum eſt, moderari, non naturalia, vt euadant ac reſtent cauſæ ſalubres, nec tranſeant amplius in cauſas morbificas, quod ſic fiet.

Aer ambiens, aliqualiter reducatur ad calidum ſiccetur autẽ multum. Non habitet loca ſubterranea, nec ſitu obducta.

Vitet nocturnum, veſpertinum, matutinum nebuloſum pluuioſum ventoſum: & tranſire ſubito ad extremas qualitates.

Cibus ſit facilis coctionis, & diſtributionis, paucorum excrementorum & contemperans, regulatus qualitate, quantitate, modo, vſus.

Potus an debet eſſe aqua, an vinum?

Mercurialis Medicorum noſtri æui decus conſuluit illi, vt potaret aquam, quàm bibit, ab Auguſto anni 1587. vſque nunc, & ab aqua hæc beneficia eſt conſecutus.

Primò articulares morbi, in totum euanuerunt.

Secundò tophi articulorum ſunt conſumpti.

Tertiò nephritis non amplius eum vexat.

Sed quoad nephritidem dubium eſt, An hoc ſit ex potu aquę, an ex continua geſtione lapidis viridis pro renum calculo.

Quantum ad alia aquæ potus, aut nihil, aut parum iuuit.

Primò enim deſtillatio à capite, videtur maior.

Secundò ſentit quod aqua ei cauſat calorem in capite; pars enim, quæ remanet in hepate prius dulceſcit, poſteà amareſcit vlteriori coctione, conuerititurque in bilem.

Tertiò collecta eſt ab aqua in corpore tanta copia pituitæ & atrębilis, quanta dignoſcitur ineſſe; pars enim aquæ, quæ non trahitur ab hepate manens in hypochondrijs, vbi non eſt tantus calor non ſuperata à calore naturali, refrigerat omnes eas partes.

Quartò cauſat quamplurimos flatus & rugitus, prǽſertim circa regionem cordis.

Quintò poteſt inducere maiorem frigiditatem in partibus naturalibus,

naturalibus,& per conſequens cachexiam & hydropem.

Sextò ſi bibat parum vini in primo potu cibationis (quod aliquã do facit propter laſſitudinem quam ſentit) magnum iuuamentum percipit à tali vino.

Ego ad hoc quæſitum determinandum, vterer regula Galeni 14. meth. 13. qui vult cognoſci debere, an magis vtendum vno vel altero auxilio, & ita quęnam ſit optima ratio curandi, præſuppoſitis his ſcopis, vt tutò, citò, iucundè curemus: ad hocq; vt tutò fiat, deſiderat vt ſanitas conſequatur, morbus nõ reuertatur, æger non lædatur. Ex iſtis autem conditionibus illa quæ dicit tutò, eſt omnibus alijs præferenda, quem locum exponemus in fine huius tractatus. Quocirca cum magis tutum ſit bibere vinum ego vino vterer, tutiuſq; eſt: primò enim vitatur periculum de cachexia, & de hydrope. Secundò articuli & renes non debent ita roborari, aquam bibendo, vt non poſſint recipere excrementa corporis ſecundum exigentias: & præſertim articuli: nam de renibus poſſet eſſe dubium propter verba Galeni, quæ habentur lib. de renum affectuum dignotione, & curatione, *licet enim aliqui non putent ſe ægrotare, quia dolorẽ non ſentiunt: tamen tempore graue quid ſit:* eligerem tamen vinum oligophórum & pauciferum: & ſemper poſt cibum vterer reprimentibus vapores ad caput aſcendentes: vt coriandris, zuccaro roſato, diacithonitide, perſicata, piro, cotoneo, marinata cum ſaccaro.

Ptiſſana autem cum pipere, quæ propoſita fuit, mihi non placet, licet enim dicatur piper non tranſcendere primas venas, intelligitur de pipere craſſomodo contuſo, & ita crudo deuorato: ſed ſi piper coquatur in ptiſſana, dico, quod in illa exeret ſuum calorem ex coctura, & quod calefaciet nimis.

Hæc de cibi & potus genere.

An verò plus prandendum an cęnandum?

Reſpondeo manè parum edat. Veſperi paulò plus, tùm quia ita faciendo ſentit ſe melius coquere, dormire, ac quieſcere, tùm quoniã maius eſt ſpatium, quod intercedit inter cęnam & prãdium, quàm inter prandium & cęnam, tum ob coctionem, quæ melius celebratur noctu per quietem, & concentrato calore, quàm interdiu vbi mouemur, & calor extrà fertur.

Et ſi obijcias ratio eſt in contrarium in catarrho, & auctoritates ſcriptorum,

Soluitur

Soluitur in Medicina; primò inſiſtendum experientiæ, præſertim tali in ægro. Secundò rationi. Tertiò auctoritati.

Attamen ob affectus capitis non eat cubatum: niſi tranſactis ſaltem tribus horis poſt aſſumptum cibum.

Euacuetur magis, quàm repleatur. Et potius medicamentis benedictis, quàm fortioribus.

Et habeat medicamentum familiare, quo ſępius vtatur. Clyſteres autem medicamentoſi, per interualla longiora illi conducent. *Coitum* fugiat, qui eſt vna ſpecies euacuationis, tum quia nihil deterius capiti, tùm quoniam in emaciato nimis reſoluit ſpiritus; tum propterea quod eſt parua Epileſia de qua eſt dubium in eo.

De *motu & quiete*, moderatè moueatur, & antè cibum, poſt motũ autem immediatè non edat: ſed permittat agitationem motus ſedari, quieſcat etiam poſt cibum, propterea quod coctio quiete fit, quemadmodum diſtributio per motum.

Quantum ad *ſomnum & vigiliam:* ſomnus ſit moderatus. Dormiat tamen, nec è lecto ſurgat, quouſque coxerit cœnam: nam vt receptum eſt apud bonos Auctores, non tutò ſurgit, qui non recte coxit cœnam.

Cubet capite non ita alto, vt recipiat vapores totius corporis: Ariſtoteles enim 10. problem. 55. dicit hominem ſternutare plus, quàm bruta, quoniam recta baſi ſe eleuat ad ſuperiora: nec etiam ita humili, vt humores poſſint illuc deſcendere.

Animi paſſiones omnes vitandæ, præter lętitiam, & gaudium.

Secundum a Medico præſtandum eſt, naturalia conſeruare, hoc autem fiet ſimilibus per regulam ſimilia ſimilibus conſeruantur, idq; procedit tripliciter.

Primò recta ratione victus propoſita.

Secundò reducendo ad priſtinum quod receſſerit à naturalitate ad præternaturalitatem.

Tertiò cauendo, ne quæ admouentur, pro neutra diſpoſitione auferenda, ſua vehemẽtia corrumpant iſta naturalia vt Pharmaca purgantia, phlebotomia &c.

Tertium exequendum eſt, præternaturalia neutra remouere, quæ aufferentur per contraria, iuxta regulam, contraria contrarijs abolentur.

Cauſæ

Cauſæ igitur hac ratione extinguantur.

Cacochimia per purgationem. Igitur præparandi humores & aperienda viæ ſyrupis biſantino, de Cicorea cum rhabarbaro, oximel: acetoſo ſimplici, de capil: Ven. Medicamenta ſint leuia, quia vehemētiora calorem naturalem partium naturalium deſtruunt; ſyr. roſ. ſol. de ſena. rhabarb. diacatholicon. Purgetur autem ſœpius, quoniam aliàs eſt expertus, nihil magis ſibi profuiſſe, quàm purgatio ex turbit frequentata.

Plenitudo Primò per phlebotomiam. Sed vnde? Non à brachio, quia nimius eſt raptus materierum ad ſuperiora. Et tanto minus à capite in fronte, vel poſt aures per ſanguiſugas, ob cauſam iam dictam: ſed à crure. Non tamen nunc ſed aduentante vere. Et ſi obijcias quod podagra accerſetur per veniſecium in pede.

Soluitur Primò me minus timere podagram, quàm affectus capitis. Secundò, aio, quod Phlebotomia non eſt facienda, niſi prius ablata ſit pro parte Cacochimia. Non memini de ſanguiſugis ad podicem, quoniam vel nō admitteret, vel ſunt iam obliteratæ illæ venæ ex ſectione.

Secundò per renouationem cauteriorum in cruribus: non autem in brachijs, ob nimiam propenſionem humorum ad ſuperiora: & vt ſuppleamus pro purgatione tùm hæmorrhoidum, tùm renum. Non in occipite, quia pars illa debiliſſima, vbi ſenſus & motus.

Et ſi deberent ſupra fieri, potius eligerem collum interuertebram, & vertebram quàm caput.

Cur non vteris gargariſmatibus, collutionibus, maſticatorijs, errhinis pro purgatione plenitudinis capitis?

Reſpondetur ne agitentur humores, qui ſunt in capite, & ob affectum linguæ.

Actionum naturalium debilitas eſt auffetenda. Per intemperaturarum remotionē. Per roborationem caloris naturalis cum mithridato, theriaca: & per appropriata membris: vt per hepatica, ſplenetica, cephalica. Dando tonum ac robur partibus cum adſtringentibus, vt poſſint cum calore naturali vnito. Reſiſtere mittentibus.

Attrahere familiaria tàm alimenta, quàm medicamenta. Expellere contenta.

Et magis

Et magis concoquere & conſumere nocua. Scripſit enim Galenus. 9. Meth. 5.

Quippe ſolidarum partium animalis Natura roborata, prętenuatos iam humores aggreditur ita, vt qui vtiles ſint, atque ad nutriendum habiles, hos quidem ad ſe trahat, inutiles verò vel per ventrem, vel per cutim eijciat. Et exhibendo medicamentum aliquod alterans generoſum.

Quod quidem pro nunc in hyeme ſit ſaſſafras. Non autem aqua thermalis, quæ aliàs vno ſolùm die ſumpta, ſuis vaporibus vertiginem & melancholiam induxit. Nec guaiacum, nec ſalſa, nec china, prŏpterea quod tempus anni aduerſatur euacuationi eorum per cutim. Non placet electuarium de chalibe propoſitum; licet ſit temperatum in actiuis, quoniam in paſſiuis nimis ſiccat. Hoc autem vere per Guaiacum, & præſertim cum Aulici ſint gallici. Tunc enim examinandum erit. An balneum aquæ dulcis conueniat, pro vniuerſi corporis humectatione. An lac pro renutritione. An etiam ſtillicida capiti, ventriculo pro roboratione.

Quartum exequendum, eſſet, curare diſpoſitiones morboſas, ſi adeſſent: quod fieret per prædicta vehementiora aſſumpta: ſed quia non adſunt prognoſtico allato, huic negocio finem imponam.

Circa quod dico, licet credendum ſit, eum ex toto nunquàm ſanari debere, in tot affectibus diuerſis, & inueteratis, & per eſſentiam in partibus: tamen ſperandum, quòd poterit ad meliorem frugem deduci; quoniã Efficientia, nempe Natura & Medicus poſſunt illi iuuamentum præſtare.

Et quamuis non ſint aliqua medicamenta ſimplicia, quæ poſſint tot morbis opitulari; nihilominus Medicus, vel cum arte componendi præſtabit illi compoſita auxiliaria, ex multis ſimplicibus, quæ omnes intentiones prædictas exequentur. Vel applicando per interualla modò vnum, modò alterum ſimplex, vota præſcripta conſequetur.

EXEMPLVM SECVNDVM
COLLEGII HIPPOCRATICI,

De conſeruatione, præſeruatione, & curatione. *Cap.* *XIIII.*

MEDICVS Rationalis arte Hippocratica dignus, debet Methodo quadam vti, per quam incedendo, poſſit reddere cauſas, omnium dicẽdorum, & agendorum: quam Methodum nullus ante me nec habuit, nec cognouit, quamuis ex Hippocrate & Galeno excerpta ſit. Ego igitur hanc viã pedibus teram in caſu propoſito examinando. Vos eritis Iudices, rem ipſam aggredior.

Ex ſermonibus vltrò citroq; cum egregio Viro habitis, in eam firmam ac ſtabilem deuenio ſententiam, quod tranſierit à ſtatu naturali, id eſt, à ſanitate ad ſtatum præternaturalem multum; id eſt, ad ægritudinem per ſtatum præternaturalem parum, id eſt, mediante conſtitutione Neutra ob perpetratos errores in ſex rebus non naturalibus, id eſt, in ratione victus.

Nam me diligenter interrogante, & ipſo ad omnia reſpondente, reperio quòd.

Totum nõ eſt mutatum à ſua naturalitate, quoad bonam compoſitionem. Nam eſt benè formatum quoad magnitudinem, numerum, ſitum, figuram. Nec eſt malè vnitum, quoniam eſt cõiunctum, quod debet eſſe coniunctum, & eſt ſeparatum, quod debet eſſe ſeparatum.

Quoad Intemperiem autem, Totum habet morbum vniuerſalem in intemperie, id eſt: *febrem putridam tertianam duplicem pendentem à bile & pituita quæ habet Lar in primis venis quę ſunt ab hepate ad ventriculum, & eſt in tempore augmenti vniuerſalis.*

Eſt enim *febris* cum ſit calor præternaturalis accenſus in corde, qui inde communicatur toti corpori per venas & arterias.

Eſt

Eſt *putrida* vt patet. Primò quia habet plures acceſſiones, cum aliæ febres vnam tantùm acceſſionem habeant nempe ephemera, hectica, ſynocha. Secundò quoniam apparent ſigna putredinis in vrina, quæ ſigna duplicia ſunt.

Vnum quod cognoſcitur ab odore, quia vrinæ fœtor ſentitur.

Alterum quod deprehenditur viſu, vt enim docet Galenus 1. de differentijs febrium 6. *apparet quoddam, quod puri proportione reſpondet ſubſidens in vrinis.*

Tertiò propterea quod, videntur inditia putredinis in pulſu cum ſyſtole ſit maior diaſtole. Vt enim declarat Galenus 1. de cauſis pulſuum 4. *ubi refrigerantem ſubſtantiam trahit cor arteriarum diſtenditur corpus, & diaſtole fit: cum fuliginoſum expurgat contrahitur & ſyſtole fit.*

Quoniam ergo ęgri cor in his febribus putridis plus eget emiſſione fuliginum, quàm refrigeratione ſui; ideò maior eſt ſyſtole quàm diaſtole.

Eſt *tertiana* quoniam alternis diebus ſuperuenit acceſſio maior.

Eſt *duplex* eo quia ſingulo die inuadit.

Eſt *pendens à bile & pituita,* prædominante quidem bile, ſed cum aliqua portione pituitæ.

Quæ habet Lar in primis uenis, quę ſunt ab hepate ad uentriculum; quid ſit. Lar docet Galenus 9. Meth. 5. *Eſt particula quam obſtructio, aut phlegmone obſidet.*

Addit autem *putredinem* 11. Meth. 20. ſubdit lib. de Marcore. cap. 7. *focum febris uoco eam animalis partem, quæ prima ſuis ſolidis partibus immodicè excalfacta ſit.*

Eſt *in tempore augmenti uniuerſalis*; quoniam incipiunt apparere veſtigia quædam rudimenti coctionis.

Et eſt *cum ſymptomatibus* de quibus ſuis locis agemus.

Hoc modo ſe habet totum ad eius particulas me conuerto.

Spiritus animales, vitales naturales: à ſtatu naturali receſſerunt; propterea quod. Quantitate ſunt pauciores, non multi. Qualitate ſunt mixti vaporibus non ſimplices, Sunt non clari, ſed aliqualiter obſcuri, & aliquo modo ψευδο πνεύματα. Sunt tenuiores non mediocrem craſſitudinem habentes. Motu impetum habent ad caput cor, hepar, vbi cauſant & calorem, & dolorem.

Humores. Subſtantia non peccant: habent enim ſubſtantiam ſanguis ſanguinis, pituita pituitæ, melancholia melancholiæ &c. Qualitate mutati non ſunt; quoniam ſanguis eſt calidus, humidus, pituita frigida humida, melancholia frigida ſicca &c. Mutata tamen eſt bilis, quæ facta eſt calidior & ſiccior quàm par ſit. Ergo ineſt cacochimia. Quantitate non peccant, quod faciant plenitudinem ſecundum pondus ac vires vniuerſalem totius corporis: ſed peccant quod nõ ſeruatur antiqua proportio humorum in corpore, quod ſanguis. v.g. ſit vt 20. pituita, vt 8. bilis, vt 4. atrabilis, vt 3. Et quod ſit plenitudo particularis ſecundum vaſa, bilis in hepate, pituitæ in capite & in primis venis. Motu peccant; habent enim impetum ad caput ventriculum cor.

Partes ſunt benè compoſitæ, in magnitudine, numero ſitu figura, benè vnitæ, nam ſunt iunctæ quæ debent eſſe iunctæ, & ſeparatæ, quæ debent eſſe ſeparatæ. Sunt tamen malè temperatæ, vt mox dicetur.

Temperatura eſt mutata. Primò enim adeſt vniuerſalis in temperatura iam dicta totius à corde omnibus partibus communicata, nempe febris. Secundò ineſt intemperatura ſingularis partium ſingularum præſertim principum. Caput enim eſt calidius, ſiccius, cor calidius ſiccius. Ventriculus calidior per accidens, ex commercio materiæ bilioſæ, frigidior, vt calor præternaturalis conſumit pabulum quod eſt ſubiectum eius. caliditatis innatæ Hæpar calidius & ſiccius, quàm ſit æquum.

Facultates animales, vitales, naturales, naturaliter habent, quia nõ ſunt amiſſæ; præternaturaliter habent, quoniam ſunt debiles, ob intemperaturas particulares, & vniuerſalem, ob ſpiritus paucos ac prauos; ob humores peccantes in eo, quod dictum eſt.

Actiones ſunt læſæ animales, naturales, vitales. Animales vnde capitis dolor, vigiliæ. Vitales vnde diſpnoea inquietudo, cordis anxietas, & veluti animi defectus, pulſus quorum maior eſt ſyſtole quàm diaſtole, dolor in dorſo. Naturales: vnde hepatis æſtus, ſitis, aluus ſicca, ſtomachi dolor, vrinæ rubræ. Quæ actiones læſæ, ſunt ſymptomata hunc morbum concomitantia.

Aetas eſt iuuenilis, agit enim annum tertium ſupra vigeſimum.

Nec

Nec eſt mutata ætas, ita vt ſit tardata, vel accelerata. An verò debeat totam ſuam ætatem viuere, & ad vltimum ſenium peruenire, vel ex hoc affectu debeat mori, dicemus infrà in prognoſtico.

Quæ fuit cauſa, vt naturalia tranſirent ad ſtatum præternaturalem multum, tranſeundo per ſtatum præternaturalem parum.

Reſpondetur quoniam non benè ſe gubernauit in ſex rebus non naturalibus.

Quo enim ad *aerem* ambientem vſus eſt aere calidiſſimo, nec illum correxit. Nec quæſiuit loca ſubterranea frigidiora, per ſolem ardentem equitauit, ventis meridionalibus corpus ſuum expoſuit, veſtibus grauibus & calorificis eſt indutus.

In *cibo & potu.* Vſus eſt parcitate cibi.

Victitauit ex cibis calidis & ſiccis, bibitque vina potentiora in magna copia.

In *vacuatione & inanitione*, nimis eſt exinanitus. Inter cœnam & prandium nimium temporis interpoſuit.

In *motu & quiete* deliquit. Nimium ſe mouendo, nimis laborando, coitum nimium exercuit.

In *ſomno & vigilia* errauit, ducendo totas noctes inſomnes, dormiendo in meridie: cubando ſuper latus hepatis.

Inter *animi paſſiones* maximè eſt affectus ira & mœroribus.

Quid agendum mihi eſt, verſaturo circa egregium hoc corpus?

Reſpondet Hippoctates 5. in 6. Epid. 1.

Νούσων φύσιες ἰητρός ἰατρός δὲ ὑπηρέτης.

Naturæ morborum medicatrices, Medicus verò miniſter.

Quòd Natura, eſt illa, quæ debet Medicam manum admouere huic corpori, Medici autem munus eſt (tanquam Miniſtro Naturæ) opitulari ipſi Naturæ.

Sed ſi ego debeo miniſtrari ipſi Naturæ, quid eſt iſta Natura, vt ſciam cui ſuppetiæ ferendæ?

Reſpondeo quod Natura nihil aliud eſt, quàm res Naturales iam dictæ, quæ remanſerunt, & ſunt in ſua naturalitate.

Vnde ſunt illa ſalubria, & eſt ipſa ſalubritas, quæ reſiſtunt morbo.

Cum modo quod debet auxiliari alteri, debeat ſcire quid ipſe faciat, vt poſſit auxiliari ei in illis, in quibus oportet, & ne loco auxilij, det illi negocium, aut impedimentum.

Quomodo

Quomodo hoc ſciam, quid faciat ipſa Natura?

Reſpondet Hippocrates 3. de Officina Medici, tex. 29. φύσις δὲ ἐν μὲν ἔργοις, τοῦ ἔργου τῇ πρήξει, ὃ βούλεται τεκμαρτέον. *Natura in operibus eſt, oportet ex opere coniectari, quid in opere faciendum ſit;* id eſt. Quod Natura iam præſtat id, quod fieri debet, & quod ex opere ſuo oportet me ellicere, quid ego facere debeam coniectando, id eſt, per coniecturam artificialem.

At quid eſt Coniectura Artificialis?

Reſpondet Galenus 2. de R.V. 37. quod eſt Inſtrumentum Medicum procedens, per omnia viſa in libris Medicis, quæ omnia oportet memoria habere, & per experta à Medicis, dum Medicinam faciunt, ducens in cognitionem, non quidem exactam, qualis eſt ſcientia: tamen ſcientiæ proximam actionum naturæ circa corpora humana, in quibus Medicus debet opitulari ipſi Naturæ.

Quæ ſunt omnia viſa in libris Medicis & experta à Medicis, dum Medicinam faciunt, per quæ fit iſta Artificialis Coniectura?

Reſpondetur ſunt illa, quæ iam conſpeximus in corpore hoc egregio reperiri, videlicet.

Naturalia, Præternaturalia parùm,
Præternaturalia multum, Non naturalia.

Sed quomodo ſe habent iſta in hoc corpore?

Reſpondetur nos vidiſſe iſta ſic ſe habere, quod Naturalia facta ſunt præternaturalia multum, id eſt ægra, tranſeundo per ſtatum præternaturalem parum, id eſt, per neutra, ob perpetratos errores in ſex rebus non naturalibus.

Quomodo ſcis, quod hic tranſierit ex naturalibus ad præternaturalia multum?

Reſpondet Galenus libro de inæquali intemperie cap. 5. quod illi ſunt præternaturaliter multum affecti, & ſunt ægri, in quibus actiones iam ſunt læſæ. Sed in iſto iam actiones ſunt læſæ. Ergo eſt præternaturaliter multum affectus.

Quid facit intelligere, quod in corpore ſint ſolùm prę̨ternaturalia multum, & non præternaturalia maximè?

Reſpondetur quoniam adeſt ſolum prę̨ternaturalitas actionis, nõ autem adeſt præternaturalitas vitæ, vt in prognoſtico dicetur.

Quomodo cognoſcis quod pertranſierit per præternaturalia parum?

Reſpon-

Reſpondetur Primò, quia certum eſt, quod ab extremo ad extremum non fit tranſitus ſine medio. Secundò quoniam ipſe ſenſit prius laſſitudines ſpontaneas. Tertiò propterea quod prius præparati ſunt humores ad hunc morbum, & facta cacochimia & plenitudo.

Quomodo ex iſtis naturalibus, præternaturalibus parum, præternaturalibus multum, & non naturalibus per Artificialem Coniecturam colligit Medicus, quę ſint opera Naturæ, in quibus operibus, debet auxiliari ipſi Naturæ?

Reſpondetur hoc modo. Cùm enim in hoc egregio corpore reperiantur omnia prædicta, & cum Naturalia ſint conſeruanda, præternaturalia parum ſint præſeruanda, præternaturalia multum ſint curanda non naturalia ſint regulanda. Cumque Natura ſit agens perfectiſſimum, quod non errat in ſuis operationibus (& ſi erret (dicunt Philoſophi) error potius attribuendus eſt potentiæ paſſiuæ, quam actiuæ.) Ergo colliget Medicus Naturam, hoc corpus, conſeruare, præſeruare, curare, regulare; Itaque dicet; Mihi hoc onus incumbit, & meæ partes ſunt auxiliari Naturæ, in conſeruando, præſeruando, curando, regulando.

Sed cur debeo auxiliari Naturæ, in conſeruando, præſeruando, curando?

Reſpondeo quod, quia eſt quidē dixit Hippocrates 5. in 6. Epid. 5. *Naturæ morborum medicatrices, Medicus verò Miniſter.*

Propter quid autem nunc à me declaratur.

Scribit Hippocrates, lib. de Alimento, & 5. in 6. Epid. 2. φυσις ισειν αδηδακτα. *Natura eſt indocilis*; hoc eſt neſcit cauſas rerum, non cognoſcit impedimenta, non nouit media.

Subdit Galenus 11. Meth. 1. ἡ φυσις δρᾶ ἀυτὴ δ' ἑαυτῆς. *Natura per ſe agit.* ἡ φύσις ἔχει συμφύτους, κινησεις. *Natura habet motus innatos.* ἡ φύσις οὐδ' ἰα μέσων τῶν ὕλων ἔχειτὸ δράν; id eſt: *Natura non habet media.*

Addo ego ſi Natura ſecundum Hippocratē eſt indocta, neſcit cauſas rerū, non cognoſcit impedimēta, non habet media, ſi Natura ſm Galenum agit per ſe, habet motus innatos, nō agit p media. Et ſi ego iunctus Naturæ poſſum facere quod agat cum ratione, quod noſcat impedimenta, quod habeat media, quod operetur mecum, quod rectè vtatur motibus innatis.

Ergo

Ergo debeo iungi ipſi Naturæ, & auxiliari ipſi Naturæ. Sic enim ero cauſa, quòd citò faciat, benè faciat, ſequatur ſanitas non mors;eo modo quo etiam Agricola iungitur Naturæ terræ,quæ eſt indocta, & habet motus innatos, & facit illam producere fructum, quod per ſe non gigneret & facit ſupra pomum produci pirum, quod per ſe non generaret.

Sed quomodo coniungar ego cum Natura?

Reſpondetur ſumendo caſum ægri per regulas artis, eum examinando,videndo per regulas artis,quid debeat fieri in tali negocio,& faciendo, quod Natura procedat per ſuos motus innatos in eo tractando,ſecundum regulas & præcepta ipſius artis, quod ſi Natura aliter incedat, quàm dictet Ars, cogenda eſt, vt vt non egrediatur regulas artis.

Hoc enim eſt,quod dixit Hippocrates. *Naturę morborum medicatrices, Medicus verò Miniſter.*

Natura in operibus eſt, oportet ex opere coniectari, quid in opere faciendum ſit. Nec ſolùm ſeipſum præſtare oportet opportuna facientem, ſed & ægrum, & aſſidentes, & exteriora. Medicus debet imitari Naturam rectè operantem.

Sed quid ait Galenus debere fieri in hoc caſu?

Reſpondet 8.Meth.9. cum adſit.

Febris. Putredo. Habeat cauſam manentem.

Et ſymptomata quæ ſunt quatuor;

Quod in febre putrida indicationes curandi, principales ſunt quatuor. Prima quatenus febris. Secunda quatenus putrida. Tertia quatenus putredo habet cauſam adhuc manentem. Quarta quatenus ſymptomata coniuncta habet.

Quatenus febris quæ paſſio calida & ſicca exiſtit.

Ergo refrigerandum,& humectandũ,ſic enim ſcribitur 8.Meth.9. *Porrò febris omnis præter naturam calida & ſicca eſt: ideoq́; victus rationem humidam frigidamq́; exigit*, & 9.Meth.14. *Eorum ergo, quæ in ſimplices incidunt partes,vnum eſt,intemperies ea,quæ in calido conſiſtit. Hæc cum in totum diffuſa corpus eſt, febris nominatur: ideoq́; omnis febris, quà febris eſt, humectatio; refrigeratioq́; remedia ſunt.*

Quatenus putrida (ait Galenus 11.Meth.8.) *Intentiones eædem ſunt in homine viuente, quæ ſunt in alia re non viuente, vt in pomo putrido ſecundum aliquam ipſius partem.*

Tanquam

Tanquam igitur, in ijs corporibus, quæ non viuunt, ac putreſcunt primum quod eorum iam putruit, ſeparant; deinde ei quod reliquum eſt, in frigidum aerem ſublato perſpirationem refrigerantem, moliuntur.

Ita *vtique & putredinem, quæ in venis eſt orta ſanabimus, id ſcilicet, quod iam corruptum eſt omni ratione vacuantes: quod reliquum eſt, moderatis motibus, & refrigerante perſpiratu ad exactam ſymetriam reducentes.*

Ac *vacuationem quidem illius per vrinam, deiectiones, vomitum, ac ſudores molientes: poſt hanc dimotiones medioeres, vnà cum ambientis bona temperie, adhibemus, quæ eſt curatio ſubſtantiæ iam putridę materiæ, non omninò tamen putridæ.*

His *autem factis, & plantæ, & homo, durabunt imputreſcibilia, quia plantæ, & homo, habent motus congenitos, quibus ſuperflua excernunt.*

Quatenus putredo habet cauſam adhuc manentem. Intentio eſt, tollere hanc cauſam adhuc manentem putredinis, quæ cum ſit prohibita tranſpiratio. Ergo prohibita tranſpiratio eſt remouenda.

Ratio autem huius rei eſt, cur ſcilicet oporteat etiam vltra putredinem, remouere cauſam, inquit Galenus. 11. Meth. cap. 2.

Diariarum quidem enim febrium, quemadmodum & hecticarum, vera & propria curatio eſt, earum verò quæ ex putreſcentibus excitantur humoribus vocata curatio; prophilacticem quoque ſibi adiunxit. Cuius officium eſt, cauſam, quæ morbum creat, adimere.

Ratio, inquam eſt, cur ephęmera & hectica ſolùm curentur, putrida autē curetur, præſerueturque, quoniam (vt habetur 8. Meth. vltimo) ephemeræ, & hecticæ, à nulla fiunt cauſa (manente ſcilicet) quemadmodum à cauſa manente fiunt putridæ.

Cæterum videamus ex Galeno 11. Meth. 8. quomodo prohibita tranſpiratio ſit remouenda: inquit Galenus.

Nunc ad ſecundum in diuiſione tranſeamus (primum fuerat, *ergò ordiamur) nempe, quemadmodum quis cauſæ quæ putredinem excitauit, adhuc manentis remedium facilimè inueniat.*

Eſt *autem neque in hoc difficultas vlla: quippe cum per contraria tollatur. Itaque quoniam tranſpirationis prohibitio, putredinis occaſio fuit hanc (arbitror) ſubmouere oportet.*

At ea cum varijs generibus eſt orta, & denſatis exiguis meatibus, & conſtrictis corporibus, & humoribus, tum abundantia, tum craſſitu-

dine, tum lentitia ſua, obſtruentibus. Singulæ harum affectionum curandæ per contraria ſunt, Denſitas per ea quæ rareſaciunt, conſtrictio per ea quæ fundunt, Abundantia per ea quæ vacuant, Craſſitudo per ea quæ diſſecant. Et lentor ijs, quæ detergunt.

At ſiquidem totum corpus dictorum iam ſingula occupauerint, & toti corpori per contraria eſt ſuccurrendum, ſin vnam partem quampiam, putredo inuaſerit illi adhibenda iam dicta ſunt remedia. Sanè non eaſdem partes omnes, vacuationes, medicamentavè requirunt, cum & temperamentis, & poſituris, & formis, & omni denique conſtitutione, naturaq́ inter ſe diſſideant.

Quatenus habet ſymptomata coniuncta, ſic illis prouidendum, ea tollendo, & mulcendo.

Ars ergo ſtatuit in hoc caſu.

Refrigerandum.
Humectandum.
Vacuandum.
Purgandum.
Deobſtruendum.
Rareſaciendum.
Fundendum.
Diſſecandum.
Detergendum.

Circa quæ tria Notanda ſunt. Primum quorum eſt, quod ego addidi, licet non ſint appoſita à Galeno, Cacochimiam in cauſis manentibus, & Purgandum in intentionibus Curatiuis, quoniam Cacochimia & purgatio, ſub plenitudine, & ſub vacuatione ſubintelliguntur.

Cacochimia enim eſt vna ſpecies plenitudinis: purgatio eſt vna ſpecies vacuationis. Secundum, quod licet Galenus loco citato 8. Meth. 9. nullam mentionem faciat de cura habenda ad ſymptomata: tamen cum in Arte curandi, ad Glauconem ponat, facienda pro ſymptomatibus, ergo vult vnam intentionem curatiuam in febribus, reſpicere ſymptomata. Tertium, quod Galenus eſt diminutus in hoc caſu, ſi ſtemus in noſtris ſuppoſitis: ponit enim ſolùm quomodo curandum, quod eſt vnum in quo debemus opem ferre Naturæ: Sed non aperit, quomodo præſeruandum, & quomodo conſeruandum; in quibus debemus etiam opitulari naturæ: in qua tamen re non eſt damnan-

damnandus, quoniam præſupponit, quæ dicta ſunt in libris de ſanitate tuenda.

Nobis ergo hoc onus incumbit, vt patefaciamus illa, quæ dimiſit Galenus, nempe intentiones præſernatiuas & conſeruatiuas.

Quæ ergo ſunt intentiones præſeruatiuæ?

Reſpondetur Prima tollere cauſas morbificas, quæ fouent iſtum morbum, qui præſens eſt, propterea vidimus, Galenum dicere, quod oportet tollere cauſam manentem putredinis.

Secunda tollere cauſas morbificas, quæ poſſunt facere nouum morbum; poſſent enim eædem obſtructiones humorum craſſities & lentores, quemadmodum nunc producunt febrem putridam, ita poſthac creare febrem hecticam, cachexiam, hydropem &c.

At quomodo iſtæ præſeruatiuæ intentiones exequuntur.

Reſpondetur per contraria, minora tamen, quàm ſint contraria curatiua.

Hæc ſiquidem eſt ſententia Galeni, libro de curandi ratione per ſanguinis miſſionem cap.9. addendo teſtimonium Hippocratis. 3. in 6. Epid. 40. *Anteuertit enim Hippocratis doctrina, qua nos docet, quæcunque morbis præſentibus rectè peraguntur, aut incipientibus, aut imminentibus præuertenda eſſe.*

Dices Primò ſi non adeſt amplius neutralitas, cum æger tranſierit in morbum. Ergo non egemus præſeruatione.

Soluitur falſum eſſe, quod non adſit neutralitas reſpectu morborum nouorum qui imminent, febris enim quæ nunc eſt putrida, poteſt fieri hectica: prætereà ipſamet poteſt fieri maior.

Secundò non credo, quod in Curatione requiratur præſernatio niſi tu id probes.

Soluitur immò requiri in Curatione, præſeruationem vt patet, tùm per locum iam adductum. 8. Meth. 9. vbi ponuntur intentiones Curatiuæ febris putridæ, cum aſſerat Galenus, quod oportet tollere cauſam manentem putredinis; tùm per alterum locum Galeni 11. Meth. 10. vbi aliter ponit, quàm ſupra intentiones Curatiuas nempe ſic.

Febris putrida eſt curanda, & præſeruanda ſimul.

Duæ ergo inſurgunt indicationes.

Prima à febre [vt facta febris curetur. Curatio.
[vt fienda prohibeatur. Præſeruatio.

Secunda à putredine [vt facta putredo ſanetur. Curatio.
[vt fienda ſiſtatur. Præſeruatio.

Quod modo in generatione eſt, tùm febris, tùm putredinis. Fit à prohibita tranſpiratione, in qua prohibita tranſpiratione duę ſunt.

Indicationes [Prima vt quod retentum eſt euacuetur. Curatio.
[Secunda vt quod retinendum eſt prohibeatur. Pręſeruatio.

Quæ prohibitio retinendi, fit ijs præſidijs, quæ obſtructioni medentur.

Obſtructionis autem rurſus.

quod iam factum eſt ſanandum. Curatio.
quod futurum eſt fieri inhibendum. Pręſeruatio.

Primum fit per ea, quæ obſtructa liberant.

Secundum continget, ſi affluxum obſtruentium ſuccorum compeſcamus.

Tertiò tu ais, quomodo præſeruandum in morbo.

Cœterùm, ego vellem etiam ſcire, quomodo præſeruandum erat antequam ſuperueniret ægritudo.

Reſpondet Celſus lib. 6. cap. 7. *Ergo vbi primum dolorem aliquis ſenſit abſtinere & continere ſe debet*, & lib. 6. cap. 18. *Is homo continere ſe debet, & abſtinere à cibo, & potione aquæ tantum, à ſiti vindicari.*

Hippocrates 2. Aphoriſ. 48. Ἐν πάσῃ κινήσει τοῦ σώματος, ὁκόταν, ἄρχηται πονέειν, τὸ διαπαύειν εὐθὺς, ἄκοπον; id eſt, *in omni mutatione corporis, vbi laborare cœperit, quies ſtatim laſſitudinem auffert.*

Per κίνησιν τοῦ σώματος intelligo id, quod dicitur lib. de aere, aquis locis, ματα βολλήν tranſmutationem. Huius loci ſenſus eſt.

Cùm materiæ, quæ in corpore ſunt, moueri incipiunt, vel alterari, vel putreſcere: ita vt ἄρχηται πονέειν; id eſt, homo incipiat ægrotare, in principio illo principiante, vbi ſentiuntur præludia morbi: τὸ διαπαύειν εὐθύς, ſtatim quieſcere non agitare corpus, nec cibis, nec exercitio, nec medicamentis, nec coitu, & etiam animi motus cohibere, vt colligitur ex Galeno lib. de

conſuetudine cap.4.

Εὐθὺς, non expectando, quod factus ſit morbus.

Ἄπεχτον, morbum prohibet futurum & lenit.

Expoſitio ſumpta ex Celſo lib.3. cap.2. vbi dat ſigna futuræ ægritudinis, & modum præueniendi, qui ſtat, in hoc Aphoriſmo ſic intellecto. Ait autem; Igitur ſi quid ex his quæ poſita ſunt incidit, omnium optima ſunt, quies & abſtinentia, ſi quid bibendum aqua, idque interdum vno die fieri ſatis eſt, interdum ſi terrentia manent biduo, proximeque ſumendus eſt cibus exiguus, bibenda aqua, poſtera die etiam vinum, deinde inuicem alternis diebus modò aqua, modò vinum, donec omnis cauſæ metus finiatur. Per hæc enim ſępe inſtans grauis morbus diſcutitur.

Plurimique falluntur dum ſe primo die protinus ſublaturos longiorem, aut exercitatione, aut balneo, aut coacta deiectione, aut vomitu, aut ſudationibus, aut vino ſperant. Non quo non interdùm id incidat, aut non decipiat, ſed quo ſępius fallat, ſolaque abſtinentia ſine vllo periculo medeatur, Cum præſertim etiam pro modo terroris moderari liceat, & ſi leuiora indicia fuerint, ſatis ſit à vino tantum abſtinere: quod ſubtractum plus quàm ſi cibo aliquid dematur, adiuuat: Si paulò grauiora facile ſit, non aquam tantùm bibere; ſed etiam cibo carnem ſubtrahere. Interdum panis quoque minus, quàm pro conſuetudine aſſumere, humidoque cibo eſſe contentum, & olere potiſſimum, ſatiſq; ſit, tum ex toto à cibo, à vino, ab omni motu corporis abſtinere, cum vehementes notæ terruerunt.

Neque dubium eſt, quin vix quiſquam, qui non id diſſimulauit, ſed per hæc mature morbo occurrit, ægrotet.

Non ſit autem mirum, quòd proponit Celſus modò de breuiori, modò de longiori quiete; ſiquidem hoc arridet Galeno 3. in 6. Epid. 2. *Quare cum ſtatim deinceps ſubiunxerit quiete: apertè intelligi non poteſt, quid hac voce ſignare Hippocrates voluerit; ſed vt in cæteris obſcuris dictionibus, ita in hac ſuſpicari oportet, quid ſibi velit, vt hoc vni, illud alij probabilius videatur, prout etiam viſum eſt, & alius aliter nomen quietis expoſuit. Poteſt igitur de ceſſationibus, quæ exercitationibus interponuntur, dicta quies eſſe, vt in Aphoriſmis dixit. Vbi laborare cæperit; quies ſtatim laſſitudinem admittit. Poteſt etiam intelligi de ceſſationibus per integros interiectos dies futuris*

turis

turis poteſt etiam perfectam quietem aliquibus corporibus conſulere? etiam ſi ipſe ait motus roborat, ocium conſumit. Poterit ſanè vita in ocio traducta, corpus extenuare: ita enim quibuſdam, qui ſe ab exercitationibus ad ocium traduxerunt, eueniſſe conſpeximus.

Vide etiam pro Aphoriſmo prædicto, ſententiam Nolani in ſuis problematibus.

Ex dictis patet, quomodo præſeruandum Vniuerſaliter à morbo.

Quomodo autem præſeruandum à febribus bilioſis, & ita ab hoc morbo particulari?

Reſpondit Galenus. 6. Aphoriſ. 47. *Quidam alius tempore æſtiuo ſemper febribus tertianis corripiebatur: ſed multis iam annis non febricitauit, quoniam à nobis purgari pallidabilis, circa finem veris anticipauit. Sic enim melius eſt tales euacuare.*

Sicuti illos, qui morbo comitiali, apoplexia, & melancholia, & articulari, & alijs paſſionibus, quæ ex craſſis humoribus generãtur, præſtat, circa veris initia euacuare.

Explicatis Intentionibus Curatiuis, & præſeruatiuis; reliquum eſt de conſeruatiuis loqui, quæ triplici modo ad actum deducuntur.

Primò rectam rationem victus inſtituendo.

Secundò cauendo, ne quæ admouentur pro morboſa affectione aufferenda, vt phlebotomiæ, medicamenta alterantia, medicamenta purgantia &c. aut corrumpant ſua vehementia naturalia, aut uires tollant.

Tertiò dando tonum & robur partibus, cum adſtringentibus, ut cum calore naturali unito, poſsint reſiſtere mitrentibus attrahere familiaria alimenta, & medicamenta, expellere contenta nocentia, & magis concoquere & conſumere nocua.

Itaque ex huc vſque dictis, patet, quæ ſint Intentiones Medici in hoc caſu non ſolùm curatiuę, ſed etiam prçſeruatiuę, & conſeruatiuæ.

Deſcendamus iam ad pronoſticum in caſu propoſito, declarando an intentiones prædictæ exequi poſsint, circa quod ſpeculandum.

Primò an ſanabitur nec ne.

Secundò quo, qualiter quando.

Tertiò ſub qualiter examinandum, qualis peior futura febris.

Quartò

Quartò ſub quando perſcrutandum, quæ bilis faciat breuiorem morbum.

Quintò ſub quādo, an aliquid preſagiri poſsit de anticipatione aut poſtpoſitione.

Quantum igitur ad Primum, an ſanabitur nec nè, quamuis multa periculum oſtendant.

Primò quod tot ſint ſymptomata cum ea.

Secundò quod à tot cauſis pendeat febris.

Tertiò quod ſit contrarietas in indicationibus. 11. Meth. 10.

Quartò, quòd morbus ſit acutus, vt probat Altimatus.

Tamen tenendum quod ſanabitur quoniam.

Primò eſt morbus cognitus.

Secundò ſunt intellecta impedimenta.

Tertiò æger benè habet ad oblata & mente conſtat, ſcribitur enim 2. Aphoriſ. 33. *In quouis morbo mente conſtare, & benè ſe habere ad illa quæ offeruntur bonum, contrarium verò malum.*

Quartò malignitas non adeſt.

Quintò vires ſunt valentes.

Sextò æger bonam ſalubritatem habet.

Septimò habet tantùm præternaturalitatem actionis, non autem vitæ.

Octauò adſunt remedia appropriata.

Nonò 4. Aphoriſ. 43. *febres quocunque modò intermiſerint, periculum omnem abeſſe ſignificatur, & quanto maiori tempore intermittunt, tantò ſalubriores.*

Decimò, alij ſanati ſunt, qui hoc tempore eodem morbo laborarunt.

Vndecimò, febris eadem hora ſemper non ſuperuenit.

Scripſit enim Hippocrates 4. Aphoriſ. 30. *Quibuſcunque acceſſiones fiunt: quacunque hora febris dimiſerit, ſi eadem cras occupauerit, iudicium habent difficile.*

Rationem reddit Galenus, quia habent cauſam ſtabilem & firmam.

Quoad Secundum, ſcilicet, quo, qualiter, quando ſanabitur.

Reſpondetur quo.

Per aluum egeſtione.

Per ſtomachum vomitu.

Per cutem ſudore.
Per narem dextram ſanguine bilioſo propulſato.
Per menſtrua bilioſa, adderem ſi eſſemus in fœmina.
Per hęmorrhoides verò dico, quæ ſunt communes vtrique ſexui.
Non per abſceſſum.
Sic enim de hac materia locutus eſt Galenus.2. præſagiorum 34. *Hoc viciſſimè ab Hippocrate dictum eſt: morbi enim qui difficilimè concoquuntur, vtpotè qui à craßioribus, frigidioribuſque humoribus ortum ducentes per abſceſſum plerunque iudicantur, quos verò calidus tenuisq; humor excitauit per euacationem*, quod repetit eodem libro, com. 5.
Qualiter.
obſtructione remota.
bile in vaporibus diſſipata.
Temperata qualitate bilis, ſcilicet caliditate & ſiccitate. Minus periclitando, quàm alij, quibus morbus eorum naturæ non congruit. Scribitur enim 2. Aphoriſ. 34. *In morbis minus periclitantur, quorum Natura, aut ętati, aut habitui, aut tempori, magis congruit morbus, quàm quibus in nullo horum congruit.*
Quando.
A natura ſola in ſeptem acceſſionibus ad ſummum. 4. Aphoriſ. 59. *Tertiana exquiſita, ſeptenis ad ſummum circuitibus iudicatur.* A Medico cum Natura, in quatuor aut quinq; paroxiſmis.
Citius ſanabitur, cum vires ſint fortes; quàm ſi vires eſſent debiles; quoniam Natura quæ eſt agens, eſt fortior.
Prius tolletur febris, quæ facit maiorem acceſſionem cuius materia tenuior eſt, quam febris quæ facit minorem.
Quoad Tertium ſub qualiter addo.
Primò tertiana peior futura ſimplex: non enim poteſt miſceri niſi benigniori humori.
Secundò tertiana peior futura à bile naturali, quàm à ſanguine mutato in bilem.
Tertiò febres bilioſæ peſſimæ in ſtatu, quia fit ingens flamma; pituitoſæ habent augmentum peius, eò quia antequam accendatur phlegma fit magna pugna, quoniam materia eſt frigida, humida, at cum accenſa eſt, benigna eſt, ideò non multum lædit.
Atrabilares ſunt malæ & in ſtatu, & in augmento, tamen peiores

tes in ſtatu, quando materia terrena eſt accenſa: malignæ in principio peſſimę ſunt, quia tanto magis tunc eſt contracta materia ad cor.

Quoad Quartum, addo ſub Quando.

Primò bilis ſimplex breuiorem facit morbum, mixta magis longum.

Cum enim breuitas morbi ſequatur à tenuitate humoris eum facientis non datur tenuior humor, quàm bilis, quę cholerę adiungi poſſit.

Secundò in ſanata à Natura ſtatus erit in ſexto paroxiſmo: in curata à Medico ſtatus erit in tertio, aut quarto paroxiſmo.

Quoad Quintum, circa Quando, adiungo nonnulla, de anticipatione, aut poſtpoſitione futura. Si quidem.

Primò tertianæ ſolent anticipare & præſertim, cum aliqua excretio facta fuerit, aut ſpontina, aut Artificialis.

Primò enim cum natura, facta fuerit fortis ſupra reſiduum, agitat ſuccos & expellit ad muſculos, vnde fiunt initia præuenientia.

Secundò cum bilis ſit valdè tenuis, & apta ad motum, quantò ſincerior, tantò magis apta moueri ablato impedimento humotis craſſioris vacuati, qui retardabat eam.

Secundò ſicut ex tertianis, aliquæ ita anticipando procedunt, vt occupent ſecundum diem, & quotidianæ videantur; ita aliæ procedunt, poſtponendo vt occupent quartum diem, & ita quartanæ appareant.

Veniamus modò ad Intentiones propoſitas exequendas, & circa vnamquamque examinemus.

1 An agendum; 2 Quid agendum. 3 Qua materia agendum. 4 Qua qualitate materiæ agendum. 5 Qua menſura agendum. 6 Quomodo agendum, ſcilicet an paulatim, an confertim, an vna vice, an pluribus, an ſolis, an cum alijs, quæ contraria vitando. 7 Qua occaſione ſeu tempore. 8 Quo loco agendum. 9 Quo ordine agendum.

1 Primum

Primum quod debet exequi eſt iſtud. REFRIGERANDVM. circa quod quæritur. An agendum.

Reſpondetur vniuerſaliter patere, quod ſit agendum. Primò enim certum eſt Naturam noſtra egere ope, vt citò, benè, & afferendo ſanitatem, non mortem, operetur. Secundò quoniam quando Cura, non eſt deſperata à Medico eſt agendum; hic cura non eſt deſperata. Ergo à Medico eſt agendum. Tertiò propterea quod, quando morbus non eſt minimus agendum eſt, hic morbus non eſt minimus. Ergo hic agendum eſt. Quartò ex eo quod vbi non ſit Criſis ibi eſt agendum; hic non ſit Criſis. Ergo hic agendum eſt.

Reſpondetur particulariter etiam, quod agendum iſtud, ſcilicet refrigerandum.

Primò enim quod dictat forma febris eſt præſtandum, forma febris indicat, quod debet refrigerari. Ergo in hac febre refrigerandum.

Secundò vbi non adeſt magnum contraindicans refrigerationi ibi refrigerandum, in hac febre non eſt magnum contraindicans refrigerationi, quia pituita eſt pauca. Ergo in hac febre refrigerandum.

Tertiò vbi materia morbi coindicat refrigerandum, ibi refrigerandum, in hac febre materia morbi coindicat refrigerandum. Ergo in hac febre refrigerandum.

Circa Refrigerationem. Secundò quæritur quid agendum.

Reſpondetur cum viſum ſit particulariter, an agendum, ſcilicet refrigerandum, eſt etiam particulariter declaratum, quid agendum, quod ſcilicet eſt refrigerandum.

Sequitur vt inueniamus, qua materia refrigerandum.

Reſpondetur aere ambiente qui debet eſſe frigidus, fiet aquam in cubiculo aſpergendo, & ſternendo in pauimento folia, perſicorum, canarum ſalicum, vitium, roſarum, nenupharis, violarum; Circa thorum acetum cum aqua ſpargatur, ſtet æger in cubiculo verſus ſeptentrionem, habitet loca ſubterranea.

Quiete & motu. Magis quieſcat quàm moueatur, & præſertim in die afflictionis.

Animi paſſiones omnes vitet, & præſertim Iram, læto ſtet animo, non coeundo.

Dormiat non in lecto ex penna, ſed vel ex lana, vel ex ſerico, & ſi

ſit

ſit pauper apponendo culcitram, ſupra lectum, vel corium pelliceę muliebris, ne calfaciat cor ſtando ſiniſtro latere, hepar manendo dextro, dorſum, renes, venam magnam ſtando ſupinè, hepar, cor reſupinè iacendo.

Refrigerandum quoque cibis, potu, ſyrupis.

Refrigerandum præterea rarefaciendo, fundendo, diſſecando, detergendo, ſi enim tollatur obſtructio, tollitur etiam calor, Vacuando & purgando, tollendo enim humores calidos, refrigeramus, Medicamento generoſo vt aquæ frigidę potu.

Qua qualitate materiæ refrigerandum.

Reſpondet Galenus. 11. Meth. 2. *Dicimus aliquando, ſanare nos febrem per ea quæ actu, aliquando & per ea quæ poteſtate, aliquando & per ea quæ ex accidenti refrigerant.* Concludo eſſe refrigerandum, per ea quæ actu, per ea quæ poteſtate, per ea quę per ſe, & per ea quæ ex accidenti.

Qua menſura refrigerandum?

Reſpondetur notando. Primò Galenum ponere quatuor gradus omnium Medicamentorum etiam calefacientium 5. ſimpl. vlt.

Primus qui nos excalfacit non tamen euidenter: verum vt opus ſit inſuper aliqua demonſtratione rationali.

Secundus qui manifeſtè excalfacit.

Tertius qui iam vehemẽter quidem, non tamen ſummè calfacit.

Quartus qui adeò excalfacere poteſt, vt eſcharã moliatur, & vrat.

Secundò bilem eſſe calidam in tertio gradu: vehementer enim excalfacit, non tamen ſummè.

Tertiò quod deberemus vti frigidis in tertio gradu; reſpiciendo terminum quò tendimus, vt refrigeremus quod eſt in tertio calidum.

Quartò quod non vtimur in tertio gradu frigidis, tùm quia nolumus reducere bilem ad tertium gradum frigiditatis; ſed ſolum ad primum caliditatis, tum quoniam, non vna tantùm re, ſed pluribus refrigeramus, tùm quia vtendo tam frigidis, nolumus extinguere calorem naturalem.

Quintò quod vtimur frigidis in ſecundo gradu.

An plus refrigerandum, in febre biliosa, an in pituitoſa?

Reſpondetur plus in bilioſa quatenus morbus eſt calidus, & materia morbi eſt calida, plus in pituitoſa quatenus maior cõcurrit cauſa ad accendendam pituitoſam febrem, quàm bilioſam.

Quomodo agendum refrigerando, an paulatim, an confertim? an vna vice an pluribus?

Reſpondetur paulatim & non confertim, non vna vice, ſed pluribus, ratio eſt. Primò quia vis Naturę non eſt facienda. Secundò quoniam cum frigiditas ſit qualitas valdè actiua refrigeraret, non tantùm humores peccantes, ſed etiam non peccantes. Tertiò propterea quod cum morbus habeat acceſſiones in ſingulis acceſſionibus refrigerandum.

Quo tempore refrigerandum?

Reſpondetur omni tempore morbi, ſed magis in ſummis vigoribus particularibus.

Quo loco refrigerandum?

Reſpondetur Primò vbi lat febris, ſcilicet in hepate. Secundò vbi maximè viget febris, videlicet in corde. Tertiò in toto corpore: cum totum corpus calore vexetur. Quartò circa renes vbi perreptat vena magna.

Quo ordine refrigerandum?

Reſpondetur prius per aerem ambientem, quàm per cibos, quoniam prius egemus refrigeratione, quam cibis, prius per cibos, quàm per medicamenta, quoniam magis egemus cibis quàm medicamentis, prius refrigerãdum, quam humectandum cum febris primariò ſit calida, ſecundario ſicca. Ergo quoad hoc prius refrigerandum, ſecundariò ſiccandum, quantum autem ad id, quod quæ calida ſunt, neceſſariò habent complicatam, vel humiditatem, vel ſiccitatem, ſic ſimul eſt refrigerandum, & humectandum: prius refrigerãdum, quàm alia omnia peragenda; illa enim eſt prima contrarietas, quæ indicatur à forma morbi.

Iam patet quomodo refrigerandum.

Reliquum eſſet, vt & alias intentiones exequendas proſequeremur, & adderemus etiam quæ pro ſymptomatibus ſunt facienda, ſed quoniam hoc eſſet nimis longum, & poteſt haberi, ex tractatibus Autorum de febribus; ideò hic ſecundo exemplo finem impono.

EXEM-

EXEMPLVM TERTIVM DELIBERATIONIS,

Pro Indicationibus. Cap. XV.

MEÆ partes ſunt, Viri Excellentiſſimi, ad id ſtatim deſcendere propter quod huc ſum vocatus, nempe ad curam Nobilis Viri, præſupponendo tamen omnia quæ & doctiſſimè, & luculentiſſimè ab Excellentijs veſtris dicta ſunt, de Ægri ætate, ac temperatura, de morbis, de cauſis, de ſymptomatibus, ac de ſignis.

Hoc autem vt fiat dico, quod Curatio nihil aliud eſt niſi remotio morbi per Methodum curatiuam, quæ Indicationibus procedit.

Cum autem, teſte Galeno, Indicatio ſit comprehenſio iuuantis; id eſt, auxilij ſimul cum comprehenſione nocentis adueniens, id eſt, quæ aduenit poſt cognitionem cauſarum morbificarum ſine obſeruatione & ratiocinio.

Ideó ego debeo duci in cognitionem auxiliorum à cauſis morbificis, id eſt, à morbo & à ſuis cauſis, diſtinguendo ſemper quæ ſint.

Indicantia, id eſt, quæ primò indicant.
 Coindicantia, id eſt, quæ ſecundò indicant.
 Contraindicantia, id eſt, quæ primò repugnent.
 Correpugnantia, id eſt, quæ ſecundò repugnent.

A morbo ſimpliciter ſumitur Indicatio curandi, qui cum ſit febris, quæ eſt intemperies calida, ſicca. Ergo remouenda eſt, per ſua contraria, ſcilicet frigida & humida.

Morbus itaque eſt indicans, ſcopus indicatus à morbo eſt refrigerandum & humectandum.

A morbo etiam ſimpliciter ſumitur indicatio curandi, qui eſt obſtructio, id eſt, morbus in via, quod de obſtruendum.

A morbi

A morbi tempore vnde ſcripſit Hippocrates. *In principio, ſi quid videtur mouendum moue. In principio & fine omnia debiliora.*

A cauſa morbifica ſumitur indicatio, nempe à cauſa materiali morbi, quæ cum peccet.

Quantitate eſt enim in corpore cauſans plenitudinem. Ergo vacuandum.

Qualitate cacochima.		Ergo purgandum.
	Putrida.	Ergo quod putridum purgandum. quod poteſt putrere prohibēdum.
	Craſſa.	Ergo attenuandum.
	Viſcida.	Ergo incidendum.
	Adhærens.	Ergo abſtergendum.
	Tenuis ſcilicet bilioſa.	Ergo incraſſandum.
	Maligna.	Ergo reſiſtendum malignitati.

Sic itaque cauſa morbifica indicat.

Sed aliquando etiam cōtraindicat, puta morbus indicauit refrigerandum humectandum: at materia morbi pituitoſa contraindicabit ſua qualitate, ne ita refrigeremus & humectemus.

Melancholia etiam ne ita refrigeremus, quemadmodum ē contra, coindicat cum morbo, quod refrigerandum & humectandum, bilis: quod humectandum, atrabilis.

A temperatura ſumitur Indicatio.

Qualitatis remedij, loquendo de ſana. Cum enim temperatura ſit res naturalis ſeruari debet. Ergo ſimilibus vtendum.

Quantitatis remedij, loquendo de ægra.

Cùm enim ad præternaturam ſit mutata, eouſque ſolùm alterandum, quouſque peccat.

Eſt tamen potius Coindicatio, quàm Indicatio: nam morbus, & cauſa primò indicant, ſecundò autem coindicat temperatura.

A viribus quoque ſumitur indicatio.

Si enim fortes. Ergo vacuandum. Ergo purgandum. Sunt ergo potius coindicantes, quàm indicantes. Si autem debiles ſunt contraindicantes, prohibent enim facere id, quod indicans indicauit.

Ab anni tempore,

Si enim non ſint maximi calores, vel maxima frigora, indicant vacuandum, purgandum, ſeu potius coindicant. Primò enim id indicarunt morbus, & cauſa morbifica.

Si ſint

Si ſint maximi calores, maxima frigora vel non vacuandum, & non purgandum, vel minus vacuandum, minus purgandum. Sunt ergo correpugnantia, quia contraindicant ſecundò euacuationi & purgationi, quibus primò repugnarunt, vires.
A parte affecta, quæ duplex eſt, vel illa, quæ generat, aut non conſumit materias nempe Epar, Ventriculus, Lien, vel illa quæ eſt Lar febris; Illa quæ generat materias, cum id faciat per ſui intemperiem indicat ergo intemperies tollenda: illa in qua eſt Lar febris, cum recipiat illas præ imbecillitate indicat, ergo roborandum, ergo purgandum.
Per quam autem viam vacuanda?
Reſpondetur per illam cum qua communionem habet.
Epatis gibba per vrinam, menſtrua, ſudorem, caua per inteſtina.
A conſuetudine ſumitur indicatio de ſimilibus, cum enim conſuetudo ſit ferè altera Natura, ideo ſeruanda. Eſt autem potius coindicatio, quàm indicatio: coindicat enim id, quod primò à temperatura indicatur.
Ab aere ambiente ſumitur indicatio agendi, ſi enim ſit contrarius qualitatibus morbi, debet talis conſeruari, ſi ſit ſimilis diſpoſitioni morbi, debet ad contrarias qualitates permutari.
Iam habemus indicationes, coindicationes, contraindicationes, correpugnationes; Indicata refrigerandum, humectandum, deobſtruendum, vacuandum, purgandum, prohibendum, ne putreſcat quod putreſcere poteſt, attenuandum, incidendum, abſtergendum, incraſſandum, malignati reſiſtendum, intemperies tollendæ Epatis calida ſicca, ventriculi, frigida, humida, Lienis frigida humida.
Roborandum.
Videndum ergo quomodo ſcopi iſti indicati exequi debeant.
Refrigerandum indicat morbus febris, quæ eſt intemperatura calida, coindicat materia morbi, quæ eſt bilis, pars generans materiam morbi, quæ eſt Epar, contraindicant materię morbi, quę ſunt pituita, atrabilis, correpugnant partes generantes materiam quæ ſunt Ventriculus, Lien. Ergo refrigerandum moderatè præſertim cum frigidum ſit qualitas multum actiua, ſit Naturæ contrarium. reefrigerabimus victus ratione, id eſt, cibo & potu aquæ, ſyrupis, vitando medicamenta calida.
Humectan-

Humectandum indicat morbus febris,quæ eſt intemperatura ſicca,coindicat materia morbi,quæ eſt bilis, pars generans materiam morbi quæ eſt Epar, contraindicat materia morbi quę eſt pituita, correpugnat pars generans materiam quę eſt ventriculus, ſplen intentio reſiſtendi putredini. Ergo humectandum moderatè, humectabimus victus ratione, id eſt, cibo & potu aquæ, ſyrupis, vitando medicamenta ſicca.

Deobſtruendum indicat morbus in via, cum autem non ſit ſtipatio,quæ fit à frigore, ſed ſit obſtructio facta à plenitudine vacuandum, à craſſitie attenuandum, à lentore incidendum, ab adherentia abſtergendum.

Ex his autem in principio eligenda frigidiora ne calfaciamus, debiliora, quoniam vehementiora ferendo ſecum humores magis obſtruerent.

Vacuandum indicat cauſa morbi materialis cũ plenitudine, morbi magnitudo, continua enim eſt febris, coindicant vires fortes,ætas conſiſtens, tempus anni, temperatura,cõſuetudo cum ſępius æger vacuari ſoleat, quod oportet prohibere putrediné per euentationem, cõtraindicat malignitas morbi,forſan enim peticulæ ſuperuenient.

Reſpondeo cum iam non appareant, ſtante plenitudine vacuandum.

Euacuandum ergo Phlebotomia, in brachio à vena communi, niſi quid aliud vrgeat, à vena Epatis cum vis magis euentare, in pede prope menſes vel in defectu menſium, ſanguiſugis in paucioribus indicantibus, ventoſis in adhuc paucioribus.

Phlebotomando,quantum ſanguinis ducendum?

Reſpondeo ſecundum magnitudinem indicãtium, & coindicantium, præſertim ſi non habeas contradicantia, & correpugnantia.

Purgandum indicat Cacochimia, materia iam putrida, quæ purgari debet. Primò quia putridum, tangens non putridum, id facit putreſcere. Secundò quoniam non poteſt amplius ad benignum conuerti, materia fluens ad focum febris, coindicant vires, anni tempus temperatura, conſuetudo, contraindicat principium morbi,in quo nec cocta eſt materia, nec præparatæ viæ per quas purgandum.

Dices

Dices Primò Hippocrates, ait *in principio ſi quid videtur mouendum, moue.*

Reſpondetur eum loqui de materia turgida, quæ cum non ſit firma poteſt purgari, nos autem non ſumus in materia turgida.

Secundò Medici in principio nonnè dant pruna præparata, electuarium lenitiuum, caſſiam?

Reſpondetur iſta eſſe lenitiua medicaméta Eccoprotica ſtercoraria, non purgantia.

Tertiò eſtne aliquis Caſus, vbi non opus etiam ſit dare iſta lenientia.

Reſpondetur, quod ſic puta, quando crederemus in tunicis ventriculi eſſe materiam adhærentem quæ poſſit quidem agitari à tali medicamento, non verò duci. Tunc enim ex agitatione creſceret febris.

Prohibendum ne putreſcat, quod putreſcere poteſt, indicat quod oportet non ſolum curare, id eſt, tollere præſentem affectionem, ſeu putredinem, ſed etiam neceſſe eſt, futuram fieri putredinem prohibere.

Sed quomodo hoc fiet?

Reſpondetur Primò tollendo plenitudinem, quemadmodum dictum eſt vacuandum.

Secundò attenuando, incidendo, abſtergendo.

Quæ autem ſunt attenuantia, & incidentia?

Reſpondetur attenuantia & incidentia, vel id faciunt ſecando humores in partes, ita vt facilius poſſint coqui & expelli, vt acria & amara, quæ cùm ſint leptomeri tenuium partium, diuidunt humores in partes, vel liquando & fundendo humores eos attenuant, quemadmodum etiam facit ſol, & appellantur Leptintica, quod aliqua faciunt calore forti, alia ſua temperata qualitate in caliditate, & frigiditate, vel miſcendo ſuam ſubſtantiam tenuium partium cum craſſa ſubſtantia ſucci, ita vt fiat quædam mediocritas in ſucco hoc modo mixto, quæ diluentia nuncupàntur.

Quæ ſunt abſtergentia?

Reſpondetur abſtergentia ſunt illa, quæ poſita inter materiam inhærentem membro, & inter membrum detrahunt materiam lentam à membro, & huiuſmodi ſunt amara.

Quæ ergo attenuantia & incidentia, ſumi debent in noſtro Caſu?

Reſpondetur in principio acria & amara non conueniunt. Nec quæ liquant & fundunt calore forti, quia nimis calida. Benè cõueniunt, quæ liquant & fundunt ſua temperata qualitate, in caliditate & frigiditate: Et diluentia.

Iſta tamen erunt bona, procedente tempore, quando caliditas temperata aliqualiter fuerit, & humores calidi erunt conſumpti, & remanſerint tantùm frigidi.

Quæ abſtergentia opem ferent.

Reſpondetur amara, non tamen in principio multùm amara, ne nimis calefaciamus.

Incraſſandum indicat materia nimis tenuis biliosa, quæ ob eius leuitatem nimis mouetur per corpus, poſſet ire ad partem principem eſſe cauſa mortis, petendo caput inducit deliria, coqui non poteſt (impropriè tamen) cum ſtet in continuo motu. Quæ incraſſatio dicitur à Galeno æquatio: oportet enim humores tenues, æquare ſubſtantiæ temperati humoris. Hoc aut nihil, aut leuiter faciendum eſt, & tantùm in principio morbi. Nam cum plures ſint humores craſſi, qui in magna copia præualent quantitati bilis, Ideò ſi nimis incraſſares, redderes magis craſſos eos, qui ſunt attenuandi. Incraſſatio fieret per rationem victus vt lentibus, aqua Coriandrorum, calybeata.

Malignitati reſiſtendum indicat, quod eſt res præter Naturam, quod eſt contraria viribus quas deijcit. Quæ cum in noſtro Caſu pendeat, à magna obſtructione, tolletur per ablationem ipſius obſtructionis, eo modo quo eſt dictum, cum etiam pendeat ab humorum ſumma putredine, ſeu aduſtione, auferetur per euacuationem humorum putridorum, ſeu aduſtorum. Ergo tam per ſe, quàm per accidens remouebitur per ſe quidem tollendo eius cauſas, obſtructionem, putredinem & aduſtionem, per accidens verò roborando calorem naturalem, vt illi poſſit reſiſtere.

Intemperies tollendæ Epatis calida ſicca. Ventriculi frigida humida. Lienis frigida humida: indicat quod ſunt præter Naturam hæ intemperies, quod ſunt cauſa febris: nam Epar, ventriculus generat materias, Lien non purgat.

In his indicationibus eſt contrarietas, ventriculus enim & Lien ſunt frigidi humidi. Epar & febris ſunt calida ſicca.

In principio magis refrigerandum, & humectandum tunc enim magis

magis præualent humores calidi. In fine magis calfaciendum, & ſiccandum, tunc enim conſumptis calidis humoribus, remanſerunt frigidi.

Nunquam membra principalia debent nimis refrigerari & humectari, cum frigiditas ſemper deijciat robur membri, nunquam calida omittenda, nunquam actu frigida applicari debent, ſemper addendum aliquid quod robur det.

Cum quibus intemperies iſtæ tollendæ?

Reſpondetur ratione victus, medicamentis alterantibus, medicamentis purgantibus materias à quibus pendent.

Roborandum indicatur ab intemperiebus.

Quæ deijciunt robur.
Vt reſiſtamus membris mittentibus.
Vt concoquamus humores fluxos.
Vt expellamus humores coctos.
Vt non generemus nouam materiam.

Cum quibus roborandum?

Reſpondetur cum reſpicientibus membra vt Cordialia, Epatica, Lienica, cum adſtringentibus, quę dant tonum parti vt tria prędicta vltima perficiant.

EXEMPLVM QVARTVM CONSVLTATIONIS,

Pro Artificiali Coniectura. Cap. XVI.

QVI aliquam ſymptomatum ſiluam, in quopiam repertam habet propoſitam, is debet.

Primò morbum, aut morbos in genere inuenire, quibus talis homo laborat.

Secundò morborum ſpecies particulares.

Tertiò locum ſeu locos patientes. Nam per hæc tria omnium ipſorum Cauſas & inuenire, & reddere poterit.

Duo igitur ſunt morbi, quibus laborat Illuſtris Dominus.

Vnus intemperatura frigida, cum materia, in collo veſicæ, & vltima parte inteſtini recti.

Alter ſoluta vnitas, iam facta in fiſtula vrinaria, ac collo veſicæ, & quæ de nouo fit ex tranſitu per ea loca pituitæ ſalſæ mixtę cum vrina.

Sed vnde mouemur, ad credendum, his duobus morbis laborare in talibus locis? & à tali materia?

Reſpondetur per Artificialem Coniecturam à certis indicijs. Et Primò quoad primum locum patientem, & morbum: Cum in infima parte ventris, dolor grauatiuus, & continuum velut pondus ſentiatur, neceſſe eſt ibi eſſe morbum. Nam cum dolor ſit pathos, cuius eſſe, eſt in fieri, & à cauſa pendet, oportet vbi eſt talis effectus, ibi etiam ſit cauſa, quare cum morbus ſit cauſa ſymptomatis rectè dicebat Hippocrates. Quod *vbi eſt dolor, ibi eſt morbus.*

At cum multæ partes ſint in imo ventre, ex ſolo ſitu, non poterimus, in loci affecti cognitionem venire, niſi & alia Phęnomena conſideremus, quid ergo videmus?

Reſpondetur iſta.

Primò

Primò ipſum non poſſe tandiu retinere vrinam, quantum priùs. Nam tres aut quatuor vncias vrinæ, ad plus pro vice excernit; quod ſi maior quantitas in veſica colligatur, aggrauari ſe ſentit.

Ex quo apparet, quòd facultas retentrix vrinæ eſt læſa: atque ita ab actione læſa, veſicam laborare patet.

Secundò exeuntia per veſicam ſunt mutata quantitate, quia minus ſingula vice mingit quàm ſoleret vt diximus.

Qualitate quoniam mordicant in exitu: ſubſtantia propterea, quod pituita cum vrina exit: Vnde ab exeunte mutato veſicam eſſe affectam cognoſcimus.

Et Secundò quo ad ſecundum locum.

Primò videmus non poſſe tamdiu retinere fęces ac flatus, vt ſolebat. Ex quo apparet retentricem facultatem recti inteſtini læſam.

Secundò idem indicant, exeuntia mutata, ſiquidem quantitate pauciora ſunt. Figura nam oleta ſunt minora & elongata.

Ex his noſcimus, veſicam, & inteſtinum rectum malè affici.

Verùm vnde permouemur ad credendum, collum veſicę tantum, & vltimam partem inteſtini recti tantùm laborare?

Reſpondetur ex his indicijs:

Quoad collum veſicæ, ex ſitu doloris, ac ponderis, qui ſentitur in peritoneo ex artificiali quoque coniectura. Nam difficile eſt, materiam frigidam recipi in ſubantia veſicæ, quæ denſa eſt: vt nec facilè etiam in pleura recipitur.

Credibilius eſt, in collo eſſe receptam.

Quòd cum conſtet ex glandula, muſculi pinguedine, parte ligamentali, & ſubſtantia veſicæ craſſiori & carnoſiori, in his omnibus partibus, poterit eſſe diffuſa atque imbibita materia craſſa, frigida.

Non tanta tamen eſt, vt faciat apoſtema, quia tunc tumor ſubſtantiæ veſicæ, & glandulæ obturaret meatum: vnde vrina, aut non prodiret, aut ſubtiliſſimè egrederetur: nunc autem cōfertim prodit. Tumor quoque muſculi, eſſet in cauſa, vt vrina inuoluntariè egrederetur. Adde quod ad tactum tumores hi ſentirentur.

Quoad extremam partem recti inteſtini, apparet ipſam affici ex figura fęcum elongantur enim, & ex ſanguine ab hæmorrhoidibus

dibus emanante, quæ ibi ſunt.

Cùm verò veſicæ collum, & vltima pars inteſtini recti, omni morborum genere, poſſint affici: quomodo deprehenditur quo morbo laborent? & quod habeant intemperiem cum Materia?

Reſpondetur non eſt ſoluta vnitas prorſus, in ipſis, quia tamdiu non vixiſſet. Nec aliquantulum vt euenit in vlceribus; eo quod nec pus, nec cruſtulas minxit, aut eiecit per aluum. Sanguis autem, quem interdum excernit, ab hæmorhoidibus prodijt, aperto ore, non exulcere, frequentius enim exiuiſſet.

Nec laborat mala compoſitione; propterea quòd nec ſitus ſit mutatus, nec numerus, nec figura, nec magnitudo, quod ſenſu percipi poſſit.

Relinquitur ergo intemperie has partes affligi.

Vnde modò indicatur intemperaturam hanc, cùm materia eſſe?

Soluitur ex eo, quod diu duret affectus, factis etiam præſidijs.

Ex quo colligis, quòd materia frigida craſſa?

Reſpondetur hoc pronunciare Naturam illarum partium quę frigidæ ſunt.

Quod iuuentur à calidis lædantur frigore.

Temporis longitudo. Non febrire; Et ſentire pondus atque grauitatem in loco.

Occaſio autem, ſeu cauſa procatartica, cur ad hæc loca fluxerint, hæ materiæ fuit equitatio: ob quam, velut contuſa fuerunt hęc loca; equitationem autem præceſſerunt, labor & coitus: quæ duo partes has imbecillas reddiderunt.

Cauſæ antecedentes fuerunt copia crudorum ſuccorum in corpore collectorum, ex mala victus ratione in ſex rebus non naturalibus.

Quòd verò in fiſtula vrinaria, & collo veſicæ ſit ſolutio vnitatis, indicat dolor repentinus, qui in iſtis locis ſit, potiſſimum poſt mictum (nam quas ipſe vocat puncturas acuum, lancinationes, & pruritum; ſunt ſpecies doloris vlceroſi.) Non poteſt autem eſſe intemperatura cauſa huius doloris, propterea quòd non tam citò ſit, nec tam citò abit intemperies; licet autem, interdum poſt mictum ſentiat calorem in loco, hoc eſt, quia vrina interdum magis excoquitur in venis, ac in renibus, & in tranſitu, veſtigium caliditatis relinquit.

Dices cum multis modis differẽtibus ſecundum magis & minus, vnitas ſolui poſſit, qualis eſt iſta ſolutio?

Reſpondetur credibile eſt, cum nec ſanguis, nec pus, nec ramentum aliquod hinc exierit, abraſam quodammodo fuiſſe hanc pellem, & attenuatam; vt fit, cum quis lixiuio forti, & ſapone fricatur: attenuatur enim pellis, dolet ad tactum: ex quo aliqui crediderunt ſummam cuticulam eſſe, velut collectionem excrementorum, & ideo abſtergentibus tolli poſſe. Veriſimile quoq; eſt, viſciditatem illam eſſe abraſam, qua ſublinitur fiſtula vrinaria, vt cęterę membranæ.

Dolor autem in perineo, indicat collum veſicæ, eſſe abraſum, Et dolor in extremo pudendi demonſtrat, fiſtulam vrinariam, pari modo eſſe affectam.

Petes à qua materia ſit facta iſta abraſio.

Dico manifeſtum eſſe, à pituita ſalſa, abraſionem hanc pendere. Nam cum per hunc locum, non tranſierit ſemen acre (quia non eſt Illuſtris Vir paſſus gonorrhoeam) nec pus e veſica, aut à renibus. Nec arenulæ quarum veſtigia nunquam vidit, Nec adſit caro adnata, quoniam vrina, tanquam per craſſam fiſtulam prodit. Et licet interdum bifidum exeat lotium: hoc eſt, propter portionem ſeminis hic firmatam.

Ergo aut ab vrina, aut a contentis in ea, abraſio ipſa eſt facta.

Sed non ab vrina, quia rubra non apparet, immò decolor eſt, quod indicat eius ſubſtantiam non eſſe admodum exuſtam.

Adde quod non eſſet maior dolor in fine quàm in principio, cum ſit ſibi ſimilis vrina. Et præterea guttatim mingeret, quia vna ſola gutta, ſtimularet veſicam, vnde non colligerentur duę, nec tres vnciæ lotij in ea.

Relinquitur ergo, vt cauſa huius abraſionis ſit id quod cum vrina exit, talis autem pituita eſt, cuius magnam copiam in vrina videmus. Signũ modo quod iſta pituita ſit cauſa doloris eſt, quia quanto maior copia ipſius adeſt in vrina, tantò plus dolet æger.

Cœterùm, cum pituita non niſi ſalſedine poſſit dolorem hunc inferre; ex effectu hoc poſſumus concludere, ipſam eſſe ſalſam. Rationabile pręttereà eſt, pituita ſalſa ſcatere ęgrum; nã cum ſit calidioris tẽperaturæ iecoris & renũ; iam verò ex inclinãte ętate, pituitę copiã gignat; aduritur in hepate, & renibus, vnde tùm

ex aduſtione

ex aduſtione, tùm ex miſcella ſalſorum Ichorum, ſalſa redditur. (Non enim credo ex putredine ſalſam fieri, quia febris neceſſariò ſemper adeſſet.)

Ex varia autem pituitæ Natura, quæ ſalſa admodum eſt, & ex Natura vrinæ, quæ reſpectu pituitæ dictæ ſalſæ, inſipida eſt, (hoc dico, quia omnis vrina; & ſudor omnis, etiam in homine temperatiſſimo, eſt ſalſa aliquomodo, vnde ex omni vrina fit ſal copioſum) & acris (nam Natura acres, & ſalſas qualitates in cibis repertas, quas non poteſt conuertere in ſuum vſum, tranſmittit cum ſeroſitate extra corpus: bonus enim ſanguis hæret parietibus venarum, in medio autem fluitāt Ichores iſti cum ſanguine impuro, qui expurgatur à renibus.

Inditio acrium per vrinam expulſorum, eſt odor vrinæ, qui fert nares & oculos mordet, magis autem poſt eſum alliorum & cœparum.

Quod verò ſalſa qualitas expellatur per vrinam, ſignum eſt, ſapor vrinæ illius qui ſalſa eſitauit: nam ad guſtum erit magis ſalſa, quàm ſi inſipidis eſſet vſus.

Ex varia, inquam pituitæ Natura, & vrinæ poterimus reddere rationem, aliquorum problematum apparētium circa morbum, qui fit. Nam præter ſolutam vnitatem iam factam (vt diximus) alia eſt, quæ quotidiè fit, & eſt eadem quæ augetur, augmentatur autem ab exeunte mutato ſubſtantia & qualitate. Huiuſmodi autem eſt pituita ſalſa, quæ in tranſitu auget morbum, & gignit ſymptoma nempe dolorem: & hoc nil mirum, quia ſępe ſymptoma, hæc duo poteſt præſtare.

Sed quæ ſunt iſta problemata?

Reſpondetur Primum cur magis doleat in fine vrinæ.

Secundum, cur ſi inter mingendum conſtringat penem, & retineat vrinam, non ſentit dolorem.

Tertium cur ex eſu ſalſorum, & acrium manifeſtè lędatur.

Quartò cur ex eſu viſcoſorum, & craſſorum vt caſei, piſcium, leguminum apertè offendatur.

Quoad Primum cur magis doleat in fine vrinæ.

Reſpondetur quod pituita ſalſa mixta eſt ad minima in venis, & ita à renibus attrahitur: vbi etiam non ſeparatur propter calorē renum. In veſica autem (propter eius frigiditatem) aliquid ſeparatur, & deſcendit in fundum. At in veſicis frigidis ſeparatur

paratur omninò.& fit lapis:quemadmodum videmus, per aquā calidam fluitare partes terreſtres, quæ ſeparantur ipſa refrigerata.

Et hinc apparet, quod Medici debent quidem iubere,quod vrina ſeruetur apud ignem, ne corrumpatur: ſed cum ipſi volunt eam videre,debet eſſe frigida,vt poſſit ſeparatum eſſe,quod debet ab ea ſeparari.

Et ideò craſſamentum hoc in fine exit, & cauſat maiorem dolorem.

Hinc etiam fit, quòd ſi quis mingat in duobus cyathis, quod ſecundò mingitur habet plus craſſamenti, quàm quòd primò exit.

Iſtud modo,quod vltimo loco egreditur,vocāt filamentum,quod in abundantibus pituita ſalſa, eſt ipſamet pituita ſalſa, quæ adhęrens canali,malè affecto,& non temperata ab vrina,dolorem infert maximum.

Ex dictis fortè, cauſa etiam haberi poteſt.

Cur ſi mingat cubando,minus doleat poſt mictum, quia ſcilicet veſica non rectè expurgatur ab iſto craſſamento, ſi quis cubando mingat. Nam ſitus non eſt decliuis; & ideò noxium eſt cubando mingere,& eſt cauſa generationis lapidis.

Notandum tamen, quod per craſſamentum in vrina, non intelligimus omnia filamenta, quæ apparent in vrina: nam aliqua ſunt ſemen in vrina innatans: at craſſamentum, potius vrinæ admixtum eſt,& ipſam turbidam reddit: propterea quòd à longinquo cum vrina miſcetur.

At vrina de proximo ſubluendo canalem, ſecum rapit ſemen; & ideò eſt ſeparatum, & innatat, non autem eſt mixtum vrinæ.

Quoad Secundum, Cur ſi inter mingendum conſtringat penem, & retineat vrinam non ſentiat dolorem.

Reſpondetur, quod & tunica veſicæ colli, & tunica canalis vrinarij, iuxta glandem ſunt abraſæ modo dicto.

Certum etiam eſt, quod pars iuxta glandem habet exactiorem ſenſum, vt apparet in emiſſione ſeminis, quod non titillat collum veſicæ, licet iuxta ipſum tranſeat, vt facit caput virgæ ob eius ſenſibilitatem.

Quibus ſtantibus dico, quod pituita ſalſa admixta vrinæ, poteſt

afficere caput virgę, ob eius ſenſibilitatem, & non afficere collum veſicæ,æqualiter, aut plus etiam affectum, quia minus ſenſibile: & ob id collum veſicæ à pituita ſola impermixta, caput virgæ à pituita & ab vrina temperata affici poterit. Et ideò ſi prohibeat conſtringendo canalem, ne ad caput virgæ vrina feratur,non ſentit dolorem in collo veſicæ,licet vrina ipſum tangat,ob cauſam enarratam.

Quoad Tertium, cur eſu ſalſorum, & acrium manifeſtè lædatur.

Reſpondetur quòd ex dictis apparet ſolutio: nam cum per vrinam ſalſa omnia & acria purgentur, certum eſt, quod qui ſumit maiorem copiam horum, is vrinam acriorem habebit: & ideo duplex erit cauſa læſionis: Vna à pituita ſalſa. Altera ab vrinæ ſubſtantia,quæ non contemperabit ſalſedinem ſuccorum: quare victus contemperans conueniet.

Quoad Quartum,cur ex eſu viſcoſorum, & craſſorum,vt caſei,piſcium leguminum apertè offendatur.

Reſpondetur quod cum ſucci ex aduſtione ſalſi reddantur: certum eſt,quòd quanto diutius in hepate,venis,& renibus continebuntur,tantò magis adurentur, & ſalſeſcent.

Sed craſſa & viſcoſa edulia, diutius in corpore retinent hæc. Ergo magis aſſabuntur & ſalſeſcent. Ideò in tranſitu magis lædent. Vnde quantum humiditas qua pollent poterat prodeſſe, tantum obeſt craſſities & lentor.

Animaduertendum autem quod ſoluta hæc vnitas,potiſſimum in canali vrinario.

Non ſolùm augetur à pituita ſalſa, à toto per veſicam huc tranſmiſſa.

Sed etiam ab Ichoribus quibuſdã per venas & arterias (quę multæ hic ſunt) ad hunc locum tranſmiſſis.

Et hinc eſt, quod ſępe, & ſi non mingat, dolorem ſentit in capite virgæ: & non ſentit in collo veſicæ, ad quem locum hi Ichores non perueniunt. Vnde & hi Ichores ſuo calore, poſſunt leuem inflammationem inducere eo in loco; & tunc per tres aut per quatuor dies continuos peius habet, donec illa inflammatio fuerit ſedata.

Poſſunt & cauſæ extrinſecæ augere morbum.

Vt compreſſio loci, afflictio in coitu, calefactio ex motu, a quibus

bus omnibus ſe lædi ſentit.

Iam habemus morbos in genere quibus afficitur ſpecies morborum particulares, & locos affectos, à quibus, vt prius diximus, cauſæ omnium ſymptomatum pendent.

Et primò quoad primum morbum, qui eſt intemperatura frigida cum materia, in collo veſicæ, & in extrema parte inteſtini recti, hic vnus & idem eſt morbus, in genere, & in ſpecie, ſed in diuerſis locis. Quare quod ad morbum pertinet erunt eadem ſymptomata. Ideo cum vterque locus laboret intemperatura, in vtroque actio erit læſa.

Cum verò actio lædatur, vel quia non fit, vel quia malè fit, vel quia diminutè fit. Hic actio vtriuſque partis fit diminutè.

Nam veſica non poteſt tantùm & tandiu retinere vrinam, vt ſolebat. Nec inteſtinum rectum fęces, & flatum. Immò cum frigore corripiuntur, id eſt, cum frigus patitur æger circa has partes, vel circa pedes, ita imbecillitantur hæ partes vt grauentur à pauca etiam admodum contenta in ipſis humiditate; ideo cogitur ſæpius tunc & mingere & excernere. Hæc autem eſt cauſa allata à Galeno 6. de loc: affectis 3. in principio.

Quoniam autem intemperatura frigida eſt, nihil mirum ſi à frigore lædatur, propterea quod eſt augens morbum.

Iuuetur autem à calido, ſiquidem per hoc ad ſuam Naturam redeunt partes.

Sed cum intemperatura frigida, ſit neceſſario cum materia frigida, & ita craſſa & lenta, ideo nihil mirum, ſi vtroque loco grauitatem ſentit & pondus, dolorem obtuſum, diuturnus ſit affectus, ad ſuppurationem non veniat, febrem non inducat.

Ab vtroque autem loco ſeorſum, ſua pendent propria ſymptomata. Et cauſa eſt, quoniam, cum ex ſymptomatibus ratione loci. Aliqua pendeant à propria ſubſtantia partis.

Alia à magnitudine. Nonnulla à numero particularum illius partis.

Nonnulla à figura. Quædam à ſitu.

Quædam à colligantia. Aliqua ab vſu.

Aliqua à modo vſus.

Hæc autem varia ſint in qualibet parte, ideò nihil mirum, ſi varia quoque ſequantur ſymptomata ad diuerſas partes.

Quod ſi aliqua ſunt ex his, in quibus duæ partes conueniant, tunc eadem erunt ſymptomata, ratione vtriuſq; loci.

Sicut in noſtro Caſu, in quo conueniunt collum veſicæ, & extrema pars inteſtini recti, in ſitu, & in colligantia, ideò ſymptomata meritò horum duorum euenientia, eadem ſunt in vtriſque. Probo.

Cùm inteſtini recti vltima pars, & collum veſicæ ſint in ima parte ventris; ideo.

Si ſedet ſuper rem duram, aut equitet, comprimuntur hæc loca, & augetur dolor.

Si ſtet, deſcendunt inteſtina, & loca hæc comprimunt, vnde dolent. Et etiam ſi colligantur flatus, in inteſtinis ſuperioribus, & in ventriculo, quia ſic comprimunt partes inferiores, vnde etiam à ructibus ſummè iuuatur.

Si ambulet; confricantur hæc loca, & dolent: potiſſimum ſi ſpatietur, veſica plena vrina, aut inteſtino pleno fęcibus, vel flatibus, quia magis comprimuntur loca hæc & fricantur.

Si cubet ſuper latus, aut voluatur per lectum, pars dextera comprimit ſiniſtram, & ideò dolet. Sic ſitus indolens eſt ſupinus, eo quia veſica ſupra rectum inteſtinum iacet, vt ſupra culcitram, & parum ipſum grauat quoniam leuis eſt, inteſtinum autem dorſo hæret, & quieſcit.

Cùm verò inteſtinum rectum colligatum ſit cum veſica; ideo multiplicatis flatibus in ipſo, & fęcibus, comprimitur veſica, & dolet; & vrina aliqualiter ſupprimitur, donec flatum ediderit.

Pari modo, ſi multa vrina in veſica colligatur, comprimitur inteſtinum, & dolet.

Sicut igitur multùm iuuatur, ſi frequenter mingat: ita beneficium ſentit ſi frequenter aſſellet.

Sed iuuamentum à frequenti aſſellatione, aliam poteſt habere cauſam, videlicet diuerſionem materierum acrium & ſalſarum à veſica ad inteſtina.

Quoniam ſi verum eſt, quod dicebat Hippocrates, vltimo Aphoriſ. 4. lib. quod *mictio noctu plurima facta, paruam ſignificat deiectionem:* ita è contrà multa deiectio, paucam ſignificabit mictionem.

Propter eandem colligantiam dolet veſica, cum expreſſio fit ad egerendum

egerendum: nam tumet quodammodo eo in caſu rectum inteſtinum, & ſphinctir dilatatur, qui habet neruos communes cum muſculo colli veſicæ, ortos à coccige, vnde vno muſculo ex his patiente, alter compatitur.

Sic etiam, cum exprimit ad mingendum, dolet inteſtino recto; Vel quia collum veſicæ dilatatur hoc in caſu.

Vel quoniam muſculorum abdominis vltima pars, iuxta pubem, veſicam comprimens, impellit ipſam ad rectum inteſtinum, vnde fit dolor etiam in ipſo.

Habent verò communionem, nerui ambarum iſtarum partium, cum neruis ad coxas deſcendentibus, & cum venis ac arterijs: ideo nihil mirum, ſi coxę ſtupent, & veluti ligantur malè ipſis affectis.

Poſtquam percurrimus ſymptomata orta, à communibus repertis in vtroque loco; tranſeamus ad ſymptomata quæ naſcuntur à proprijs cuiuſque loci. Et primò ad ea, quæ ortum ducunt à proprijs colli veſicæ.

Cùm verò collum veſicæ, ex tribus conſtet partibus potiſſimum, ex muſculo, adenibus ſubſtantia veſicæ.

Ab vſu muſculi ſymptoma id oritur, quod non poteſt multa vrinæ copia in veſica colligi. Propterea quod, cum muſculus ſit ille, qui ferre debet pondus vrinæ: veſica enim quia naturalem habet motum, expelleret minimam etiã vrinam, vt apparet in ijs, qui habent reſolutum muſculum colli veſicæ: & ideo magnitudo veſicæ eſſet inutilis, quia ſat fuiſſet, vreteres ad penem perueniſſe, niſi eſſet muſculus circa collum, qui eſt in cauſa, vt magna copia retineatur: non enim cedit, niſi aut uoluntas imperet, aut ſumma neceſſitas cogat.

Quod autem in temperato magna copia urinæ præſtat, id in intemperato, quia debilis, pauca poterit agere.

Ab uſu uerò alio eiuſdem muſculi, ſequitur dolor poſt mictum.

Nam cum collum ueſicæ tortuoſum ſit, quia cum incipiat infrà os pubis, & terminetur ſupra os pubis, ubi eſt penis; neceſſe eſt ut referat uelut figuram 6, Ideo muſculus erigit collum hoc, quare facilè fluit urina, una parte aliam impellente, propter uacuum & locum decliuem.

Et prætereа, quando pauca eſt urina in ueſica, ita ut ex copia una pars non impellat aliam, licet muſculus ſit apertus; non ta-

men

men egreditur vrina,ſed remanet in collo,niſi exprimatur collum à muſculo,& ſic purgetur:vnde à longè proijcitur tunc vrina;vt fit etiam ſi manibus confertim veſicam plenam exprimamus. Neceſſe igitur eſt, poſt ſingulam mictionem muſculum hunc ita conſtringi,& purgare collum veſicæ,quod cum ſit male affectum compreſſum dolet.

A colligantia verò, quam habet collum veſicæ, cum inguinibus, dolet ſi percutiatur, aut fortiter ſtringatur ille locus. Et quia etiam colligatum eſt virgæ; ideò ſi trahatur dolet.

Ab vſu verò adenis, qui in coitu dilatatur, & velut turget, fit vt comprimatur ſubſtantia propria colli veſicæ (quæ eſt cauſa, cur non mingat animal in emiſſione ſeminis. Nam muſculus dilatatur, vt ſemen tranſeat: ſed vrina retinetur à compreſſione glandulæ: & ob id, difficulter mingunt, quibus penis erectus eſt: potiſſimum, ſi non ex ſolo flatu, ſed & ex ſemine in vaſis ſeminarijs contento, fit erectio) compreſſa autem, quia malè affecta dolet; & ob hoc à coitu, læditur.

A proprijs verò extremæ partis inteſtini recti, hæc ſymptomata oriuntur.

Ab vſu eius,qui duplex eſt, retinere fęces,& expellere. In retentione,ſi multæ ſint aut duræ dolet,quia aggrauatur, & comprimitur. In expulſione verò dupliciter patitur.

Primò quia conſtringitur per villos tranſuerſales circa fęces, & in illa corrugatione,ipſum ſe comprimit,& dolet.

Secundò quoniam cum fęces expellit,impellitur quodammodò extrà,& in aliquibus magna pars exit.

Sunt autem duo muſculi, vnus vtrinque, qui ſurſum inteſtinum retrahunt: in iſto autem motu dolor fit.

A colligatis cum hac parte inteſtini, quæ ſunt venæ hæmorrhoidales, accidit quandoque vt ſanguinem excernat, aut ob dolorem ſanguine ad has venas, tranſmiſſo; aut ob loci imbecillitatem.

Quò autem ad Secundum morbum, qui eſt ſoluta vnitas in collo veſicæ,& canali vrinario,varia ſequuntur ſymptomata.

Cùm enim ſoluta ſit vnitas,augetur imbecillitas in his partibuus quæ aderat propter intemperaturam.

Cùm autem ſit talis ſolutio vnitatis, quæ eſt attenuatio pellis.

Al iqua

Aliqua non ſequuntur ſymptomata ad hanc ſpeciem ſolutionis continui. Alia ſequuntur.

Non ſequitur quod ſanguis exeat, nec pus, neque ramenta.

Sequitur tamen, quod ſenſibilior redditur pars, ratione qua ſumma cuticula, quæ inſenſibilis eſt (ob calli naturam, quam refert) dempta fuit: ſubiecta autem caro, fit ita ſenſibilis, vt facilè lædatur à contangentibus, potiſſimum duris, acribus, ſalſis.

Et propterea vrina hinc tranſiens (quæ acris & ſalſa eſt) dolorem facit, dum mingit. Poſt mictum uerò, quia aliqua portio urinæ, in uijs remanet, ideo ipſa dolorem cauſat.

Potiſſimum uerò poſt mictum, facit dolorem pituita ſalſa, quę relinquitur in his partibus.

Si enim hæc non admodum fuerit ſalſa, pruritum facit.

Si uerò ſalſa admodum, ſed ſubtiliter in his partibus ſublinita, generat uelut puncturas acuum.

Si autem multa collecta in aliquo loco, cauſat inibi lancinationes.

Ab utroque autem loco ſeorſum, ſua pendent ſymptomata.

Meritò enim colli ueſicæ dolor fit poſt mictum duabus de cauſis.

Primò quia conſtringitur à muſculo, ut ipſum expurget ab urina, & ideò fit affrictus partium ulceratarum ad inuicem.

Secundò quoniam poſt mictum, retinetur in ipſo pituita ſalſa, quæ ob eius uiſcoſitatem adhæret loco, & canalis non poteſt à muſculo etiam conſtringente, ab ipſa expurgari.

Meritò fiſtulæ urinariæ fit dolor in mictu: quia cum ſit ſenſibilior collo ueſicæ, ideo patitur à calore actuali urinæ, & ab eius acredine, ac ſalſedine, à quibus non patiebatur collum ueſicæ.

Dolet etiam poſt mictum. Tum propterea quod retinetur urina in fiſtula. Nam non habet muſculum, qui eam exprimat, ut collum ueſicæ; & ideò ſępe corrumpitur ſic urina, niſi poſt mictum concutiatur manibus penis, atq; ita expurgetur à reliquijs urinæ. Tum etiam ex eo, quod remanet aliquid pituitæ ſalſæ, etiam in uirga.

Meritò etiam huius fiſtulæ, ita affectæ dolor exoritur in coitu. Nam cum ſemen (quod interdum habet humores acres permixtos) per ipſam tranſeat, dolorem procreat ratione dicta. Qui dolor in collo ueſicæ non poteſt fieri hac de cauſa, propterea quod ad ipſum non peruenit ſemen.

Dolet

Dolet etiam uirga, cum tumet & mouetur, ut omnia membra malè affecta dolent, ſi moueantur.

CVM in hoc Illuſtri Viro, duo ſint morbi, inchoanda cura à ſolutione unitatis in canali urinario & collo ueſicæ. Cauſa eſt.

Prima ſiquidem morbus is habet ſæuiora ſymptomata, quàm intemperatura cum materia, nempe dolorem ulceroſum, qui ſpiritus reſoluit, & ſomnum prohibet, unde uires omnes naturales imbecillitantur.

Secunda quia habet rationem cauſæ, meritò alterius morbi. Nam meritò huius ſolutæ unitatis excitatur dolor in collo ueſicæ, & ideo fluit ſemper noua materia ad locum, & auget intemperaturam cum materia.

Quoniam ergo morbus hic maiora habet indicantia, & digniora alio, Et quia habet ratione m cauſæ conſeruantis & augentis ipſum, ideo ab hoc inchoanda cura.

Cùm autem ſolutio unitatis partim ſit facta partim fiat à noua materia delata à toto, ad eas partes; propterea inchoandum ab eo, qui fit. Namq; habet rationem cauſæ conſeruantis & augentis, iam factam ſolutionem unitatis in dictis partibus.

Tolletur morbus qui fit cauſam remouendo, cauſam, inquam, id eſt, humorem ſalſum, qui in toto corpore continetur, & huc transmiſſus, magis abradit, & dolorem infert.

Hoc autem pertinet ad prophilacticam, quæ uerſatur circa ablationem cauſarum, in corpore exiſtentium, ſiue faciant, ſiue facturæ ſint.

Auferentur hæ materiæ purgando corpus cum his quæ educunt humorem atrabilarem: nam hæc etiam ſalſos ſuccos euacuant.

Ea autem debent admiſceri, quæ ardorem urinę ſolent mitigare, qualis eſt Caſſia & diaſebeſten.

Purgationem uerò præcedat humorum, & uiarum præparatio.

Non conuenit uenæ ſectio pro uacuandis his materiebus; quoniam multum diſtant à Natura ſanguinis.

Sed quia parum proderit demere cauſas, quæ ſunt in corpore, niſi prohibeamus, ne denuò tales materiæ ſuccreſcant, proinde in hoc maximè erit incumbendum.

Pertinet

Pertinet autem hæc negociatio de prohibenda generatione morbificarum cauſarum in corpore ad ſalubrem partem Medicinæ.

Quoniam verò multiplicantur mali hi ſucci in corpore, à quibus poſteà fiunt rheumaticæ hæ diſpoſitiones, vel ex malo victus regimine, vel ex membrorum intemperatura, vel ex vtraque cauſa. In noſtro caſu autem, ab vtraque cauſa multiplicentur, ob id & victus ratio ſalubris eſt inſtituenda, & corrigendæ ſunt partium intemperies.

Quo igitur ad Primum vitet cibos acres ſalſos, amaros: nam iſtæ qualitates, non ſuperantur à vi coctrice ventriculi, aut iecoris, ſed tranſmittuntur ad veſicam, vt ad cloacam paratam, pro ſuſcipiendis inutilibus corpori, quantitate & qualitate: & ideò vel leuiſſima errata, ſtatim in his locis ſentiuntur. Fugiat etiam cibos viſcoſos craſſos, quia, diu in corpore retenti, aduruntur, & ſalſi euadunt.

Acidos & acerbos à ſe arceat, vt omnia aluum cohibentia.

Potus ſit aqua mulſa, nam vua, & omnia quæ ex vua, obſunt.

Aerem frigidum & humidum deuitet, pluuiam & morari in locis frigidis, quia frigus veſicæ inimicum ex Hippocrate.

Motus vehementes dimittat. Fricentur potius ſuperiora quotidie ſurſum trahendo fortibus frictionibus.

Habeat quotidie beneficium alui ſi non ſponte, ſaltem arte.

Vomitus hoc in caſu confert, quia pituitam vacuat, quæ in hepar deducta & aſſata ſalſeſcit.

Quò verò ad Secundum.

Frigida ventriculi intemperatura, erit corrigenda, ne crudos ſuccos gignat.

Sed quia leuis eſt, ideò facilè bona victus ratione, & quibuſdam extrinſecis præſidijs corrigetur.

At calida iecinoris intemperatura, quæ auctior eſt, eget præſidijs valentioribus ne ſuccos ita adurat.

Quare credo maximè conuenire miſſionem ſanguinis ex iecoraria, ad hepar refrigerandum.

Poſteà conueniet potus ſeri caprini, cum momento fumariæ, vel potus aquæ villæ.

Interim dum cauſas morbificas tollimus, & prohibemus earum generationem; quoniam fieri non poteſt, quin aliquid ad lo-

M cum

cum confluat: ideò ad mitigandum ſymptoma, inijcienda ſunt in canalem, quę veſtiant veſicæ collum, & caput virgæ; vt etiam in dyſenteria inteſtina veſtiuntur. Huiuſmodi autem ſunt glutinoſa, vt mucilagines, oleum amygdalinum, lac.

Poſſunt & vnguenta imponi candella inuncta, atq; intromiſſa.

His tolletur morbus qui fit.

Soluta verò vnitas, iam facta curabitur cum ijs, quæ exiccant, & conſolidant, & quodammodo cicatricem in loco inducunt, ne ſcilicet locus ſit ita ſenſibilis. Hæc autem erunt pulueres, & vnguenta. Tum iniecta cum aquis & decoctis in locum. Tum impoſita per candellam.

Pro curatione autem alterius morbi, quoniam intemperatura eſt cum materia: iccirco materia prius demi debet, & poſtea intemperatura (ſi qua erit) remouebitur.

At quoniam credibile eſt, non ſolum in ſubſtantia partium colli veſicæ, & vltima parte inteſtini recti materiam eſſe inibibitam; ſed & in venis illuc pertinentibus contineri: quapropter ad tollendum plenitudinem, quæ in venis eſt (quod prius fieri debet, ne volentes reſoluere, quod eſt extra vaſa, attrahamus ad locum, id quod eſt intrà vaſa) ſectio venæ, ex interiori malleolo conueniet, vt præcipit Galenus fieri debere, in affectibus veſicæ lib. de ſanguinis miſſione.

Hæc autem miſſio ſanguinis in malleolo tutò fieri poterit, cum iam præceſſerit veniſectium ex brachio, quod totum corpus euacuauit: vniuerſales enim vacuationes debent præcedere particulares.

Ego tamen non educerem parum ex vtraque ſaphena, quia ſic non euacuaremus à longè, ſed ſolum id, quod proximum eſt: nam concidunt in ſe uenæ, pauco educto ſanguine, & non ſequitur quòd à longè eſt per conſecutionem vacui, niſi multus ſanguis dematur confertim: quare confertim mitterem multum.

Et ex ſiniſtro latere ducerem, quia venæ utplurimum in ea parte, ſanguine craſſiore, & magis aduſto, ſunt refertæ.

Pro reſoluenda autem materia infarcta, ſtet in lecto per aliquot dies: & fiant fomenta, balnea, inſeſſiones, inunctiones, emplaſmata. Quæ applicentur ad inguina ſuper pectinem, inter anum & teſtes.

Et

Et inter corpus per clyſteres. Poſſunt & unguenta cum candella ad collum veſicæ applicari; uel etiam decocta inijci per catheterem.

De Optima ratione Curandi. Cap XVII.

GALENVS Pergamenus militiæ noſtræ facilè Princeps (uno ſemper Hippocrate excepto) licet quamplurimos libros in Arte Medica ediderit; tamen nullum compoſuit, qui aut pulchior, aut utilior, aut Medico magis neceſſarius ſit, quàm ille, qui Methodus medendi inſcribitur: in quo, præſupponendo ab una parte, naturam morborum propulſandorum, ab altera Naturam ægrorum curandorum, docet elicere intentiones Curatiuas contrarias quidem morbis.

Similes uerò Naturis curandis.

Et poſtea inſtrumenta accommodata his intentionibus curatiuis exequendis proſequitur.

Quo facto, unum tantum deerat ipſi Methodo, quod ſi non addidiſſet, res tota imperfecta relicta fuiſſet: id autem fuit dare regulas, quibus cognoſcere poſſimus.

Quando interdum, per multa media negocium unum, & intentio Curatiua una perfici poteſt. Quodnam ex multis illis medijs ſit eligendum.

Vt enim habetur ab Hippocrate libro de Arte; *Non temeritate & inconſultò remedijs omnibus vtendum: ſed facilitate magis quàm violentia medendum.*

A Galeno lib. Meth. *Non eſt vllum remedium quod magnificè, proſit, quin etiam aliqua in parte noceat.*

A Cicerone in Epiſtola ad Octauium: *Nulla remedia; quæ doloribus adhibentur non faciunt dolorem, quamuis ſint ſalutaria.*

Ab alio; *Nunquam periculum ſine periculo vincitur.*

Et hoc ait Galenus nuncupatur ratio optima curandi *ἀρίστη ὁδὸς τῆς ἰάσεως* de qua agit 14. Meth. cap. 13. Nec ſolum Galenus, ſed & Hippocrates 4. de Articulis 47.

Quæ ad ſingula efficaciſſima ſunt, in vnaquaque arte ſcire conuenit: & ea vbique adhibere, quæ efficaciora videbuntur.

Immò & Ariſtoteles 3. Moralium cum ait. *Propoſito fine, quemadmodum ad id perueniatur conſiderandum, & ſi per multa fieri poſſe conſtat; per quod illorum facillimè & optimè fiat perpendendum.*

Plato uerò dixerat in Phædro; *Horum cauſa oportet in omnibus ſurſum, deorſumq́, ſermonibus reuolutis, perquirere, nunquid via ad illam, vlla facilior, breuiorq́, occurrat; ne temerè per longam, & aſperam pererremus cum liceat, per breuem & planam incedere.*

Nihil autem eſt aliud optima ratio medendi; quàm electio ex multis modis procedendi in curatione eius modi, qui utilior eſt: puta propoſito Socrate laborante morbo gallico, cum poſſim eum curare, non tam decocto ligni Indici, & ſalſę periliæ, quàm etiam per inunctionem argenti uiui, ſeligere uter ex his modis ſit præſtantior, dicitur ratio optima curandi: quòd quàm arduum ſit conijcite ex his Ciceronis uerbis in lib. de Amicitia. *Nec quicquam difficilius, quàm reperire, quod ſit omni ex parte in ſuo genere perfectum.*

De ratione ergo optima curandi dupliciter pertractare poſſumus.

Primò modo uniuerſaliter.

Secundò modò particulariter.

Vniuerſaliter ex Hippocrate in lib. de ueteri Medicina. *Optimum autem eſt quod longiſſimè ab incommodo abeſt*; ex Galeno in primum de humoribus tex. 2. ubi docet.

Optimam rationem curandi eſſe, ſi Natura uacuet per loca non conferentia, cum Medicus cogit ipſam uerti ad loca opportuna. Ex Auicenna: Si curremus morbos leues dięta tantum: minus leues dięta & Pharmacia. Grauiores dięta, Pharmacia, & Chirurgia.

Particulariter uerò, quæ ſit optima ratio curandi, admonet Galenus, loco iam citato, Vbi docet ad tria reſpiciendum eſſe, ſi quis uelit, optima ratione curandi, uti.

Primum ad temporis curandi breuitatem.

Secundum ad curandum ſine dolore.

Tertium ad maximè tuto curandum.

Quæ tria eadem docet Celſus ex Aſclepiade lib. 3. cap. 4. in his uerbis; *Officium eſſe Medici Aſclepiades dicit, vt tutò, vt celeriter, vt iucundè curet.*

Cur

Cur Galenus ita ordinat iſta citò iucundè, tutò? Celſus ſic tutò, citò, iucundè?

Reſpondetur Galenum reſeruaſſe, tutò ultimo loco, quia hoc membrum ſubdiuiſurus erat, quòd Celſus, non ſubdiuidit.

Sed cur Galenus non præponit iucundè ipſi citò, ut Celſus?

Reſpondetur Galenum non præponere iucundè ipſi citò, quoniam pręponit id quod minus ſpectandum: minus enim citò: magis iucundè, maxime tuto eſt ſpectandum.

Primum ergo ad quod intentus eſſe debes, in ratione optima curandi eſt: Vt citò cures: vt breui tempore ſanitatem inducas; vt non procedas per viam longitudinis, ſed per viam compendij. Propterea 4. Meth. 4. damnat Gal. Medicos diatritarios, qui in febribus ſeruãdo ęgros in inedia trium dierum, interdum non citò expediunt eos, ſed tardè ſanant.

Ratio autem eſt cur citó curandum: Cum enim actionum (ex Platone in Ciuili, ſeu de Regno) quædam laudentur, quia citę, quædam placeant, propterea quod tardæ: in Medicina actio ſanationis laudatur, ſi citò fiar, & vituperatur, ſi tardè inducatur. Cum Medicari ſit vna ex illis operationibus, quas velociter fieri debere vult Plato in charmide, vel de Tẽperantia his verbis. *Dic igitur nunquid pulchrum aliquid temperantia ſit.*

CHAR. eſt prorſus. SO. Vtrum in grammatici facultate pulchrius eſt eaſdem literas citò ſcribere? an quiete? CH. Cito. SO. Legere autem celeriterne an tardè? CH. Celeriter. SO. Quin etiam pulſare citharam velociter, & promptè, certare pulchrius eſt, quàm quiete ac tardè. CH. Eſt ita. SO. Quid verò in pugnorum brachiorumq; ludis nonne celeritas ipſa laudatur. CH. Vtiq;. SO. Currere autem atque ſaltare, & cæteri corporis actus nonne ſi properè, & promptè fiunt ad pulchrum ſpectant? ſi ignauè remiſſeq; ad turpe? CH. Apparet. SO. Patet ergo quantum ad corpus attinet non quod tardum, ſed quod velox maximè eſſe pulcherrimum, nonne? CH. Omninò. SO. Temperantiam verò pulchrum quid eſſe conſiſtit. CH. Conſiſtit. SO. Non ergo circa corpus quietudo immò celeritas ad temperantiam pertinebit, ſi modò pulchrum quid eſt temperantia. CH. Videbitur. SO. Docilitas verò nonne pulchrior quàm hebetudo. CH. Pulchrior certè. SO. Eſt autem docilitas citò perdiſcere, hebetudo verò ſero atque lente. CH. Profectò. SO. Docere aliũ quàm ociſſime nonne pulchrius quam tarde? CH. Procul dubio. SO. Reminiſci item, & meminiſſe ſero atq; lentè, pulchrius

ne an facile atque prompte. CH. Promptè. SO. Solertia verò nonne celeritas quædam animi eſt potius quàm tarditas? CH. Eſt. SO. Atqui & intelligere quæ dicuntur in grammatici citharistæq; ludis, & in cæteris omnibus non quàm tardiſſimè, ſed quàm ocyſſimè, pulcherrimum eſt. CH. Et hoc. SO. Quinetiam in ipſis indagationibus, & conſultationibus animi, non qui quiete, ſero, & vix quæſitum inuenit eſt laudandus, ſed qui breui potius atque facillimè. CH. Vera hæc ſunt. SO. Ex his colligitur, o charmides tam in ijs quæ ad corpus, quàm in ijs quæ ad animum ſpectant, velocia, promptaq; tardis, & quietis pulchriora uideri. CH. Sic apparet. SO. Non igitur quietudo quædam temperantia erit: neque vita quieta, temperans, vt hac ratione conijcitur, quandoquidem, quod temperatum eſt, & pulchrum debet eſſe. E duobus enim alterum eſt; aut nunquam: aut rarò admodum nobis in vita quietæ actiones pulchriores quàm veloces, & vehementes apparuerunt, quòd non pauciores quietæ actiones quàm veloces, & vehementes pulchritudine præſtare reperirent: neque hac etiam ratione conficeretur temperantiam eſſe quiete agere potius, quam vehementer atq; celeriter, neque in ipſo inceſſu, neque in ſermone, neque in alio quopiam, neque vita quieta, quàm inquieta decētior eſſet & temperantior quippe cum in ſuperiori ſermone ſuppoſitum ſit pulchrum eſſe aliquid temperantiam: pulchra vero non minus ipſa velocia quàm quieta eſſe conſtiterit. Ob quam etiam cauſam (ait Amatus) dari aquam frigidam in febribus tertianis, vt ſcilicet citò curemus.

Illud præterea adeſt, quod dicit Hippocrates in Epiſtola ad Crateuam; *Ab omni equidem arte aliena res eſt dilatio: Verùm maximè à Medicina, in qua dilatio eſt animæ periculum.*

Et Meſue. *Auxilium ne differas, quia ſemel pereunti nulla poſtea ſuffragia poſſunt.*

Obijcies Hippocratem lib. de Medico docere in quibus tardè, in quibus citò Chirurgia exercenda. Ergo interdum tardè curandum, interdum citò: non ſemper citò.

Soluitur vel id non ſpectare ad curationem; ſed ad modum vtēdi Chirurgia. Vel curandum, citò, quando ęquè bene poteſt fieri, citò, vt tardè. Vel curandum primò citò: ſecundò iucundè: tertiò tutò; hoc enim ordine (vt diximus) iſta præſtanda; Vnde tardè Chirurgia aliquando facienda, quia iucundius tardè, quàm citò.

In hac Intentione citò curandi, aut tarde conſulendus aliquando animus

animus ægri ex 4.Meth.2. *Cùm labra tantùm vlceris decolorata, duraué pluſculum fuerint, excidenda ea ſunt ad ſanam vſque partem. Cum vero amplius progreſſus eius affectus eſt deliberatio incidit, incidendùm ne omne id ſit, quod præter Naturam uiſitur: an ſpatio potius curandum, proculq; dubio, eſt ægri animus in hoc caſu conſulendus, aliqui enim longiori tempore curari citra ſectionem malunt: alij quoduis ſubire, dummodò citius ſanentur, ſunt parati.*

Secundum eſt, quod oportet iucundè curare; id eſt, ſine dolore, ſemper enim præferenda curatio ſine dolore ei, quæ cum dolore coniungitur 7.Meth.4. *Igitur quæ acuti ſenſus pars eſt, eam quam maximè citrà dolorem curare tentandum, quę parum acri ſenſu eſt; hæc ſi affectus ita ſuadet, ualentiora remedia recipit.*

Iuriſconſulti namq; aiunt. *Afflictio non eſt addenda afflicto*. Gloſa eſt in verbo (Incurriſſet) L.Nauigia C.de furtis, & ſeruo corrupto. Iaſon in lege furioſum num.7.cap.qui teſtamenta facerę poſſunt, & tota ferè Doctorum Schola in ſexcentis locis.

Non pręterеundum autem præceptum Galeni 4.de ſanitate tuenda 7. *Iucundiſſimum quoad fieri liceat medicamentum componatur: ſed tamen uirium eius utilitate ſeruata.*

Dices libro ad Traſibulum cap.45. vult Galenus voluptatem non procurandam à Medico, ſed ſanitatem, cur ergo conſiderare, iucundè curare, vel ſine dolore.

Soluitur principaliter ſanitatem cōſiderari à Medico, minus principaliter, etiam iucunditatem, dolor enim reſoluit ſpiritus, vireſq; labi facit. Concedit ergo Galenus etiam voluptatem per accidens conſiderari à Medico.

Tertium eſt vt tutò cures. Vult autem Galenus ad tria intendi debere vt tuto cures.

Vnum primumque, Vt omninò abſolutionem operis conſequaris; id eſt, vt perfectam ſanitatem inducas. Ergo in fiſtula lachrimali, melior eſt ratio curandi per cauterium, quàm per vnguenta ſola.

Alterum vt ſicubi ſanitatem non conſequaris: ſaltem cubantem non lædas. Ergo melius in morbo gallico vti guaiaco, quàm hydrargirro. Sinere vt capilli cadant, quàm adſtringentibus eos detinere cum malignitate. Ergo melius materias craſſas & uiſcidas purgare per ſeceſſum, quàm per vrinam.

Iure igitur ſcripſit Galenus 1.per loca 1. *Ego vero id quod Hippocrates*

crates præcepit, in operibus artis, id facere ſemper annitor: nimirum, ut quod auxilij loco adhibetur, uelut ipſe ſcripſit, iuuet, uel certè non noceat.

Et de hac re adeſt textus Hippocratis 2. in 1. Epid. 50. *Te ita exerceto in morbis ut proſis, aut ne quid noceas.* In cuius textus expoſitione dicit Galenus.

Primò ſe aliàs putaſſe hanc ſententiam leuem eſſe, nec eſſe dignum Hippocrate, ceu quæ omnibus ſit nota.

Secundò quod cognouit eam eſſe vtilem, quia Medici aliquando errant in phlebotomia, pharmacia, aqua frigida.

Ergo admonendi: Tertiò quod ipſe in ſuis ægris ſemper ſeruauit, vt ſi non profuerit, ſaltem eos non læſerit.

Quartò quod & illi, qui temerè remedio aliquo magno ægros interimunt, tandem cognoſcent, quàm benè dixerit Hippocrates.

Poſtremum, vt vitium non facilè redeat.

Ergo tutius in fine morbi euacuare ne recidiuæ fiant: quàm nihil dando permittere, vt reuertatur denuò febris.

Ergo ante morbos oportet præcauere homines, & maximè in reducibus. Poſt morbos oportet admonere ægros, de dicto Galeni 1. de humoribus 11. *Cuius Hippocrates nobis Auctor eſt, ut pauciora ſumat: propterea quod corporum, quæ expurgata ſint facultas purgatione conflictata, neque ferre, neque probè conficere alimentum poteſt.* Si quis modo deſideret videre Exemplum Galeni, de optima ratione curandi, recurrat ad librum 8. Meth. cap. 2. quo loco docet quomodo melius ſit, ſine inedia tridui ſanare diaria laborantes, quàm cum tali inedia.

Concludamus quod Medicus optima ratione curādi vtitur quādo citò, iucundè, tutò, ſanitatem inducit; & quod tutò curat quando abſolutionem operis conſequitur, quandoſi non iuuat ſaltem non lædit; quando uitium non facilè redit.

Vltra aūt tria dicta, quartū addit Hippocrates in 4. de articulis 62. *In tota arte Medicinali id in primis dare operā oportet, ut quod malè habet, ad ſanitatem perducatur: Quod ubi contingere poſſit pluribus modis ille eligendus eſt, qui omnium minimo negocio comparatur: hoc ſiquidem magis officium eſt, probi uiri, & plus habet artificij, niſi quis in popularem auram incumbat.* Vult igitur, vt eligamus modum illum, qui minimo negocio perficitur.

Qua

Quæ de reſcripſit etiam Galenus 2. per genera 2. *Hæc igitur Andromachus, memoratu digna medicamenta uſurpare ipſa ſcientibus præſcripſit. Vnde cum talia ſint ea deligenda, quæ ex paucioribus paratuuè facillimis ſimplicibus componuntur, tum quæ ad plura ualent, & propoſito maximè ſcopo ſeruiunt.*

Immò & nonnulla alia adiungit 1. de Officina Medici 23. in his verbis. *Agens id ſpectet, ut rectè, ut decore, ut celeriter, ut iucundè, ut eleganter, & promptè.*

Quæ in libro de faſcijs Galeno attributo repetuntur & exponuntur, cum ait: *Vtrobiq; autem ſumma cura enitendum eſt, dum uinculum inijcitur, ut celeriter, iucundè promptè, eleganter. Celeriter quidem, ut opus expediatur. Iucundè vt facile præſtet. Promptè ut ubiq; ſit in promptu. Eleganter ut oculos delectet cum iniectum eſt: ut rectè ut decore habeat, nihilq; abſit ex his, quæ ſupra opus eſſe, retulimus.*

Hoc tibi, Candide Lector, ſit prægustamentum mearum cogitationum in Hippocratem & Galenum: quod ſi tibi placuiſſe animaduertero, in poſterum non minora expectabis. Vale.

FINIS.

Τῷ Ἀλουσίῳ Καρδινάλει Ἀτεστίῳ.

Βρασαῦλος.

Τοῦτο θεῶν βασιλεῖ φίλον ἔπλετο, τοῦτο μέμηλεν,
Σκῆπτρόν τ', ἠδὲ θέμιστας, ἑῷ γόνῳ ἐγγυαλίζειν,
Ὄλβον τ', ἠδ' ἀρετὴν ἀριδείκετον ἔθνει ἀνάκτων.
Ἀλλὰ Κορωνίδος παῖς ἀγλαὸς ὃν τέκε φοίβῳ
Ἔργον ἔχει μέγα τοῦτ' Ἀλούσιε φαίδιμε λαῶν,
Ὑγιείην παρέχειν θαλερήν, νούσους τ' ἀπαλάλκειν.
Τοὶ γὰρ δαιμονίως τρισὶ τρισσοὺς ἰητῆρας
Ὤπασεν, οἵκε ῥυόιντο τεὸν γένος, ἠδ' ἀμύνειαν,
Ὀξὺ βέλος γ' ὀδυνῶν ὑμῖν, σφαλερόν τε νόσημα.
Πατρὶ πατὴρ οὖν ἔλλαχ' ἐμὸς τεῷ, ἐξόχῳ ἄλλος,
Ἠδὲ κασιγνήτῳ κασίγνητος, σοὶ δ' ἐγὼ αὐτός.
Κεῖνοι μὲν προφέρουσ' ἀρετῇ, σοφίῃ θ' ἅμα πάσῃ,
Αὐτὰρ ἐγὼν ἑκάτοιο νέος τελέθω ὑποφήτης,
Κείνοις τόσσ' εἴκων, ὅσα προὔχοις ἤθεσι, ξυνῷ,
Αὐτὸς, καὶ γενετὴρ προφερέστατος ἔξοχ' ἀνάκτων,
Οἳ πέδον Αὐσονίης ἐριβώλακος ἀμφινέμονται,
Χρύσεά τ' Ἠριδανοῖο ῥέεθρ' ἅλαδε προρέοντος,
Ἀλλὰ θεῶν βουλαῖς, οἳ χεῖρας ὕπερθεν ἔχουσι
Κηδόμενοι μέγα σεῦ, τοῖσι ἔλπομαι ἰσοφαρίσειν,
Εὐμενέος φοίβοιο τυχὼν παιδός τ' ἀγλαοῖο,
Ἵλαθι κ' αὐτὸς ἄνα, πρόφρων δέ τε δέχνυσο δῶρα
Ἀθανάτων, ἀπόβλητα θεῶν οὐ δῶρα πέλοντι.